

**SOSYAL MEDYADA BELLEK İNŞALARININ
İZİNİ SÜRMEK:@TRTARSİV INSTAGRAM
HESABI ÖRNEĞİ**

**2023
YÜKSEK LİSANS
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

Nurgül TOMBUL

**Tez Danışmanı
Prof.Dr. Adem SAĞIR**

**SOSYAL MEDYADA BELLEK İNŞALARININ İZİNİ SÜRMEK:
@TRTARŞİV INSTAGRAM HESABI ÖRNEĞİ**

Nurgül TOMBUL

**Tez Danışmanı
Prof.Dr. Adem SAĞIR**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalında
Yüksek Lisans
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Ağustos 2023**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
PROBLEM	14
EVREN VE ÖRNEKLEM	15
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	15
1. BÖLÜM: GELENEKSEL BELLEKTEN DİJİTAL BELLEĞE	16
1.1. Bellek ve Kolektif Bellek Kavramı.....	16
1.2. Toplumsal Hafızanın İnşa Edilmesinde Etkili Olan Araçlar	18
1.3. Toplumun Geçmişi Anımsama Biçimi Üzerine Bir Değerlendirme	20
1.4. Kültürün Bir Kaynak Olarak Belleği İnşa Etme Süreci.....	21
1.5. Toplumsal Belleğin İnşasında Kimlik.....	21
1.6. Mekân Bağlamında Belleğin İnşası.....	22
1.7. Sosyal Medya ve Belleğin İlişkisi.....	23
2. BÖLÜM: ARAŞTIRMA VE BULGULARIN YORUMLANMASI.....	26

2.1. Siyasi Kimliklere Dair Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri	26
2.1.1. Kolektif Hafıza ve Siyasi Kimliklerin Anımsanma Biçimleri	26
2.2. Tarihi Olaylarla İlgili Paylaşımların Sayısal Verileri	32
2.2.1. @Trtarsiv Hesabı Üzerinden Paylaşımı Yapılan Tarihi Olayların Toplumsal Bellekteki İzlerine Dair Bir Değerlendirme.....	32
2.3. Şarkı İçerikli Paylaşımların Sayısal Verileri	36
2.3.1. Müzikal Nostalji Ve Bellekteki İzleri Üzerine Bir Değerlendirme.....	38
2.4. Ünlülerle İlgili Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri.....	60
2.4.1. Ünlülerin Hafızada Bıraktığı İzlere Dair Bir Değerlendirme.....	61
2.5. TV Programları Kategorisinde Paylaşılan Gönderilerin Sayısal Verileri 71	
2.5.1. TV Programlarının Belleğin İnşa Sürecine Etkisi	72
2.6. Dizi-Film Ve Tiyatro Kategorisinin Sayısal Verileri.....	76
2.6.1. Dizilerin Belleğin Şekillenmesi Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme	77
2.7. Röportaj İçerikli Paylaşımların Sayısal Verileri	83
2.7.1. Röportajların Hafıza Oluşturmadaki Etkisi Ve Geçmişin Röportaj Yoluyla Belleğe Aktarımı.....	84
2.8. Şairler İle İlgili Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri	87
2.8.1. Şiirlerin Bellek İle Olan İlişkisi	87
2.9. Spor Kategorisinde Yer Alan Gönderilerin Sayısal Verileri.....	89
2.9.1. Sporla İlgilenen İsimlerin Hafızadaki İzleri.....	89
2.10. Oyunlar İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri.....	91
2.10.1. Geleneksel Oyunların Hafızalara Aktarımı Ve Değerlendirilmesi 91	
2.11. Çizgi Film İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri	92
2.11.1. Geçmişten Günümüze Çizgi Filmlerin Anımsanma Biçimleri.....	93
2.12. Şehirler İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri	94
2.12.1. Şehirlerde Öne Çıkan Mekanların Anımsanması Üzerine Bir Değerlendirme	94
2.13. Özel Günler İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri	96
2.13.1. Özel Günlerin Toplumsal Hafızanın İnşasındaki Rolü	96
SONUÇ	99
KAYNAKÇA.....	101

TABLÖLAR LİSTESİ	103
GÖRSELLER LİSTESİ.....	104
ÖZGEÇMİŞ	110

TEZ ONAY SAYFASI

Nurgül TOMBUL tarafından hazırlanan “SOSYAL MEDYADA BELLEK İNŞALARININ İZİNİ SÜRMEK:@TRTARSİV INSTAGRAM HESABI ÖRNEĞİ ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Adem SAĞIR

.....

Tez Danışmanı, Sosyoloji Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 03.08.2023

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof.Dr. Adem SAĞIR (KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Kadir YILMAZ (KBÜ)

.....

Üye : Doç.Dr. Erkan DİKİCİ (BEÜ)

Online

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Nurgül TOMBUL

İmza :

ÖNSÖZ

Toplumsal bellek, bizi geçmişimizle yüz yüze getiren ve geçmişin yeniden kurgusuyla gündelik yaşantımızı şekillendiren bir olgu olmuştur. Bazen unutturulmaya çalışılan bazen de hatırlatmak üzere dayatılan geçmişin bellek ile olan ilişkisi sosyolojik bir mesele haline gelmiştir. Bu bağlamda geçmişin, sosyal medya aracılığıyla bizlere sunulması ve bireylerin geçmişi anımsama biçimleri, geçmişin özlemenin ve geçmişe dair paylaşımların son zamanlarda artış göstermesi beni bu araştırmayı yapmaya yöneltmiştir.

Üniversite hayatımın her döneminde bilgisi ve yorumuyla biz öğrencilerini kendine hayran bırakan, yaptığı akademik çalışmalarıyla bize ilham veren ve tezimin her aşamasında görüşleri, katkılarıyla bana rehber olan, zamanını ve ilgisini esirgemeyen, tezimin çerçevesini oluşturmamda bana yardımcı olan değerli danışmanım sayın Prof. Dr. Adem SAĞIR'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca yaşamış olduğum zorluklar karşısında bana güç veren ve öğrenim hayatım boyunca, her daim maddi manevi yanımda olan, desteklerini bir gün olsun eksik etmeyen, planlarıma ve isteklerime saygı duyan anneme, kardeşlerime teşekkür ederim. Ayrıca desteğini ve bana olan inancını üzerimde her zaman hissettiğim, Sinan Elmacı'ya teşekkür ederim.

ÖZ

Bu tez toplumsal bellek ve sosyal medyanın birbiri ile olan ilişkisini ele almaktadır. Her iki alanında inşa sürecinin epistemolojik anlamda paralel bir zeminde ilerleme göstermesi araştırmada dikkati çekmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünü araştırmanın konusu, amacı, yöntemi ve sınırlılıklarını oluştururken ikinci bölümde ise bellek bağlamında ilişkilendirilen medyanın, kültürün, mekânın, kimliğin kavramsal tartışması yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise araştırma için elde edilen verilerin kategorileştirilerek değerlendirilmesi yer almaktadır. Bu tezde @trtarsiv hesabının kullanıcılar üzerinde nasıl bir toplumsal bellek inşa ettiği, insanların geçmişi nasıl anımsadığı ve bunun sonucunda geçmişin izlerinden nasıl etkilendikleri tartışılmış ve ortaya konulmuştur.

Tez olarak sunulan bu konu, güncel bir durumu ele alıyor olması, bellek üzerine araştırma yapmak isteyenler için literatüre katkı sağlayacak niteliktedir. Sosyal medya kullanımının bellek tartışmalarına ve değerlendirmelerine konu olduğunu ve topluma yönelik bilimsel analizlerin sosyal medya incelemeleri noktasında büyük öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda bu tez bireysel ve kolektif bellek çerçevesinde sosyal medyada bellek inşalarının izini sürmeyi ve Instagram'ın @trtarsiv hesabı üzerinden bellek incelemesi yapmayı amaçladığından dolayı bellek ile ilgili yapılan araştırmalara örnek olması bakımından önemlidir. Alanyazın incelendiğinde bu konu kapsamında yapılan bilimsel incelemelerin nicelik yönünden az sayıda olması ve konunun amacı doğrultusunda bir araştırmanın yürütülmemiş olması literatürdeki katkı sağlamak açısından önemlidir. Bu çalışmayı literatürdeki araştırmalardan farklı kılan ise geçmişin, bugün tekrar sosyal medyada gündeme gelmesini ve bunun altında yatan nedenleri irdeleyecek olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Bireysel ve Kolektif Bellek; Kimlik; Sosyal Medya; Kültür; Gelenek

ABSTRACT

This thesis deals with the relationship between social memory and social media. The fact that the construction process in both areas progressed on an epistemologically parallel ground drew attention in the research.

While the first part of the research consists of the subject, purpose, method and limitations of the research, the second part includes the conceptual discussion of the media, culture, space and identity associated with memory. In the third part, there is a categorization and evaluation of the data obtained for the research. In this thesis, it is discussed and revealed how the @trtarsiv account builds a social memory on users, how people remember the past and how they are affected by the traces of the past.

This topic, which is presented as a thesis, deals with a current situation and will contribute to the literature for those who want to research on memory. It is possible to say that the use of social media is the subject of memory discussions and evaluations, and that scientific analyzes for society are of great importance in social media reviews. In this context, this thesis is important in that it sets an example for research on memory, as it aims to trace memory constructions in social media within the framework of individual and collective memory and to conduct memory analysis on Instagram's @trtarsiv account. When the literature is examined, it is important to contribute to the literature that the number of scientific studies conducted within the scope of this subject is low in terms of quantity and that no research has been carried out in line with the purpose of the subject. What makes this study different from the studies in the literature is that the past comes to the fore again in social media today and it will examine the underlying reasons.

Keywords: Individual and Collective; Memory; Identity; Social Media; Culture; Tradition

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Sosyal Medyada Bellek İnşalarının İzini Sürmek :@Trtarsiv Instagram Hesabı Örneği
Tezin Yazarı	Nurgül TOMBUL
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Adem SAĞIR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	03/08/2023
Tezin Alanı	Sosyoloji
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	110
Anahtar Kelimeler	Bireysel ve Kolektif Bellek, Kimlik, Sosyal Medya, Kültür, Gelenek

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Tracing memory constructions on social media:@trtarsiv instagram account example
Author of the Thesis	Nurgül TOMBUL
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Adem SAĞIR
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	03/08/2023
Field of the Thesis	Sociology
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	110
Keywords	Individual and Collective Memory, Identity, Social Media, Culture, Tradition

KISALTMALAR

TV : Televizyon

VB. : Ve Benzeri

KBÜ : Karabük Üniversitesi

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sosyal medya kullanımı da oldukça yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte sosyal medya, bireylerin kişisel yaşamlarından izler taşıyan, kamusal alan ve özel alan karışımı bir mekâna dönüşmüştür. Özellikle fotoğraf, video, ve yazılı ifadelerin her an herkes tarafından rahatlıkla paylaşılabilir olması sosyal medyanın kullanımını yaygınlaştırmıştır. Dolayısıyla bireyler sosyal medyayı yalnızca iletişim aracı olarak kullanmaktan ziyade bir arşiv niteliğinde görmeye ve bu minvalde kullanmaya başlamışlardır. Kısacası sosyal medya, kullanıcılar için hafıza deposu görevini de üstlenmiştir. Son zamanlarda dikkati çeken de bu husus olmuştur. Sosyal medya kullanıcıları yine sosyal medya aracılığıyla, geçmiş anılarını bu mekânlarda yeniden gündeme getirmektedirler. Aynı zamanda sosyal medya kullanıcıları yine medya aracılığıyla gelecek günlere bir arşiv oluşturma gayesinde görünmektedirler. Bu bağlamda bu tez yapılan paylaşımlardan yola çıkarak ve örnek olay yöntemi ile veri toplayarak, bireysel ve kolektif bellek çerçevesinde sosyal medyada yapılan paylaşımlar üzerinden bir irdeleme yapmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda araştırma sorusu “Bireysel ve kolektif bellek çerçevesinde @trtarsiv hesabında yapılan paylaşımların altında yatan nedenler nelerdir? olarak belirlenmiştir.

Sosyal medya birçok veri akışının olması nedeniyle yapılan paylaşımların hepsini kayıt altına almanın bir takım zorlukları beraberinde getireceğinden dolayı, Instagram @trtarsiv hesabının 2022 yılına ait paylaşımları bu tezin sınırlarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın güncel bir sorunu ele alması araştırmaya özgünlük katmaktadır. Aynı zamanda literatürdeki eksikler göz önüne alındığında literatüre de katkı sağlaması bakımından önemlidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu tezin öncelikli amacı sosyal medya paylaşımlarını, bireysel ve kolektif bellek çerçevesinde, elde edilen bulgular ışığında irdelemek ve değerlendirmektedir. Sosyal medyanın çok fazla kullanılan bir alan olması, anıların ön planda tutulması, geçmişe dair özlem duyulması ve insanların o günlere tekrar dönmek istemeleri konuyu araştırmaya değer kılmıştır. Bu bağlamda sosyal medyanın bireysel ve kolektif

bellek çerçevesinde incelenmesi hedeflenmiştir. Aynı zamanda bu araştırma, sosyal medya kullanıcılarının, bireysel belleği ön planda tutarak, kolektif belleği geri plana atmalarının arkasında yatan nedenleri irdelemeyi de amaçlarının arasına dahil etmiştir. Çalışmanın konusu bağlamında düşünüldüğünde sosyal medya, geçmiş yaşantıların, bireylerin sahip olduğu kimliklerin ve sosyo-kültürel yapının da taşıyıcı konumundadır. Dolayısıyla araştırma konusunda dikkati çeken şeylerden bir tanesi de sosyal medya kullanıcılarının, geçmiş yaşantılarını bugüne taşıırken kimliklerine ve geleneksel gündelik hayat pratiklerine ulaşma çabası içinde oldukları dikkati çekmektedir. Bu konu yani geçmiş sürekli olarak sosyal medyada gündeme gelmektedir. Kısacası araştırmanın amacı @trtarsiv hesabında yapılan paylaşımları ve paylaşımın altına yapılan yorumları bellek çerçevesi etrafında eski kimliklerin, geleneksel pratiklerin bugün yeniden hatırlanmasının nedenlerini ve sonuçlarını irdelemektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma süreci, nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan etnografinin bir alanı olan netnografi yöntemiyle sürdürülecektir.

Etnografinin genel kurallarına ve geleneklerine riayet ederken bunları siber kültürün kendine özgü koşullarına uyarlayan netnografi, antropolojik gelenek üzerine inşa edilerek ve gerektiğinde bu geleneğin uzlaşmayla türetilmiş değerlendirme standartları uyarlanarak ve bunlardan yararlanılarak güçlendirilebilir ve meşrulaştırılabilir (Kozinets, 1998, s.3).

Çalışmanın netnografi yöntemi ile gerçekleştirilmek istenmesinin nedeni çalışmanın konusu bağlamında irdelenmek istenen durumun hafıza içerikli sosyal medya paylaşımlarının son zamanlarda dikkati çeken bir niteliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın hem bir süreci hem de bir sonucu olarak (Ağar, 1980), etnografi, hem aynı kültürü paylaşan bir grubun incelenme şekli hem de bir araştırmanın nihai, yazılı ürünüdür. Bir süreç olarak etnografi, en çok katılıma gözlem yoluyla olmak üzere, araştırmacının insanların günlük yaşamının içine girdiği ve grup katılımcıları gözlemleyip kendileriyle mülakat gerçekleştirdiği, gruplara yönelik geniş çaplı gözlemleri kapsamaktadır. Etnografılar, aynı kültürü paylaşan grup üyeleri arasındaki davranış, dil ve etkileşimin anlamını incelemektedir (Creswell, 2013, s.90).

Dolayısıyla netnografi yöntemi @trtarsiv Instagram hesabındaki etkileşimleri irdelemeye olanak sağlamıştır. “Diğer etnografi türlerinde olduğu gibi bir netnografi sırasında toplanan "veriler", araştırmacının siber-kültürel saha deneyimleri hakkındaki

saha notları ile kültürün ya da topluluğun "eserlerinden" oluşur" (Kozinets, 1998, s.4). Bu bağlamda sosyal medyada @trtarsiv hesabının gönderileri değerlendirmeye alınacağından netnografi yöntemini kullanmak yerinde olacaktır. "Netnografi, etnografinin dijital ortamda uygulamasıdır; Internet veya teknolojik ağ etnografisidir" (Nakip & Gökmen, 2022, s.2161).

Araştırmanın amacı düşünüldüğünde sosyal medya paylaşımlarının bellek çerçevesinde, altında yatan nedenlerin sorgulanması planlanmaktadır. Sonuç olarak bu araştırma "bireylerin deneyimlerine dayanarak kendi kendilerini nasıl gördüklerini, bağlama göre algılarını ve duygularını ve bunların altında yatan sebepleri derinlemesine sorgulamayı gerektirir" (alıntılayan Ersoy ve Saban, 2019, s.147); (aktaran Gillham, 2000).

Bu araştırma kapsamında sosyal medya uygulaması olan Instagram, @trtarsiv hesabını, bireysel ve kolektif bellek çerçevesinde irdelemenin yolu fotoğraf, video, story, metin ve diğer dokümanların analiz edilmesini gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada da Instagram uygulamasında @trtarsiv hesabı, araştırmanın veri grubunu oluşturacağından dolayı konuyla ilgili 2022 yılında yapılan paylaşımlar derlenip kayıt altına alınacaktır. Veriler değerlendirmeye alınırken en çok etkileşim alan -beğeni, izlenme, yorum- fotoğraf, video ve yorumlar dikkate alınacaktır. Araştırma konusu bağlamında elde edilen verilerin doyum noktasına ulaşması halinde derlemenin sonlandırılması planlanmaktadır.

Çalışmanın kapsamı geçmiş yaşantılar, anılar, bellek, kimlik, kültür gibi kavramlar çerçevesinde şekilleneceğinden dolayı, aynı zamanda veri grubuna paylaşımlarda yer alan metinler de dahil edileceğinden dolayı doküman analizi, göstergebilimsel analiz ve söylem analizi yöntemi kullanılacaktır.

PROBLEM

Sosyal medyada bellek inşaları nasıl gerçekleşmektedir? Sosyal medyada belleği inşa eden araçlar nelerdir? Geçmişin bellekte bıraktığı izler nelerdir? Nasıldır? Bireysel ve kolektif bellek çerçevesinde @trtarsiv hesabında yapılan paylaşımların altında yatan nedenler nelerdir?

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini bir sosyal medya platformu olan Instagram uygulaması oluşturmaktadır. Ancak Instagram da kullanıcının ve bellek çerçevesinde ki paylaşımların çok fazla olmasından dolayı örnekleme başvurulmuştur. Araştırmanın örneklemini bir Instagram hesabı olan @trtarsiv 'in 2022 yılında paylaşılan gönderiler oluşturmıştır. @trtarsiv Instagram hesabının 2022 yılında paylaşılan toplam 707 gönderisi (reels videosu) incelenmiştir. İncelenen gönderilerin 258 tanesi kategorileştirilerek tablo haline getirilmiştir. Bu bağlamda kategori haline getirilen gönderiler izlenme(10.000 ve üzeri), yorum(300 ve üzeri) ve beğeni sayısı dikkate alınarak değerlendirilmeye alınmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Araştırmanın sınırlarını oluşturan temel etkenler izlenme, beğeni ve yorum sayısının etkileşim sonucu günden güne değişiklik göstermesi olmuştur. Bununla beraber kategorileştirilen bazı gönderilerin arşive kaldırılması sonucu gönderilerden bazılarının ulaşılamaması olmuştur.

1. BÖLÜM: GELENEKSEL BELLEKTEN DİJİTAL BELLEĞE

1.1. Bellek ve Kolektif Bellek Kavramı

Sosyolojik olarak bellek kavramının, toplumun geçmiş yaşantılarına ait deneyimlerini, kültürel değerlerini bugüne taşıma ve aktarım sürecini gerçekleştiren bir olgu olduğu söylenebilir. Bu kavram bireylerin etkileşimlerini, -gündelik hayat pratikleri içerisinde- deneyimlerini nasıl edindikleri ve nasıl gerçekleştirdikleriyle ilgilenen bir gerçekliğe sahiptir. Bu bağlamda bellek kavramı, bireylerin bilgi, deneyim ve öğrenme yoluyla edindikleri bilgileri saklama ve geri çağırma işlevselliğinin gerçekleştirilmesi yetisidir. Bireyler bellek sayesinde gündelik hayat pratikleriyle geçmiş yaşamlarında karşılaştıkları olayları, deneyimleri, kişileri, yerleri ve bilgileri hatırlama yeteneğine sahiptirler. Kısacası belleğin, geçmişteki olay ve olguların bununla beraber kişisel deneyimlerin depolanmasını, muhafaza edilmesini ve hatırlanmasını mümkün kıldığı söylenebilir. Bu bağlamda birçok birey hatıralarını zihninde canlandırabildiği bir fotoğraf arşivi olarak görmektedir. “Bununla beraber artık geçmiş deneyimlerimizin yargıdan bağımsız enstantanelerini depolamadığımızı, daha ziyade bu deneyimlerin bize sağladığı anlam, sezgi ve duyguları muhafaza ettiğimizi kesin olarak bilmekteyiz” (Schacter & Özgül, 2022, s.21). Dolayısıyla bellek sayesinde gündelik hayatın rutininde devam eden olayları deneyimlerken geçmişte yaşadığımız ve zihnimizin derinliklerinde yer edinmiş deneyimlerin algısını, duygularını anımsamak mümkündür. Ancak “bir hatıra elde etmek için geçmiş bir olayın imgesini parça parça yeniden oluşturmak yeterli değildir. Bu yeniden oluşturma işleminin bizim zihnimizde olduğu kadar başkalarının da zihninde yer alan ortak veriler ve kavramlardan yola çıkarak gerçekleşmesi gerekir” (Halbwachs, 2019, s.40). Her ne kadar hatıralar bireysel olarak oluşturulan bir gerçeklik olarak algılansa da anıların oluşturulması için ortak deneyimlerin ve imgelerin olması gerekmektedir. “Çünkü bu veriler ve kavramlar sürekli başkalarının zihninden bizimkine ve bizim zihnimizden başkalarınınkine geçip dururlar ve bu ancak söz konusu zihinler aynı topluluğun parçası oldularsa ve olmaya devam ediyorsa mümkün olur” (Halbwachs, 2019).

Toplumsal bellek ise toplumun bireyleri tarafından ortak değerler etrafında oluşturulan, kolektif bir hafıza olarak tanımlanabilir. Bu toplumun ortak geçmişi yani

tarihi, kültürel değerleri, adet/gelenekleri ve aynı zamanda deneyimleri üzerinde inşa edilen bir bellek türüdür. Şunu da belirtmek gerekir ki toplumsal bellek kişilerin veya grupların deneyimlemediği geçmiş üzerinden de inşa edilebilmektedir. Bu sayede toplumsal belleğin, bireylerin deneyimlemediği olaylar veya olgular hakkında da bilgi sahibi olmalarına olanak tanıdığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla toplumsal bellek olgusu geçmiş yaşantıları ve deneyimleri nesilden nesile aktararak, toplumun kimliğini, kültürünü ve değerleri gibi birçok dinamikleri oluşturan önemli bir unsurdur. “Halbwachs’a göre, pür kişisel bellek olanaksızdır. Hatırlama edimi mutlak surette toplumsal çerçevelerle dinamik bir etkileşim içinde belirlenir” (Göze, 2015). Çünkü geçmiş yalnızca bireysel bir deneyimin ürünü değil bellek çerçevesi etrafında bir inşa alanıdır. Bununla birlikte gruplar geçmişe dair ortak deneyimler yaşamış olsalar bile ortak yaşanmış deneyimler farklı ideolojilerle anımsanmakta veya hiç anımsanmamaktadır. Çünkü “bu gruplar aynı zamanda söz konusu düşüncenin bir yönüne bağlanırlar ve bu eylemin yalnızca bir kısmını muhafaza ederler. Ortak bir geçmişe ait farklı tabloların birbirini tutmamasının ve onlardan hiçbirinin kesin olmamasının sebebi de budur. Birbirlerinden ayrıldıkları andan itibaren, içlerinden hiçbirisi geçmiş düşüncenin tüm içeriğini yeniden üretmez” (Halbwachs, 2019, s.41). Bu bağlamda bazen bazı gruplar ortak anıya dair her ayrıntıyı betimleyecek düzeyde anımsarken bazı gruplarda anıyı unutabilmektedir. Bunun sebebinin imgelerin yok olması, grupların birbirinden ayrılması ve ideolojilerin değişim geçirebilmesi olduğu söylenebilir. Kısacası geçmişe dair anıları hatırlayabilmek için “bir başka deyişle, o andan itibaren, o tanıgın ve kendimizin parçası olduğumuz grubun bir üyesi olarak düşünme ve hatırlama –yani o grubun bakış açısını benimseme ve tüm üyelerinin ortak kullandığı kavramları kullanma- alışkanlık ve becerisini kaybetmemiş olmamız gerekir”(Halbwachs, 2019).

Toplumsal bellek, toplumun tarihini ve kültürel mirasını oluşturma noktasında büyük öneme sahiptir. Toplumsal bellek, anılar, hikâyeler, mitler, anıtlar, kutlamalar ve tarih kitapları gibi çeşitli araçlar vasıtasıyla nesilden nesile taşınmaktadır. Ayrıca, kolektif yani toplumsal bellek, bir toplumun nasıl anıldığını, nasıl hatırlandığını ve nasıl yorumlandığını şekillendiren siyasi, sosyal ve kültürel dinamiklerin de tesiri altında kalmaktadır. Bunun dışında kolektif bellek, bireylerin ve grupların kimliklerini, değerlerini, ideolojilerini eylemlerini, inançlarını şekillendirirken, aynı zamanda gelecekteki nesillere geçmişin anlamını ve önemini aktaran bir gerçekliğe sahiptir. Bu

nedenle toplumsal bellek, toplumun birbirleriyle bir bağlam etrafında birlik olmasına ve ortak bir geçmişi paylaşıp geleceğe taşınmasına destek olan önemli bir olgudur. Kısacası toplumsal bellek bireylerin bireyselliklerinin ötesine geçerek kolektif bir hafıza oluşturmaktadır. Dolayısıyla “anılarımız kolektiftir; tek başımıza katıldığımız olaylar ve gördüğümüz şeyler hakkında olsalar dahi başkaları tarafından bize hatırlatılır” (Halbwachs, 2019, s.30).

1.2. Toplumsal Hafızanın İnşa Edilmesinde Etkili Olan Araçlar

Toplumsal hafızanın inşa edilmesi için geçmişe ait bilgilerin birey ve gruplara birtakım imgelerle aktarılması gerekmektedir. İmgelerin, kültürün, değerlerin olgu ve olayların aktarılması için ise araçlara gereksinim duyulduğu söylenebilir. Ancak toplumsal hafızanın oluşmasında etkili olan araçlar farklılık gösterebilmektedir. Bu araçlardan anlatı ve hikâyelerin, geçmişi aktarmada kolaylık sağlayıp toplumsal belleği oluşturmaya aracı olduğu söylenebilir. Geçmiş dönemdeki olgular, olaylar, deneyimler ve kişiler hakkında anlatılan hikâyeler ve mitolojiler, toplumsal belleğin zeminini oluşturmaktadır. Bu anlatılar, toplumun kimliğini, kültürel değerlerini ve sosyal birçok etkinliğini gelecek kuşaklara aktarmaktadır. Geçmiş anlatılara baktığımızda “bu kuşaklar arası anılar kabilenin kökeni, başkalarına nasıl davranılması gerektiği, avcılık, yemek hazırlama, hayvanlarla çevreyle nasıl bir ilişki kurulacağı ve benzeri şeyler konusunda hayali dersler içerirdi” (Schacter & Özgül, 2022, s.449). Dolayısıyla geçmişe dair bütün deneyimler, hikayelerle, anlatılarla ve mitolojilerle gelecek kuşaklara aktarılmada ve toplumsal bellek oluşturmada bir araç niteliği taşımaktadır.

Toplumsal bellek oluşturmak ve şimdiyi yeniden inşa etmek için kullanılan araçlardan bir diğeri de geçmiş anlatısı içeren kaynaklardır. Tarih kitapları, ders kitapları, tezler makaleler, günlükler, mektuplar ve diğer yazılı kaynaklar, geçmişteki olayları ve deneyimleri belgeleyerek toplumsal hafızayı oluşturmaktadır. “Benjamin, yeni bir şimdi inşa etmek için geçmişi, gizli olasılıkların ve gerçeğin kaynağı olarak görür. Ona göre şimdiki zaman, ezilenlerin gizli beklentilerine rağmen inşa edilmiştir. Bu bakımdan şimdiki zamanın mevcut gerçekliği içinde olduğu gibi geçmişte de gizlenmiş halde bulunan ve açığa çıkarılmayı bekleyen toplumsal-tarihsel gerçekliğimizin pek çok farklı katmanı bulunmaktadır” (Akkanat, 2022, s.47).

Toplumsal hafızayı oluşturmak için kullanılan araçlar; resimler, fotoğraflar, heykeller videolar vb. unsurlardır. Resimler, fotoğraflar, heykeller ve diğer görsel sanat eserleri, toplumsal belleğin canlı tutulmasında önemli rol oynamaktadır. Bu görsel temsiller, tarihî olayları ve önemli kişileri hatırlatır ve sembolik anlamlar taşır. “Bu fotoğraflar insanların kendi çevrelerinde nasıl ikamet ettiklerini, bedenlerini nasıl taşıdıklarını, kıyafetlerinin içinde kendilerini nasıl hissettiklerini, kendi başlarına ve başkalarıyla nasıl yaşadıklarını ele verir” (Benjamin, 2019, s.50). Dolayısıyla fotoğraflardaki imgeler geçmişe dair bir izlenim oluşturarak toplumsal hafızayı inşa etmeye yardımcı olmaktadır. Bu araçlar sayesinde gündelik hayattan anılar gelecek nesillere aktarılmak üzere arşivlenmektedir.

Bazı olayları, anıları ve kişileri anımsamak için organize edilen anma ve kutlama törenleri, toplumsal hafızanın etkinliğinin devam etmesinde önemli bir yere sahiptir. Örneğin, milli bayramlar, dini bayramlar anma törenleri, cenazeler ve festivaller gibi etkinlikler toplumsal hafıza canlı tutulmaktadır. Dolayısıyla mevcut eylemler geçmiş yaşantının temeli üzerine şekillenmiş davranışlardır. Kısacası “toplumsal bellek dediğimiz şeyin, en iyi biçimde tarihin yeniden kurulması (rekonstrüksiyon) olarak adlandırılabilir, çok daha özgül bir pratikten farklı olduğunu belirtmemiz gerekir. Geçmişte gerçekleştirilen tüm insan etkinliklerinin bilgisi ancak onların bıraktığı izlerden yola çıkılarak elde edinilebilir” (Connerton, 2019, s.27).

Yeni nesil toplum, eğitim aracılığıyla toplumsal belleği öğrenmekte ve öğrenmektedir. Eğitim toplumsal belleği oluşturmada bir araç olarak kullanılmaktadır. Aileler, öğretmenler ve öğrenciler ve diğer bireyler vasıtasıyla sosyal iletişim yoluyla da toplumsal hafıza, nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu da tarihsel bellek çerçevesi etrafında toplumda birlik beraberliği sağlayarak bütünlük oluşturma gayesinde sürdürülmektedir.

Sosyal medya da toplumsal hafıza oluşturmaya aracılık etmektedir. Aynı zamanda oluşturulan belleğin etkileşimler sayesinde daha hızlı bir şekilde aktarımın gerçekleştiği söylenebilir. Bu bağlamda geçmişte oluşturulan fotoğraf albümlerinin sosyal medyaya taşındığı söylenebilir. Toplumsal hafıza, bir toplumun kimliği, değerleri ve kültürel mirası için önemli bir temel oluşturmaktadır. Bu araçlar ve

dinamikler, toplumsal hafızanın aktif bir şekilde işlenmesini ve gelecek nesillere taşınmasını kolaylaştırmaktadır.

1.3. Toplumun Geçmişi Anımsama Biçimi Üzerine Bir Değerlendirme

Geçmiş hatırlanmasının birçok sebebi vardır. Özelliklere tarihi olayların, yazılı metinlerce bizlere aktarıldığını ve bir kolektif bellek inşa edildiğini söylemek mümkündür. Fakat ritüellere ve kültürel pratiklere baktığımız zaman, bu ve benzer şeylerin genel olarak yazılı metinlerce aktarıldığını görmek mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde, kültürel pratiklerin, gelenek ve göreneklerin toplumsal bellek oluşturmada törensel etkinliklerle yoluyla aktarıldığını ve bedeninde bir araç olarak kullanıldığını ifade etmek mümkündür. Toplumsal bellek bu çerçevede, anma törenleri, bedensel pratikler etrafında şekillenmektedir. Kısacası toplumsal bellek gelenek ve göreneklerin, geçmişten günümüze taşınmasını kolaylaştırmaktadır. Bu sayede geçmiş yeniden inşa edilerek geçmişe ait algılar şekillendirilmektedir. Connerton’a göre, “geçmişin imgeleri bir araya gelince, o sırada var olan toplumsal düzeni meşru gösterirler” (Connerton, 2019, s.11). Yine ona göre geçmiş kültürler ile ilgili bilgi edinmek için bugün belleğin geçmişten taşıdığı imgelere bakmak gerekir. Bellek dediğimiz gerçeklik, törensel etkinliklere katılanların yaşam tarzını, giyinişlerini kısacası tümüyle bütün davranışlarını geleceğe aktarmaktadır. Çünkü toplumsal belleği oluşturmada bedensel pratiklerin önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Örnek vermek gerekirse “kültürel olarak belli bazı duruşların bellekte tutulması, bedenleştirme pratiklerinin bir örneği olarak alınabilir” (Connerton, 2019, s.125). Bu bağlamda kadın ve erkeğin giyiniş tarzı, oturma şekli, duruş pozisyonları, nesilden nesile aktarılacak istenen belirli kültürel değerler olarak görülmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, toplumsal bellek oluşturmada bedensel pratikler, anma törenleri önem taşımaktadır. Kadınların cenaze törenlerinde başörtü bağlaması, cenaze evine yemeklerin götürülmesi, anma törenlerinde saygı duruşuna geçilmesi geçmişe dair bir şuur oluşturma çabasının ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ritüel birçok kavramı bünyesinde barındıran bir kavramdır. “Ritüellerde yapılan hareketin veya davranışın belirli kalıbı vardır. Bu kalıp, ardında bir düşünce ve inanca bağlı olarak şekillendiği için onun değiştirilmesi ya da hataya meyilli olması çok mümkün değildir. Ritüelin doğasında belirli zaman ve mekân algısıyla

biçimlendirilmiş ve sınırlandırılmış bir yapı ve aynı şekilde yapının mekanizmasını işleten işlevler vardır” (Köse, 2021, s.62).

1.4. Kültürün Bir Kaynak Olarak Belleği İnşa Etme Süreci

Kültürel değerler bellek oluşturmak için başvuru olan önemli dinamiklerden biridir. Kültür bir toplumun değerlerini, inançlarını ve birçok davranışını içinde barındırmaktadır. Geçmişle bağ kurmak isteyen birey kültürün içinde var olmak mecburiyetindedir. “Kültürel bellek, genel anlamıyla toplumların geçmişlerine dair birikimleriyle olan bağlantılarını tekrarlamak suretiyle canlı tuttuğu ve bu birikimin kuşaklar arası aktarımını sağlayarak sürekli hale getirdiği kolektif kimliği oluşturan bellek türünü tanımlar” (Akın, 2018, s.104). Bu sayede geçmiş süreklilik haline gelen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün uluslar birlik ve beraberliği devam ettirmek ve geçmişin izlerini geleceğe aktarmak istemektedir. Söz konusu bu durum toplumsal bütünlüğü oluşturan ve millet şuurunu gerçekleştiren etkinliklerdir. Dolayısıyla kültürün, belleğe kaynaklık ettiği ve her toplumun kendi hafızasını oluşturmaya olanak sağladığını söylemek mümkündür. Toplumsal hafızanın da desteğiyle bu sayede kolektif bir kimlik, birlik ve beraberlik oluşturulmaktadır. Geçmişin anımsanması ile de şimdiki zamanın bireylerinin kimlikleri şekillenmektedir. “Bu anlamda toplumun geçmişteki anı ve tecrübelerini birlikte hatırlaması ve tekrarlaması o topluma ait ortak bir kimliğin göstergesidir. Dolayısıyla toplumlar kimliklerini korumak ve devam ettirmek için mutlaka sahip oldukları kültürün muhafazasını sağlayan, kuşaklar arası aktarımını gerçekleştirerek ona süreklilik kazandıran ve gerektiğinde yeni koşullara ayak uydurmak adına güncellenebilen bir belleğe ihtiyaç duyarlar. Bu çerçevede, toplumun kimliğini oluşturan kültüre ait tüm bilgi birikimi, toplum tarafından kültürel bellek adı verilen hafıza içerisinde kaydedilir, aktarılır ve canlı tutularak sürekliliği sağlanır” (Akın, 2018, s.104).

1.5. Toplumsal Belleğin İnşasında Kimlik

Kısaca ifade etmek gerekirse toplumsal belleğin inşasında kimlik önemli bir role sahiptir. Özellikle siyasi kimlikler bireylerin belleğinde geçmişe dair izleri

oluşturmada etkili olmaktadır. “Hafıza; derin bir bilinç akışı sağlayarak ideolojik bir işlev üstlenmektedir. Bireyin ve toplumun kimlik oluşumunda hafıza önemli bir işleve sahiptir” (Kandemir, 2022, s.84). Kimlik, bireylerin bir gruba ait olduklarını hissetmelerine olanak tanımaktadır. Bu aidiyet duygusu, toplumun ortak deneyimlerini ve değerlerini paylaşma eğilimini güçlendirmektedir. Ortak gerçekleştirilen eylemlerin, toplumsal belleğin temelini oluşturduğu ve kimliğin, bu deneyimlerin paylaşılmasına ve hatırlanmasına katkı sağladığı söylenebilir.

Kimlik toplumsal belleğin en önemli dinamiklerinden biridir. Geçmişten günümüze kimliği etkileyen birçok faktör olmuştur. Bu nedenle “günümüzde ‘kimlik’ halkın en önemli gündemi, herkesin zihnindeki ve dilindeki acil çözüm bekleyen konudur”(Zygmunt, 2022). İnsanlar eski kimliklerini yitirdiklerinde geçmiş kimliklerin farkındalığına sahip olmaktadır. Dolayısıyla “şeyler ancak ortadan kaybolduklarında, işe yaramaz hale geldiklerinde, saçma sapan davranmaya başladıklarında veya bize hayal kırıklığı yaşattıklarında onların farkına varma, onları araştırmamızın odağına koyma ya da tefekkür dünyamıza katma eğilimindeyiz”(Zygmunt, 2022). Toplumsal bellek bu anlamda kimliğin geçmişe ait izlerini depolama görevi görmektedir. Toplum, bellek sayesinde kendi geçmiş kimliklerine erişim sağlayabilmektedir. “Her bireyin kendine has bir karakteri ve bazen gerçekleştirebileceği, bazen gerçekleştiremeyeceği potansiyelleri olduğu fikri modern çağdan önceki kültürle yabancıdır. Ortaçağ Avrupa'sında soy, cinsiyet, sosyal statü ve kimlikle ilişkili diğer tüm özellikler nispeten sabitti. Hayatın farklı evrelerinden geçilmesi gerekse de, bunlar kurumsallaşmış süreçler tarafından düzenlenmekteydi ve bireyin bu kurumlar içindeki rolü nispeten pasifti” (Giddens, 2019). Günümüzde ise birey geçmişin sunduğu pasif rollerin aksine kendi kimliğini oluşturarak belleğin inşasına aracılık etmektedir.

1.6. Mekân Bağlamında Belleğin İnşası

Toplum, geçmişin izlerini anımsamak adına zamanı ve mekanı belleğinde taşımaktadır. Bireysel ve kolektif anımsama üzerindeki en önemli etkilerden biri deneyimin zamanı ve mekânı olduğu söylenebilir. Şunu da belirtmek gerekir ki bunların dışında gerçekleştirilen anımsama eksikliğini hissettirmektedir. Bu bağlamda “olayların zamanını ve mekânını unutmuşsak artık o olay bizim için olmamıştır. O olay biz olma sürecindeki tüm etkinlik alanını yitirmiştir. Hatırlamadığımız artık bize

ait değildir. O, bizim hafızamıza hitap etmemektedir. Yani zaman, mekan ve hafıza arasında yadsınmayacak ölçüde yoğun bir ilişki vardır; mekan ve zaman bütünlüğü, hafızanın iki varlık koşulu olarak karşımızda durmaktadır” (Karaarslan, 2021).

Mekânlar, yaşanan olayları ve deneyimleri somut hale getirerek anıların kalıcılığını arttırmaktadır. Toplumun belleğinde, belirli mekânlarla ilişkilendirilmiş hatıralar daha canlı bir anımsama biçiminde karşımıza çıkabilmektedir. Aynı zamanda mekan dediğimiz gerçeklik, bellekteki olayları ve anıları görselleştirerek, toplumsal belleğin oluşumunda etkisini göstermektedir. Bazı mekânlar, toplumların ortak belleğinde olaylar ve imgesel anlamlarla bağlantılı olabilmektedir. Örneğin tarihi evler, müzeler, meydanlar vb. mekânlar, toplumların tarihini ve kültürel mirasını hatırlamada önemli bir rol oynamaktadır.

Duygusal deneyimler, mekânlarla ilişkilendirildiğinde bellekte kalıcı izler bıraktığı söylenebilir. Özellikle gündelik hayat pratiklerinin gerçekleştirildiği evler, okullar, işyerleri gibi mekânlar, bellekte daha güçlü bir etkiye sahip olabilmektedir. Bazı mekanlar, sembolik anlamlar taşımaktadır. Örneğin ilk defa bir deneyimin yaşandığı ya da bir tarihi olayın gerçekleştirildiği mekânlar sembolik anlamlar taşıyabilmektedir. Bununla birlikte “hafıza mekânları, öncelikle kalıntılardır” (Nora & Özcan, 2022). Deneyimlere şahit olmuş geçmişi toplumsal belleğe aktarmada önemli bir araç olmuştur. Kısacası mekân olgusu, toplumsal belleği inşa edenlerin, geçmişi gelecek üzerinde kurgulayanların başvurduğu alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. “Müzeler, arşivler, mezarlıklarla koleksiyonlar, bayramlar yıl dönümleri, anlaşımlar, tutanaklar, anıtlar kutsal yerler, dernekler, bunlar bir başka çağın tanıkları, sonsuzluk hayalleridir” (Nora & Özcan, 2022). Kısacası mekânda yaşanan deneyimler, o mekânla ilişkilendirildiğinde deneyimler bellekte daha canlı hale gelmekte ve öğrenmenin kalıcılığını arttırabilmektedir.

1.7. Sosyal Medya ve Belleğin İlişkisi

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sosyal medya kullanımı da oldukça yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte sosyal medya, bireylerin kişisel yaşamlarından izler taşıyan, kamusal alan ve özel alan karışımı bir mekâna dönüşmüştür. Özellikle fotoğraf, video ve yazılı ifadelerin her an herkes tarafından rahatlıkla paylaşılabilir olması sosyal medyanın kullanımını yaygınlaştırmıştır. Dolayısıyla bireyler sosyal

medyayı yalnızca iletişim aracı olarak kullanmaktan ziyade bir arşiv niteliğinde görmeye ve bu minvalde kullanmaya başlamışlardır. Kısacası sosyal medya, kullanıcılar için hafıza deposu görevini de üstlenmiştir. Sosyal medya kullanıcıları yine sosyal medya aracılığıyla, geçmiş anılarını bu mekânlarda yeniden gündeme getirmektedirler. Aynı zamanda sosyal medya kullanıcıları yine medya aracılığıyla gelecek nesil için arşiv oluşturma gayesinde görünmektedirler.

Teknolojinin gelişmesiyle toplumun belleğinin de kontrol altına alındığı savı gündeme gelmiştir. Özellikle kitle iletişim araçlarından televizyonun bu bağlamda görevi üstlendiğinin altını çizmek gerekmektedir. Bu etkiye bağlı olarak toplumsal hatırlama ve unutturma biçimlerinin medyanın kontrolünde olduğunu söylemek mümkündür.

Medya araçları toplumsal belleği manipüle eden, yani hafızayı kontrol edip aynı zamanda tehdit eden bir gerçeklik olarak ele alınmaktadır. Buna örnek olarak TV programlarında yayınlanan tarih dizileri, belgeseller, anma törenlerine dair programlar gösterilebilir. “toplumların tarihlerinde yaşanan önemli olaylar; savaş, göç, yangın, darbe, ihtilal gibi veya kültür oluşumunda önemli rol oynayan dil, din, edebiyat, sanat, hukuk, gelenek, görenek, bilim vs. gibi iç ve dış dinamikler bellek ateşleyicisidir” (Atik & Erdoğan, 2014, s.5). Dolayısıyla bu konuların sosyal medyada veya televizyonda yayınlanması belleğin medya aracılığıyla oluştuğunun göstergesidir.

Medya, geniş kitlesi sayesinde birçok insanı etkileyip kontrol altına alabilme gücüne sahiptir dolayısıyla sosyal medya toplumsal belleği oluşturmada kullanılan en önemli araç olarak karşımıza çıkmaktadır. “Yani toplumun belleğini oluşturmada günümüzde kitle iletişim araçlarından daha etkin bir güç yoktur” (Atik & Erdoğan, 2014, s.7). Kitle iletişim araçlarının ve sosyal medyanın belleği oluşturmada koordineli bir şekilde hareket ettiğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda medyanın bireylerin kimliklerini, diğer topluluklarla aradaki bağı oluşturmak amacıyla yönetilebileceği söylenebilir. Bireyler geleneksel yapıdan kurtulmak ve özgür bir düşünce alanına sahip olmak amacıyla bu etkileşime entegre olarak yapısal ve kültürel boyutta değişime yol açmaktadır. Bunun gerekçesi olarak ise geçici ilişkilere ve tüketime endeksli bir toplum inşa etmek istenilmesinden kaynaklandığı ifade edilebilir. Sosyal medya geçmişi yeniden kurgulayarak topluma sunmaktadır ve böyle aldığı etkileşimler sayesinde geçmişi ve geleceği inşa etmektedir.

Sosyal medyada genellikle fotoğraf ve reels videosu paylaşımı öne çıkmaktadır. Fotoğraf, teknolojinin de gelişmesiyle her alanda var olabilme özelliğine ve yarattığı etkilerle dikkat çekilmiştir. “Fotoğrafın dolaşım ağının genişlemesi, dolaşımın hızının artması paylaşmanın ve biriktirmenin yapısını değiştirmiştir. Dolayısıyla fotoğrafa bakmakta değişmiş, bellekle olan ilişki de iyice iç içe geçen ögeler olduğu gibi birbirinden kopan, sönümlenen yönlerde olmuştur” (Şendeniz, 2015, s.23). Yani kısacası fotoğrafın, belleğin seçiciliğine zarar verdiği ancak hatırlatma konusunda hala etkin bir role sahip olduğunu ifade etmek mümkündür.

Fotoğrafla birlikte durdurulan o anın etkileşime girdiği ve artık fotoğrafla birlikte o anı biriktirme, paylaşma, hatırlanması gibi eylemleri de ortaya çıkardığını söylemek yerinde olacaktır. Bununla birlikte “bireysel ve kolektif bellek bu çizgide, biriktirmek, paylaşma ve dolaşım eylemlerinin arasında kesişmektedir”(Şendeniz, 2015, s.23).

Sosyal medyanın kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte fotoğraf paylaşmanın hem bireysel hem de kolektif bir eyleme dönüşmüştür. Aynı zamanda “fotoğrafın çok bilindik ve günümüzde iyice kolaylaşmış kullanımı hem bellek tarafından yönlendirilmekte hem de belleği yönlendirmektedir” (Şendeniz, 2015, s.23).

2. BÖLÜM: ARAŞTIRMA VE BULGULARIN YORUMLANMASI

2.1. Siyasi Kimliklere Dair Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri

Tablo 1: Siyasi kimlikler ile ilgili yapılan paylaşımların sayısal verileri

Paylaşım Yapılan Reels Videosunun İçerik Konusu	İzlenme Sayısı (Bin/Mln)	Beğeni Sayısı (Bin)	Yorum Sayısı	Paylaşımın Yapıldığı Ay
Muhsin Yazıcıoğlu	105	8,074	194	Mart
Alparslan Türkeş	73,1	3694	106	Nisan
Süleyman Demirel	100	3334	104	Haziran
İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth	562	11,5	425	Eylül
Adnan Menderes	88,9	5025	307	Eylül
Bülent Ecevit	310	8152	301	Kasım

2.1.1. Kolektif Hafıza ve Siyasi Kimliklerin Anımsanma Biçimleri

Bellek geçmişin izlerinin birtakım vasıtalarla aktarılması sonucu oluşmaktadır. İçinde bulunduğumuz şimdiki zaman, geçmiş anılar ile gelecek yaşamın arasında kurulan bir araçtır. Ayrıca bellek yalnızca zihinlerde var olan bir gerçeklik olma durumundan sıyrılarak şimdiki zamanın içinde de kendisine yer edinmiştir. İçinde bulunduğumuz toplumun belleği ise geçmişten günümüze kültürel değerlerin, siyasi ve tarihi olayların birikmesiyle oluşmuştur.

Ancak asıl mesele, geçmişte veya bugünde belleğin, siyasi bir kurgu olarak kullanılmadığı gerçeğini ortadan kaldırmamakla birlikte, kitle iletişim araçlarıyla bunun daha kolay ve rızaya dayanan bir yapıda gerçekleşmesidir. Başka bir ifadeyle kitle iletişim araçları yoluyla kurulan iletişimin özelliği, hatırlatırken unutturmayı, unuttururken hatırlamayı sağlamasıdır (Erdoğan, 2017, s.59).

Kolektif belleğin oluşmasına katkı sağlayan önemli araçlardan birinin ise sosyal medya platformları olduğu söylenebilir. Sosyal medya belleğin aktarımında önemli rol oynamaktadır. “Elektronik/görsel iletişim araçları öz ve biçim ilişkisini ters yüz ederek, görüntüye dayalı sahte bilinçler oluşturmaktadır” (Atik & Erdoğan, 2014 s.7). Hem belleğin aktarımını kontrol altına almakta hem de geçmişe ulaşımı

kolaylaştırmaktadır. Sosyal medyanın belleği kontrol altında tutmasının en önemli amaçlarından biri olayları, kişileri, tarihi, siyaseti ve günümüz gerçekliğini inşa ederken geçmişi bir hesaplaşma ortamına dönüştürmektedir. Her ne kadar geçmiş ortak bir kültürün, siyasetin ve tarihin birikiminden meydana gelmiş olsa da toplumun hafızasında farklı bakış açılarına göre şekillenmektedir.

Bu kategoride amacımız geçmişin sahnesinde iz bırakmış siyasi isimlerin, çeşitli grupların tarihi olayların insanların zihnindeki anılarını hatırlama biçimlerini değerlendirmektir. İnsanlar olguların, olayların ve kimliklerin bilgisini aynı zamanda bunların dışında da pek çok şeyi belleğinde taşıyabilmektedir. Özellikle olay ve olgular, herkesin tanıdığı siyasi kimliklerin etrafında şekilleniyorsa orada toplumsal hafıza oluşmakta ve siyasi kimlikler anımsandığında ortaya konulan söylemler toplumsal belleğin izlerine göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin @trtarsiv hesabının siyaset ve bellek kategorisi altında derlediğimiz gönderilerini incelediğimizde Muhsin Yazıcıoğlu'nun insanların belleğinde diğer siyasetçilerle aynı izlere sahip olmadığını söylemek mümkündür. Gönderi, Muhsin Yazıcıoğlu'nun yazdığı, Üşüyorum isimli şiiriyle fotoğraflarının birlikte gösterildiği reels video paylaşımıdır. Paylaşımın içeriğine bakıldığında Yazıcıoğlu'nun hayatı hakkında bilgilerin yer almakta olduğunu görmek mümkündür. Aynı zamanda gönderinin içerisinde Muhsin Yazıcıoğlu'nun bir programda yaptığı konuşmaya da yer verilmiştir. Yapılan paylaşımda Muhsin Yazıcıoğlu, “Biz çok kavga gördük, artık barış dolu bir dünya istiyoruz” diyerek geçmiş deneyimlerini paylaşmıştır. @trtarsiv hesabı, Muhsin Yazıcıoğlu'nu takipçilere hatırlatmak için yine hafızalara yer etmiş bir anı beklemiş ve onun ölüm tarihinde (25.03.2009) bu gönderiyi paylaşmıştır. Gönderinin altına yapılmış olan yorumlar ise oldukça dikkat çekici olmuştur. Yorumlar incelendiğinde Muhsin Yazıcıoğlu'nun insanların belleklerinde farklı izler bıraktığını söylemek mümkündür. Siyaset kimliğinin anlam kazanması, kimliklerin iyi ya da kötü anımsanması, neleri nasıl yaptığına bağlı olarak değişkenlik göstermekle birlikte geçmişin yeniden kurgulanması, aktarım biçimleri de bu anlamı etkilemektedir. “Buradan hareketle siyasi bir boyutu da içinde barındıran toplumsal bellekler ülkelerin siyasi ve egemen güçler tarafından gerekli görüldüğü durumlarda yeniden inşa edilmektedir” (Bal, 2022, s.8).

Görsel 1: Alparslan Türkeş ile ilgili paylaşılan reel videosundan alınan bir görsel

Geçmişle bağlarını koparamayan bir toplum geleceği inşa etmek noktasında geçmişinden faydalanmak ve onu diri tutmak istemektedir.

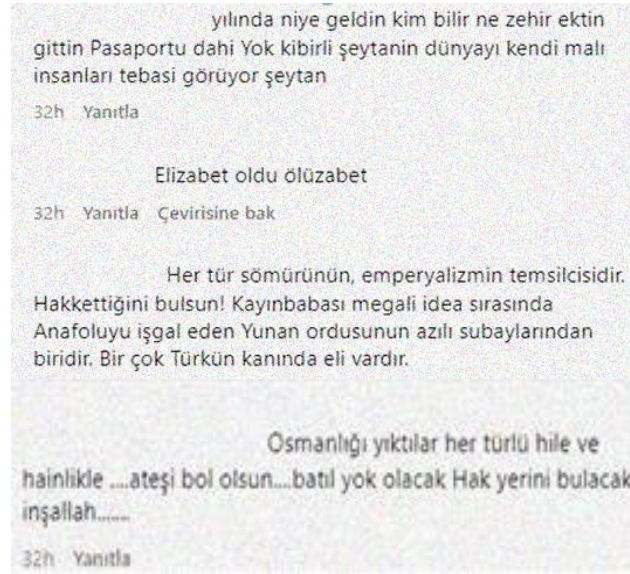
Görsel 2: Alparslan Türkeş'i konu alan reels videosuna yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Alparslan Türkeş, Başbuğ olarak anılan döneminin önemli siyasetçilerinden biridir. Hafızalara partisi, yürütmüş olduğu politikası, Türkçülük ve Milliyetçilik ile ilgili görüşleriyle kazınmıştır. Hatırlanan değerler, uygulanan politik faaliyetler Alparslan Türkeş'e atfedilmiştir. Örneğin bu gönderinin altına yapılmış olan bir başka yorum; “Bugün hayatta olsaydı tam bugün ki MHP nerde duruyorsa o da orda olurdu. Çünkü o birlikte hayır vardır ayrılıkta azap vardır demiştir” şeklinde öne çıkmakta ve geçmişten yola çıkarak bugünü hatta geleceği inşa etme niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda sosyal medya kolektif belleği canlı tutma adına geçmişten kesitler sunarak bu talebe olanak sağlamaktadır. Böylece sosyal medya geçmişteki olayları hatırlatma

işleviyle geçmiş gün yüzüne çıkarırken aynı zamanda belirli ideolojiler etrafında insanların gruplaşmasını da mümkün kılmaktadır. Böylece insanlar geçmiş siyaseti, politik söylemleri, tarihi olayları aslını araştırmaksızın sosyal medyadan öğrenir hale gelmiştir. Böylece kolektif bellek insanların deneyimlerinin ötesine aktarılan anlatılardan oluşmaya başlamıştır.

T.C. 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel de önemli siyasetçilerden biridir. İnsanlar onu fötr şapkasıyla anımsamaktadır. İsmi hala farklı mecralarda anımsanmakta, siyasi kimliği bugüne taşınmakta ve yeniden değerlendirmeye sunulmaktadır. Gönderiye yapılan yorumlardan hareketle 28 Şubat postmodern darbenin temel sorumlusu olarak hafızalarda iz bırakmış bir siyasetçi olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra geçmişe özlem duyulduğu varsayılan yorumlar da görülmektedir. Örneğin bir kullanıcı “eski siyaset olsa keşke..” demiştir. Eskiye özlem duyulması geçmişin toplumsal hafızada kaliteli bir zamana tekabül etmesi bugünün ve geleceğin siyasetinin geçmişe nazaran daha iyiye gitmediği anlamını karşımıza çıkarmaktadır.

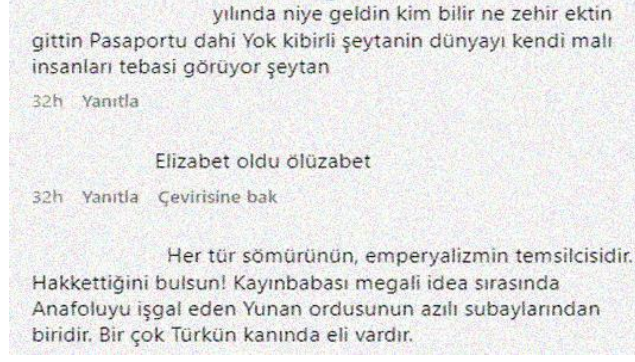
Bu kategori çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında en çok izlenen, en çok beğeni ve yorum alan gönderi İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth’in gönderisi olmuştur. Bu gönderinin diğerlerine göre daha çok izlenmesinin sebebi ülke siyasetinin dışında farklı bir siyasetin merakından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra Elizabeth’in geçmişte Türkiye’yi ziyaret etmesi de günümüz insanlarında oldukça merak uyandırabilmektedir. Çünkü günümüz modern toplumun bireyleri geçmişle hesaplaşma derdinde olabilmektedir.

Görsel 3: İngiliz Kraliçesi II. Elizabeth’i anlatan gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Yorumlarda görüldüğü üzere geçmişte yaşamış bir siyasi kimliğe karşı nefret söylemleri mevcuttur. Toplumsal hafıza geçmişini her daim özlemle hatırlamamaktadır. Diğer siyasi kimliklerin hatırlanma söylemlerine baktığımızda da bu çıkarımı yapmak mümkündür. Siyaset ve bellek ilişkisine baktığımızda geçmiş daha çok katliamlarla yanlış politikalar ve söylemlerle anımsanmaktadır. Fakat gönderilerin içeriğine bakıldığında ise geçmişin yeniden inşa edilmek istendiğini ve toplumun hafızalarına her daim hep iyi sahnelerin aktarımının gerçekleştirilmek istendiğini söyleyebilmek mümkündür.

Toplumsal hafıza deneyime ihtiyaç duyulmaksızın geçmişin nesilden nesile sözel ve yazılı olarak aktarılmasıyla oluşmaktadır. İnsanlar geçmişlerine dair neler kendisine anlatılırsa geçmişini o şekilde anımsamaktadır. “Bellekler nezdinde de durum böyledir. Bir fotoğraf aracılığıyla ulaşılan anı –kendi fotoğrafınız, anınız olmasa dahi- aynı zamanda dokunulan, duyulan, tadılan bir an olarak ortaya çıkmaktadır” (Şendeniz, 2015, s.26).

Görsel 4: İngiliz Kraliçesi II. Elizabeth’i anlatan gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Günümüz toplumu, İngiltere’yi her türlü sömürünün, emperyalizmin -yani bir devleti etkisi altına alan bir ulus- temsilcisi olarak tanımlamaktadır. Bir ulus kendini nasıl anımsatıyorsa o ulusun temsilcileri de toplumun hafızalarında aynı şekilde yer etmektedir. Osmanlının maruz kaldığı baskıların ve yaşadığı tarihi olayların sitemli bir şekilde hatırlanması ve Elizabeth’e karşı bir hesaplaşma içinde olunmasından yola çıkarak Osmanlı siyasetinin benimsendiğini ve geçmişin hala geleceğe yön verdiğini söylemek yerinde olacaktır. “Toplumlar geçmişlerinde yaptıkları yanlışlardan ders çıkarmak, hesaplaşabilmek ve hatırlayabilmek için geçmişlerine bağlı kalırlar. Geçmişte yaşanan olayların günümüzde halen telaffuz edilmesi aslında toplumların gelecekte atacakları adımların alt yapısını oluşturur. Hatırlama bu nedenle toplumların geçmişleri ile yüzleşmelerinde ve yapılan yanlış veya hataların tekrarının gelmemesi için sinyal niteliği taşımaktadır” (Bozkurt, 2020, s.45).

Adnan Menderes ve Bülent Ecevit de yine toplumsal hafızada iz bırakmış hatta hatırlanması ve kolektif belleğe işlenmesi istenen siyasi kimliklerdendir.

2.2. Tarihi Olaylarla İlgili Paylaşımların Sayısal Verileri

Tablo 2: Tarihi Olaylarla İlgili Paylaşımların Sayısal Verileri

Paylaşım Yapılan Reels Videosunun İçerik Konusu	İzlenme Sayısı (Bin)	Beğeni Sayısı (Bin)	Yorum Sayısı	Paylaşımın Yapıldığı Ay
Hiroşima'ya Atılan Atom Bombası	211	9,903	258	Ağustos
17 Ağus. Marmara Depremi	373	20,7	506	Ağustos
Sakarya Meydan Muharebesi	116	10	176	Ağustos
Kurtuluş Büyük Taarruz	166	10,2	171	Ağustos
Başkomutanlık Meydan Muharebesi	138	11	152	Ağustos
İzmir'in Kurtuluşu	521	9992	101	Eylül
12 Eylül 1980 Darbesi	84	4268	169	Eylül
Atatürk'ün Katıldığı Cumhuriyet B.	379	14,3	134	Ekim
1999 Düzce Depremi	383	6749	123	Kasım
LPG'den Sonra Buharla Çalışan Araç Yaptı	498	12,2	167	Kasım
22 Aralık 1914 Sarıkamış	464	18,1	377	Aralık

2.2.1. @Trtarsiv Hesabı Üzerinden Paylaşımı Yapılan Tarihi Olayların Toplumsal Bellekteki İzlerine Dair Bir Değerlendirme

Tarih ve kolektif hafıza aynı amaca hizmet eden gerçekliklerdir. Tarihin amacı olayların yaşandığı kültür perspektifi etrafında geçmişi topluma aktarmaktır. Kolektif belleğin amacı da geçmişi topluma anımsatmaktır. Ancak ortak bir amaca hizmet etmesinin yanında belleği oluşturan unsurun tarih olduğunu söylemekte mümkündür. Tarih içinde yaşanan darbeler, savaşlar, icatlar, gelenek ve görenekler, afetler belleği oluşturan unsurlardır. Geçmişin anımsanması yazılı ve sözlü tarihin de desteğiyle gerçekleştirilen bir eylem niteliği taşımaktadır.

Bu kategori çerçevesinde ise geçmişte yaşanmış ve tarihe yazılmış olayların, bellek bağlamında değerlendirilerek takipçiler tarafından olayların nasıl anımsandığı irdelenmek istenmiştir. Bu kategorinin ilk gönderisi 1945 yılında Japonya'nın

Hiroşima şehrine ABD tarafından atılmış atom bombasının ortaya çıkardığı sonuçları konu almaktadır. Takipçiler bu olay bağlamında Amerika'yı birçok insanın ölümüne neden olduğu için katil bir ulus olarak anımsamaktadır. Fakat bunun yanı sıra Japonya'nın da geçmiş yıllarda Çin vb. uluslara oldukça zarar vermiş olduğunu ileri sürerek geçmiş yıllarda yaşanmış bir insanlık suçunu belleğinde olumlamaya çalışmaktadır. Sonraki paylaşımlara bakıldığında ise depremle ilgili paylaşımın oldukça etkileşim aldığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda paylaşımlardan yola çıkarak bazı bölgelerimizde oldukça şiddetli bir şekilde meydana gelerek ölümlerle sonuçlanan depremler ve hafızalarda bıraktığı izler değerlendirilmek istenmektedir. 17 Ağustos Marmara Depremi bu kategorinin en çok beğeni ve yorum alan gönderisi olmuştur. Bunun sebebi de depremlerin ülkemizde büyük hasarlarla sonuçlanmasından ve insanların zihinlerinde derin izler bırakmasından kaynaklanmaktadır. 23 yıl önce meydana gelen bu deprem toplumumuz tarafından “tarihin en karanlık gecelerinden biri” olarak anımsanmaktadır. Gönderiye yapılan yorumlar incelendiğinde bir takipçinin “5 yaşında bir çocuktum ve tüm ayrıntılar hala aklımda... Şiddeti ve etkisini siz düşünün” diyerek o geceyi tüm ayrıntılarıyla hatırladığını belirtmiştir. Henüz 5 yaşında bir çocukken hafızasına kazınmış olan bu elim olay kişinin hala hatıralarında canlanmaktadır. Bir takipçi ise “ çocuktum aniden annemin beni alıp kapıdan kaışı, sabah gözümü açtığımda her yerin yıkık oluşu komşumuz nejla hamileydi cansız bedeni çıkarılırken çocuğunun karnından dışarıya çıkmış olması zor günlerdi çok zor. Sonra birkaç gün sonra her yerde kokuların yayılması” diye bir yorumda bulunmuştur. Koku bellek için önemli bir hatırlatma aracıdır. Koku hafıza ile bütünleştirildiğinde anıların hafızada devam etme süreci önemli ölçüde süreklilik kazanmaktadır. Bu bağlamda kokuların, insanların hatıralarını daha net, daha duygusal ve daha derin hatırlamalarına olanak sağladığını söylemek mümkündür. Birçok kullanıcı da bu ve benzeri yorumlarda bulunmuşlardır. Örneğin; “ 23 yıl sonra bugün deprem olsa aynı şeyleri yaşamaz mıyız sizce? Deprem vergileriyle ne yapıldı? Kentsel dönüşüm ile yenilenen binalar gerçekten depreme dayanıklı mı yapıldı?” yorumu bunu destekler niteliktedir. Kullanıcılar yıllar geçmesine karşın hala geçmişle bir hesaplaşma içerisindeyler. Yetkililerin bu noktada geçmişi bir deneyim olarak görmeleri ve geçmişten ders almaları gerektiğini düşünmektedirler. Yorumlardan yola çıkarak toplumun içinde o anıları tekrar deneyimleme korkusunun var olduğunu söylemek mümkündür. Bir kullanıcının “önlem alalım. Yoksa tekrar edecek” yorumu

bunu destekler niteliktedir. Yine 1999 Düzce Depremi de hafızada derin izler bırakmış tarihi olaylardan biridir. Her ne kadar Marmara Depremi kadar yorum ve beğeni almasa da Marmara Depreminden daha fazla izlenmeye sahip bir gönderi olmuştur. Yapılan yorumlar ise Marmara Depremiyle benzer içeriğe sahiptir. Geçmiş derin bir acıyla hatırlama ve geçmişle hesaplaşma ve geçmişin gelecek için bir ders olması çağrısı yorumların büyük çoğunluğunu kapsamaktadır.

Sakarya Meydan Muharebesi ise geçmişini tarih sayfalarına gururla yazdırmış bir milletin unutulmaz olaylarından birisidir. Muharebede ölenleri saygı ile anmak amacıyla olayın yıl dönümünde paylaşılmış olan gönderi de oldukça ilgi gören gönderiler arasındadır. Yorumlar genellikle Mustafa Kemal Atatürk'e özlem ve minnet demeçleri ile yoğunluk oluşturmuştur. Aynı zamanda "fikirler ölmez, yaşasın cumhuriyet" yorumu birçok kullanıcı tarafından gönderinin altına yazılmıştır. Burada geçmiş düşüncelerin, geçmiş kimliklerin bugün modern toplumda hala devam ettiği ve devam etmesi gerektiğine dair bir vurgu yapılmıştır.

Bir diğer gönderi ise Kurtuluş Büyük Taarruz ile ilgilidir. Gönderide o dönemde Mustafa Kemal Paşa komutasındaki ordunun taarruzu nasıl başlattığı anlatılmaktadır. Takipçi "keşke o yıllarda bir er olarak yaşasaydım. Ne acı, ne zor ama bir o kadar da muhteşem yıllar" yorumunda bulunmuştur. Bu yorumdan hareketle günümüz modern toplumunda geçmişin zor olsa da özlem duyulan, modern zamanlara göre daha kaliteli bir dönem olduğu düşünülmektedir.

Başkomutanlık Meydan Muharebesi başlıklı gönderinin altına yapılan yorumlar ise oldukça dikkat çekici olmuştur. Tarihi, geçmişini diri tutmayı kendilerine görev edinmişlerdir. Örneğin takipçi "bunları yeni nesil çocuklara anlatmak göstermek lazım çocuklar geçmişini bilsinler öğrensinler dedeleri ataları neler yapmışlar. Yokluk içinde nasıl fabrikalar kurmuşlar bilsinler öğrensinler 100 yıl kutlu olsun" yorumunda bulunmuştur.

İzmir'in Kurtuluşu konulu gönderide de yine geçmişe saygı ve minnet duyulan yorumları görmek mümkündür. 12 Eylül 1980 Darbesi konulu gönderi ise kullanıcılar tarafından geçmişin kara lekesi olarak tanımlanmıştır. Geçmiş toplum için hafızalarda zaman zaman özlenen bir anıya dönüşse de bazı dönemler söz konusu olduğunda hatırlanmaması gereken bir kâbus olarak değerlendirilmektedir.

Atatürk'ün katıldığı Cumhuriyet Bayramı içerikli gönderi incelemeye alındığında yine bir önceki gönderilerde olduğu gibi saygı ve sevgi belirten, minnet ve özlem duyulduğu belirtilen yorumlar oldukça yoğunluktadır.

Sarıkamış Harekâtı da yine unutulmaz tarihi olaylardan bir tanesi olmuştur. Bu olayı unutulmaz kılan ise binlerce askerin donarak şehit olmuş olmasıdır. Bu olay ile ilgili toplumsal hafızanın aktarımı incelendiğinde Enver Paşaya karşı kızgınlıkla ifade edilen söylemlerin ortaya konulduğunu söylemek mümkündür. Burada tekrar geçmişe bir hesaplaşma olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Örneğin takipçi “şehit düşmediler, beceriksiz ve yeteneksiz bir kumandanın iş bilmezliğine kurban edildiler” yorumuna bakıldığında bu çıkarımda bulunulabilir. Geçmiş deneyimlememiş fakat toplumsal belleğin oluşmasında tarihin birçok yerde bir araç olarak buna katkıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Kategorinin bir diğer gönderisi 1978 yılında LPG'li araç fikrini ortaya atan Türk mucit Halit Avcıoğlu'nun benzinin buharıyla çalışan yeni bir araç tasarladığını aktarmaktadır. Gönderi bu kategorinin en çok ilgi gören ve etkileşim alan ikinci gönderisi olmuştur. Fakat bu fikrin daha önce de ortaya konulduğu, bu fikrin kötü sonuçlar ortaya çıkarabileceği ve bunun yanı sıra tam aksine bu tarz kişilere o dönemlerde destek olunmadığı, eğer destek olursa çok güzel şeylerin üretileceğine dair yorumların olduğu söylenebilir.

Kategori genel olarak toplumsal bellek oluşturmak adına yapılmış paylaşımların değerlendirmesini içermiştir. Bu paylaşımlar ile geçmişe saygı duyan ve minnet eden bir toplumun devamlılığı sağlanmak istenmektedir. Toplumsal bellek geçmişin nasıl aktarıldığına bağlı olarak farklı gruplarca yeniden şekillenmektedir. “Her ne kadar bellek ve bellekte kayıt altına alınan bilgilerin tekrar gün yüzüne çıkarılması kişisel bir süreç olsa da insanlar yaşadıkları toplum tarafından şekillendirildikleri için bellek de toplumsallaşma süreci içerisinde toplum tarafından şekillendirilmektedir. Bu da toplumsal bellek kavramını ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal bellek genel manada toplumun geçmişinden şu anına kadar meydana gelmiş olayların, bilgilerin ve kültürel birçok verinin saklanmaya değer olanlarının depolandığı yer olarak nitelendirilebilir. Toplumsal bellek aynı zamanda toplum üyelerini bir arada tutan onlara biz olma duygusunu sağlayan ve siyasi güçler

tarafından dönemin şartlarına göre istenildiğinde yeniden inşa edilebilen bir kavramdır” (Bal, 2022, s.1).

2.3. Şarkı İçerikli Paylaşımların Sayısal Verileri

Tablo 3: Şarkı İçerikli Paylaşımların Sayısal Verileri

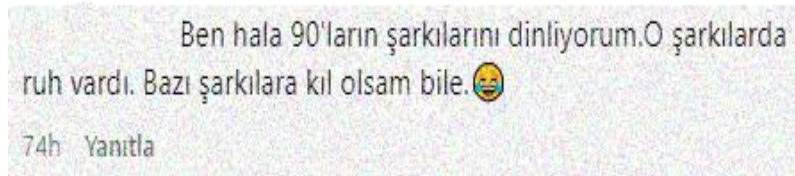
Paylaşım yapılan reels videosunun içerik konusu	İzlenme sayısı (bin)	Beğeni sayısı (bin)	Yorum sayısı	Paylaşımın yapıldığı ay
Tarkan'ın İlk Albümü	271,2	13	246	Ocak
Ayrılacak Da Beraberiz	276	13,7	412	Ocak
Grup Vitamin	965,9	32,2	524	Ocak
Kayahan “Elimde Olsaydı”	521	12,5	233	Ocak
Kayahan ve Ayşegül Aldinç	937	36	453	Şubat
Barış Manço Cem Karaca Düeti	597	24,8	352	Şubat
Fatih Mühürdar Müzisyen	583	14	176	Şubat
Musa Eroğlu Mihriban	212	10,5	125	Şubat
Arif Şentürk Halk Müziği Sanatçısı	942	16,4	357	Şubat
Badı Sabalı Havası	374	10	127	Şubat
İlhan İrem “Ben Değilim”	1.2 Mln	27,7	659	Şubat
Tayfun Duygulu	564	22,6	589	Mart
Yonca Evcimik “Aboneyim Abone”	424	22,9	389	Mart
Cem Karaca	517	17,3	159	Nisan
Czordaş	642	13,5	129	Nisan
1972 Rukiye Okyay Besteci	401	15	249	Nisan
Köylü Kızı Çayda Gezer 1982	711	17,1	232	Nisan
Koçum Benim Şarkısı	1,2 Mln	33,8	280	Nisan
Sezen Aksu 1978 Gölge Etme	397	11,5	131	Nisan
Ünlü Türkücülerden Deniz ve Mehtap	473	19,2	295	Nisan
Samsak Döveci Türküsü	621	11,9	238	Mayıs
Grup Laçın “Bu Sene De Bekar Gezelim”	487	13,7	241	Mayıs

Anneler Günü Korusu	153	12,3	173	Mayıs
Şebnem Peker 1997 Eurovizyon Şarkısı	433	12,2	193	Mayıs
Nurhan Damcıoğlu & Güner Ümit	311	14,3	171	Mayıs
Nur Yoldaş “Sultanı Yegah”	453	16,5	215	Haziran
Zehra Bilir “Manda Yuva Yapmış”	733	18	249	Haziran
Ebru Gündeş “Ben Daha Büyümedim”	772	20	403	Temmuz
Harun Kolçak	138	10,7	151	Temmuz
“Dom Dom Kurşunu”	521	291	187	Temmuz
Efsane Bir Mfö Şarkısı	504	16,7	184	Temmuz
İlhan İrem “Ben Değilim”	771	32,5	789	Temmuz
Neşet Ertaş	97,7	10,4	111	Temmuz
Barış Manço	511	16,9	173	Ağustos
Mustafa Sandal	200	11	227	Ağustos
Müslüm Gürses	450	11,2	136	Ağustos
Sungun Babacan Seslendirme Sanatçısı	198	17	287	Ağustos
Barış Manço “Egri Egri Dogru Dogru”	480	46,1	385	Eylül
Grup Denk	193	10	136	Eylül
Seha Okuç Türk Halk Müziği Sanatçısı	841	29,7	426	Eylül
Hakkı Bulut	976	22,1	416	Eylül
Nazan Öncel	521	15,2	236	Eylül
Zeki Müren	108	12,2	190	Eylül
Neşet Ertaş	168	20,3	156	Eylül
Neşet Ertaş’ın “Unutulmaz”	2,2 Mln	83,1	555	Eylül
Hüsamettin Subaşı	615	12,4	180	Ekim
Sibel Can	1,6 Mln	36,2	734	Ekim
Ajda Pekkan	633	17,7	276	Kasım
Emel Taşcıoğlu	922	17,3	239	Kasım
Barış Manço “Nane Limon”	1,6 Mln	71,6	557	Kasım
Emel Taşcıoğlu	556	13,5	204	Kasım
Kayahan	463	19,1	240	Kasım
Sezen Aksu “Değer Mi?”	383	14	155	Aralık

Feliçita Mehmet “80 lere Damga Vuran Şarkı”	514	11,8	212	Aralık
“Duydum Ki Unutmuşsun” Emel Sayın	512	18,7	169	Aralık
Rafet El Roman “Seni Seviyorum”	640	22,5	225	Aralık
TRT Ankara Gençlik Korusu “Zekiye’m”	1 Mln	29,4	154	Aralık
Belkıs Akkale “Karam”	1,4 Mln	37,8	315	Aralık

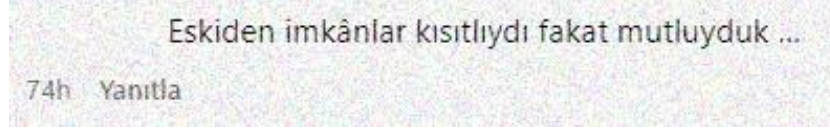
2.3.1. Müzikal Nostalji Ve Bellekteki İzleri Üzerine Bir Değerlendirme

Geçmiş anımsamanın birçok farklı yolu vardır. Bazen geçmiş istemsiz olarak anımsarken bazen de hatırlamak için bir girişimde bulunduğumuzu söylemek mümkündür. Müzikal pratiklere baktığımızda gelecek ile ilgili yapılan şarkılara nazaran geçmiş deneyimleri konu alan eserlere daha çok yer verildiği söylenebilir. Dolayısıyla bireyler geçmişle olan bağını şarkılarla güçlendirmektedirler. Bu nedenle de nostaljik müziklere duyulan ilgi ve onlara atfedilen değer günümüz eserlerinden daha farklı bir konuma sahiptir. Siyasi kimliklerin değerlendirmesinde de görüldüğü üzere bu kategoride de geçmişle şimdi ki zamanın karşılaştırmasının yapıldığını görmekteyiz.

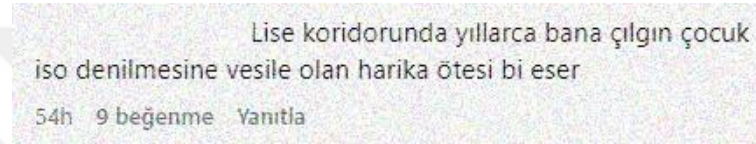
Görsel 5: Tarkan’ın ilk albümünün paylaşıldığı gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Tarkan’ın şarkısının altına yapılmış olan bu yorum dikkate alındığında kullanıcının geçmişle bağlarını koparmadığı ve şimdinin eserlerini dinlemeyi tercih etmek yerine eskiyi tercih ettiğini görmekteyiz. Aynı zamanda kullanıcının eski şarkılarda ruh vardı söyleminin eski şarkılarda bir canlılık olduğu ve anlam taşıdığı düşüncesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Görsel 6: Tarkan’ın ilk albümünün paylaşıldığı gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Bu yorumda ise yine bir eski yeni yani geçmiş ve şimdinin karşılaştırılması yapılmıştır. Kullanıcı yorumunda şimdi imkânların mümkün olduğunu fakat eskiye göre daha mutsuz olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda bu yorum müziğin bireylere geçmiş anımsattığının da göstergesidir.

Görsel 7: Grup Vitamin “İsmail” isimli müzik paylaşımına yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

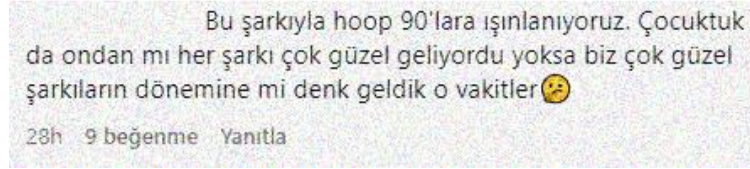
1990 yılında popüler olan ve herkesin dilinde olan bu şarkı gündelik hayatla entegre edilmiş bir eser olmuştur. İnsanların hafızasında geçmiş anılarıyla bütünleştirilmiş bu şarkı kullanıcılar tarafından oldukça ilgi görmüş ve en çok izlenme ve beğeniye sahip olan gönderilerden bir tanesi olmuştur.

Görsel 8: Kayahan’ın eserleri ile ilgili paylaşımın altına yapılan yorumların ekran görüntüsü

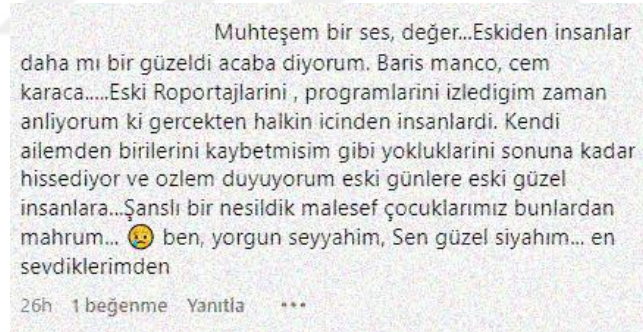
Kayahan da birçok sanatçı gibi eserleriyle toplumsal bellekte derin izler bırakmıştır. Kullanıcıların yorumlarından da anlaşılacağı üzere Kayahan’ın kimliğini, eserlerini her daim geleceğe aktaracağını ve unutamayacakları bir kimliğinin olduğunu

vurgulamaktadırlar. Aynı zamanda gençlik ve çocukluk dönemlerinin bu eserleri dinleyerek geçtiğini ve bu bağlamda şanslı olduğunu belirten kullanıcılar şimdi ki neslin kendileri kadar şanslı olmadığı mesajını da vermekte olup yine bir geçmiş ve şimdinin karşılaştırılması yapılmıştır.

Görsel 9: Kayahan'ın eserleri ile ilgili paylaşımın altına yapılan yorumların ekran görüntüsü

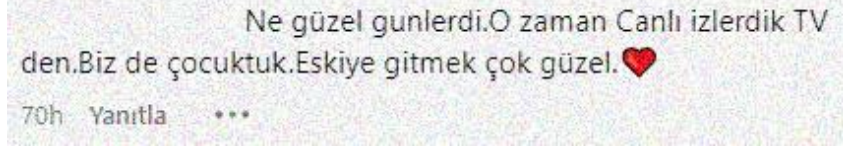
Burada ise bir öncekiyle benzer bir düşüncede olup bundan emin olamamış bir kullanıcı yorumu dikkati çekmektedir ve yorumun beğeni sayısına bakıldığında diğer yorumların önüne geçerek aynı fikirde olan başka kullanıcıların da olduğu söylenebilir.

Görsel 10: Kayahan'ın eserleri ile ilgili paylaşımın altına yapılan yorumların ekran görüntüsü

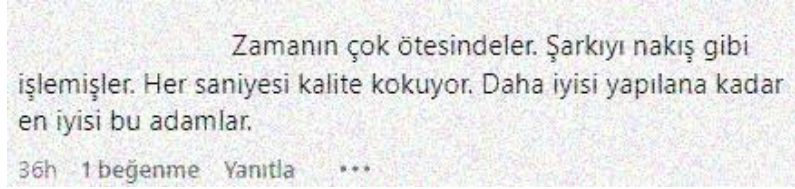
Yorumdan da anlaşılacağı üzere insanlar geçmişi tüm yönüyle benimsemektedirler. Hatta geçmiş kimlikleri hiç yanana gelmeseler dahi kendisinden bir parça olarak görüp yitip gittiklerinde yas duygusu içine de girebilmektedirler. Nitekim geçmiş ve geçmişi oluşturan her şey- yorumda da görüldüğü gibi- hatırlayan birey için çok özel ve özlem duyulan bir konuma sahiptir. Geçmiş özel olarak anımsanması aynı zamanda bireylerin kendisinin de özel olduğunu hissetmesine neden

olmaktadır. Dolayısıyla bu duygulara sahip bir birey bellek bağlamında düşünüldüğünde kendisinden sonra gelen nesli bu özel anıları göremediği ve yaşayamadığı için eksik olduklarını ve yaşadığı özel şeylerden mahrum kaldığını düşünmektedir.

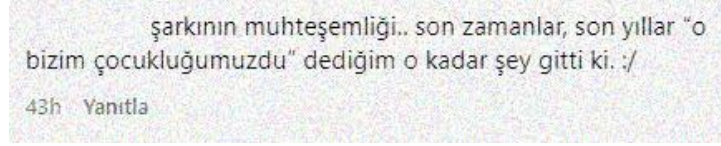
Görsel 11: Kayahan'ın eserleri ile ilgili paylaşımın altına yapılan yorumların ekran görüntüsü

Bu yorum incelediğinde ise kullanıcının “biz de çocuktuk” demesi geçmişini anımsadığının göstergesidir. Bunun yanı sıra Kayahan'ın şarkıları ile geçmişini bütünleştiren kullanıcı, gönderiyi izlediğinde geçmişine gittiğini yani geçmişini hatırladığını ifade ettiğini görmekteyiz. Bu bağlamda müziğin hatırlatıcı bir araç olduğunu söylemek mümkündür.

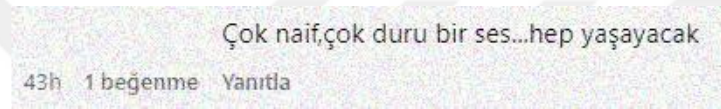
Görsel 12: Barış Manço ve Cem Karaca düetini konu alan gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Barış Manço ve Cem Karaca zamanın çok ötesinde olduğu düşünülen sanatçılardır. Bunun sebebi ise iki sanatçının eserlerinin hala günümüzde de dinleniyor ve beğeniliyor olmasından ötürü olduğu söylenebilir. Aynı zamanda sanatçıların zamanın ötesinde görülmelerinin bir diğer sebebi ortaya koymuş oldukları eserlerin günümüz şartlarını da ifade eder nitelikte olması olabilir.

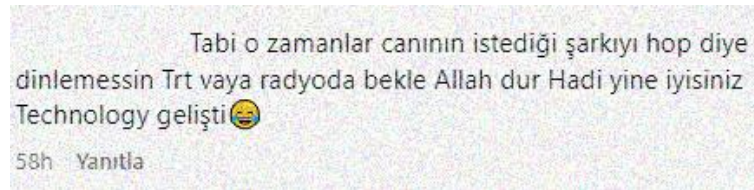
Görsel 13: İlhan İrem’in “Ben Değilim” isimli şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Bireylerin geçmişlerinde dinledikleri eserlerle geçmişini bütünleştirmesi ve o dönemde yaşayan sanatçıları yine çocukluğu ile ilişkilendirmesi geçmişi inşa etme çabasından kaynaklanmaktadır.

Görsel 14: İlhan İrem’in “Ben Değilim” isimli şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

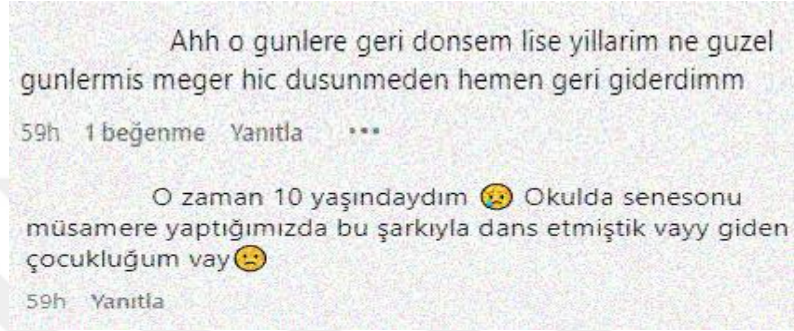
Dinleyiciler tarafından şarkıcının “hep yaşayacak” diye anılması aslında İlhan İrem’in kolektif bellekte kendine yer edindiği mesajını içermektedir. Hatıraların zihnimizde canlanması bireyler tarafından o anıların tekrar vücut bulması anlamına gelebilmektedir.

Görsel 15: Tayfun Duygulu’nun “Hadi Yine İyisin” isimli şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

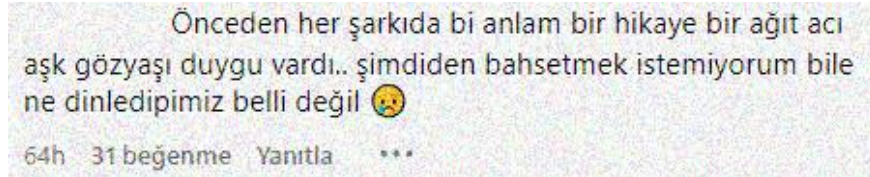
Kullanıcının, Tayfun Duygulu’nun 90’lar popuna damga vuran ilk albümünün paylaşıldığı gönderiye yaptığı yoruma bakıldığında geçmiş ve şimdinin teknolojik imkânlarının karşılaştırmasını yaptığını söylemek mümkündür. Kısacası dönemin imkânsızlıklarına bakıldığında, içinde bulunduğumuz durumun geçmişe göre daha iyi

olduğunu ifade eden kullanıcı geçmişinde yaşamış olduğu zorlukları anımsamış ve aktarmıştır. Bunun dışında bazı durumlarda geçmişi unutmak ve unuttuğumuz geçmiş çerçevesinde bugünü yeniden kurgulamak mümkündür. “Böylece geçmişte unutilan imgeler üzerinden başka bir şimdiyi somutlaştırabilir; tarihteki döngüsel zaman dizilerine müdahale edebiliriz. Benjamin’e göre tarihin anlamı, bir toplumun şimdiki zamanda verdiği yargılardan ayrı tutulamaz” (Akkanat, 2022, s.47).

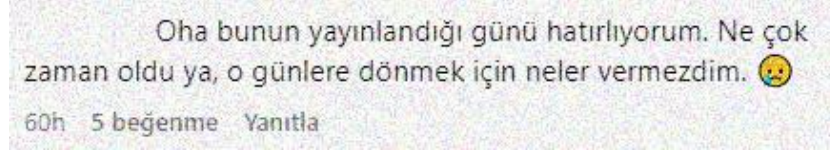
Görsel 16: Yonca Evcimik’in “Aboneyim Abone” isimli şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Bireylerin geçmişe geri dönmeyi istemeleri içinde bulunduğu anı yaşarken o anın güzel yanlarını fark edememesinden kaynaklandığı söylenebilir. Geçmişe hiç düşünmeden geri gitmek istemelerinin nedeni ise içinde bulunduğu zamanın koşullarından memnun olmamaları olabilir. Diğer yoruma bakıldığında ise kullanıcının bu şarkı ile olan geçmiş deneyimini anımsadığını görmekteyiz. Şarkıların da tıpkı diğer hatırlatıcı araçlar gibi geçmişi anımsamak noktasında tetikleyici bir niteliği olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

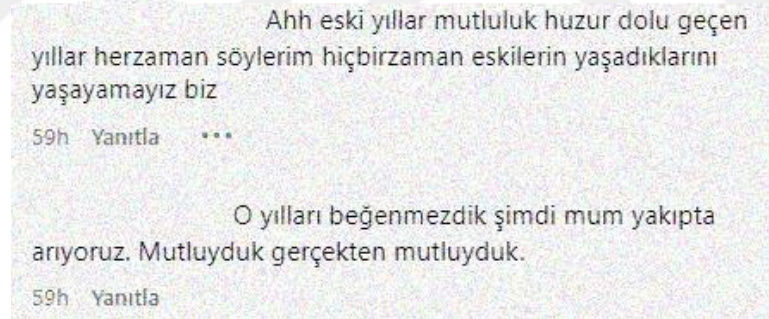
Görsel 17: Cem Karaca’nın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Geçmişini şarkılarla bütünleştiren bireyler, günümüz sanatçılarının üretmiş olduğu eserleri anlamsız bulmaya başlamışlardır. Yorumun beğeni sayısının ise diğer yorumlara göre oldukça fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda bu konu hakkında hemfikir olan başka insanların da olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

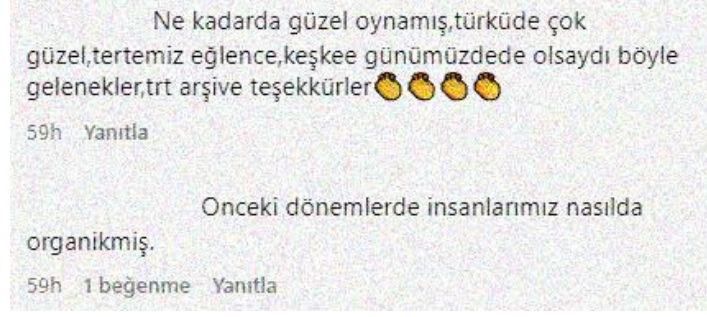
Görsel 18: Czordaş isimli grubun şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Geçmişin bu denli değerli kılınması ve geçmişe dönmek için bireylerin şuan sahip olduğu her şeyden vazgeçmeyi göze alması bireylerin içinde bulunduğu zamanın koşullarından memnun olmadığının bir göstergesidir.

Görsel 19: Köylü Kızı Çayda Gezer 1982 isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Yorumlara bakıldığında kullanıcıların eskiden daha mutlu olduğunu düşündüklerini görmekteyiz. Bu bağlamda belleğin geçmişte yaşanan olayların, olumlu yanlarını daha iyi muhafaza ettiğini söylemek yerinde bir değerlendirme olacaktır.

Görsel 20: Köylü Kızı Çayda Gezer 1982 isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

İlk yoruma baktığımızda geçmişte bireylerin geleneklerine bağlı olduğunu ve günümüzde bu tarz eğlencenin, geleneğin devam etmediğini ifade eden bir niteliğe sahip olduğunu görmekteyiz. Geleneklerin unutulması bir bakıma geçmişin de unutulmaya başlaması anlamına gelmektedir. @trtarsiv hesabının bu tarz paylaşımlar yapması belleği canlı tutmakta ve takipçilerini de bu anlamda memnun etmektedir.

Diğer yoruma baktığımızda ise kullanıcının geçmiş dönemde insanları “organik” diye nitelendirmesi günümüz modern toplumunun imaj toplumuna dönüşmesinden kaynaklı olduğu söylenebilir.

Görsel 21: Sezen Aksu’nun şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Eski şarkıların hala yeni gibi görülmesi, bireylerin geçmişi ile şimdi arasında köprü kurup geçmişle bugünü bütünleştirmelerinden kaynaklanmaktadır. “Bellek,

geçmişle bugün arasında bir köprü gibidir; yaşam deneyimlerimizle şekillenir, saklanır ve geçmişi geleceğe taşır. Bellek aynı zamanda sadece bizim kendi deneyimlediğimiz hayatla sınırlı değildir. Başkalarının hatırladıkları, tecrübeleri, ortak kültür, medya gibi unsurlar sayesinde de aktararak ileriye doğru devam eden bir süreçtir” (Zelan, 2022, s.17).

Diğer yoruma bakıldığında ise kullanıcının Sezen Aksu ile aynı dönemde yaşamış olması ve onun şarkılarıyla büyümesi kendini şanslı hissetmesine neden olmuştur. Aynı zamanda onun şarkılarıyla âşık olmanın da kendisi için bir şans niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Yukarıdaki son yoruma baktığımızda ise kullanıcının geçmişe dönmek istediği ve her şeye yeniden başlamak istediği görülmektedir. Bunun sebebinin Sezen Aksu’nun şarkılarıyla birlikte geçmişinde memnun olmadığı davranışları sergilemiş ve değiştirmek istemesi olarak değerlendirilebilir.

Görsel 22: Ünlü Türkücülerden Deniz & Mehtap isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Ölümün de bellek üzerinde etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Ölülerin anılması onlara rahmet okunması, anma törenlerinin yapılması bellek ile olan ilişkisini ortaya koyan dinamiklerden biridir. Bu bağlamda “hatırlama kültürü özellikle geçmişle ilişki kurmaksa ve geçmişle ilişki, dün ile bugün arasında bilinçli bir ayırım yapılarak kuruluyorsa, o zaman ölüm bu ayırımın ilk deneyimidir ve ölülerin anılması, kültürel hatırlamanın ilk biçimidir” (Asmann, 2022)

Kolektif ve bireysel bellek bağlamında şarkıların tetikleyici özelliği bireylerin hatta toplumun geçmişin olumlu hatıralarını anımsamalarına katkı sağlamaktadır. Kullanıcılardan birinin “Geçmişin güzelliklerini elimizden aldılar. Mutsuz bir millet olduk” ifadesinde bireyin sitem ettiği görülmektedir. Bireyin geçmişinde var olan

şimdi ise elinden alınan şeyin aslında geçmişte ve bugün de var olan fakat değişen şeyler olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin geçmişte dinlemekten keyif aldığı şarkıcıların –Deniz & Mehtap gibi- şimdilerde olmaması bireyin mutsuzluğuna sebep olmuş olabilir.

Bilip bilmeden konuşmayı seven bir milletiz. Türkü, çoğunuzun sandığı gibi moda bir üretim değil. Türkü, bir iş türküsü ve nakaratları anlamsız, belki de bugünün insanı için, ama bu anlamsızlık olayı, belki de bize anlamsız görünen ama işlevi olan, manilerin ilk iki mısrasında, tekerlemelerde ve çoğu türküde bulunmaktadır. Derlendiği Kütahya ve çevresinde imece usulü veya ücret karşılığı yapılan bir işte kadınların bir zamanlar eğlenmek ve verimi artırmak için söylediği türküyü " iğrenç görmek" araştırma yapmadan konuşmayı seven çağ insanının eksigi.

55h Yanıtla ***

Görsel 23: Sercan Direk “Samsak Döveci” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Sercan Direk’in seslendirdiği Samsak Döveci türküsü takipçiler tarafından oldukça ilgi gören gönderiler arasında yer almaktadır. Yukarıda ki yoruma baktığımızda yapılan diğer yorumlara eleştiri niteliği taşıdığını söylemek mümkündür. Kullanıcı, İnsanların geçmişte ortaya konmuş bir eseri anlamsız bulan kullanıcılara dönemin koşullarında bu türkünün o dönemde yaşayan insanlar için anlam taşıdığını ifade etmeye çalışmıştır. Bunun sebebi ise geçmişi koruma ve geçmişine sahip çıkma isteği olduğu söylenebilir.

En güzel şarkımızdı buna rağmen 3.cu oldu demekki politik sorunların olmadığı zamanda olsaydı 1.ci olmuştuk.

55h Yanıtla

Görsel 24: “Şebnem Peker 1997 Eurovizyon Şarkısı” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Şebnem Peker’in Eurovizyon Şarkı Yarışmasında üçüncü olduğu şarkının paylaşımının yapılması bireylere o dönemin politik sorunlarını anımsatmıştır.

Geçmişte var olan olumsuzlukları anımsayan bireyler, geçmişini yeniden zihninde olumlu şekilde şekillendirdiğinde veya olumsuzlukları zihninden sildiğinde hak ettikleri geçmişe kavuşmuş olabileceğini ifade etmektedirler.

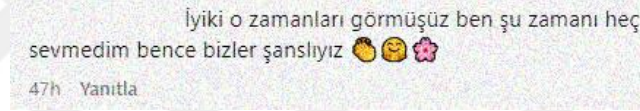

lydia_aisha Allah rahmet eylesin. 11-12 yaşlarındayken Arapgir bağbozumu şenliklerine gelmiş çok güzel bir konser vermişti. Hayranlıkla izlediğimi hatırlıyorum. Ne kıymetli, ne güzel sanatçılar yetişmiş bu topraklarda...

48h 1 beğenme Yanıtla ***

Görsel 25: Zehra Bilir “Manda Yuva Yapmış Söğüt Dalına” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Şarkılar geçmiş hatıraları anımsatmakla kalmıyor aynı zamanda bireylerin hatıralarında o an hissettiği duyguları da hatırlamasına aracılık etmektedir.

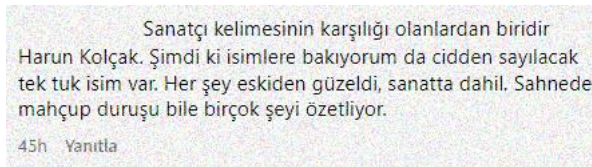

İyiki o zamanları görmüşüz ben şu zamanı heç sevmeyim bence bizler şanslıyız 🍌🍌🍌

47h Yanıtla

Görsel 26: Ebru Gündeş “Ben Hala Büyümedim” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Bireyler genellikle geçmişini, o döneme ait şarkıları, nostalji olarak görmektedirler ve buna bağlı olarak geçmişine özlem duyan, geçmişini değerli olarak anımsayan bireyler yukarıda ki yorumda da görüldüğü gibi kendilerini günümüz gençlerinden, o dönemi yaşamamış olan bireylerden şanslı görmektedirler.

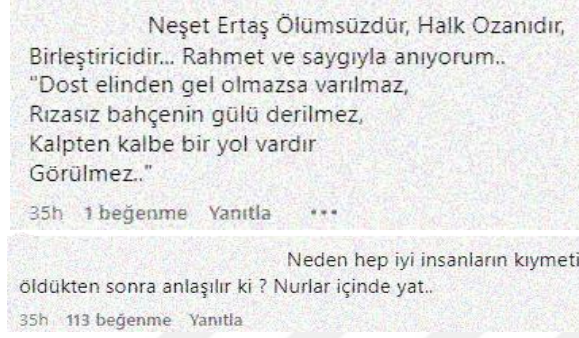

Sanatçı kelimesinin karşılığı olanlardan biridir Harun Kolçak. Şimdi ki isimlere bakıyorum da cidden sayılacak tek tuk isim var. Her şey eskiden güzeldi, sanatta dahil. Sahnede mahcup duruşu bile birçok şeyi özetliyor.

45h Yanıtla

Görsel 27: Harun Kolçak’ın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Bireylerin geçmiş deneyimleri, kimlikleri anımsarken genellikler günümüzde göremediği şeylere karşı özlem duyduğunu söylemek mümkündür. Geçmişinde yaşayan sanatçıların kimlikleri, karakteristik özellikleri geçmişi güzel kılmak için önemli kriterler arasında sayılmaktadır.

Görsel 28: Neşet Ertaş'ın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Neşet Ertaş kimliğiyle, eserleriyle birçok insanın hafızasında yer edinmiş sanatçılardan biridir. Yorumlarda da görüldüğü üzere sanatçı, ölümsüz olarak nitelendirilmiştir. Bunun sebebi ise daha önce de belirtildiği gibi sanatçının hafızalarda yer edinmesi ve eserlerinin nesilden nesile aktarılmasıdır. Sanatçının kimliğinin de en az şarkıları kadar bellekte izler bıraktığını söylemek mümkündür. Neşet Ertaş'ın birleştirici yani toplumu bütünleştiren bir birey olarak anımsanması ise bunu açıklar niteliktedir.

Görsel 29: Barış Manço şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Gönderiye yapılan yorumlara bakıldığında yorumun oldukça beğeni aldığını söylemek mümkündür. Kullanıcının Barış Manço'ya seni çok özledik söyleminde bulunması kullanıcının geçmişi özlediği söylenebilir.

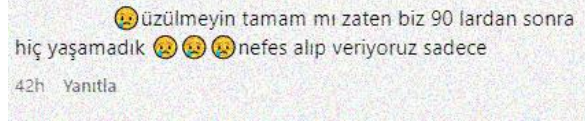
Görsel 30: Barış Manço şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Barış Manço, Türk müzik tarihinde önemli bir yere sahip olan ünlü bir müzisyen, söz yazarı ve televizyon programcısıdır. Türk pop müziğinin öncülerinden biri olarak kabul edilen Manço, özgün tarz ve renkli performans sahneleriyle tanınmaktadır.

Barış Manço'nun şarkıları, Türkiye'de uzun yıllar boyunca popüler olmuş ve yayılmış geniş bir hayran kitlesi tarafından dinlenmektedir. Şarkıları genellikle toplu mesajlar içermekte, insan ilişkileri, doğa ve evren gibi konuları ele almaktadır. Müziğinde geleneksel Türk müziği motiflerini modern pop ve rock tarzlarıyla birleştiren Manço, kendine has bir müzikal kimlik oluşturmuştur.

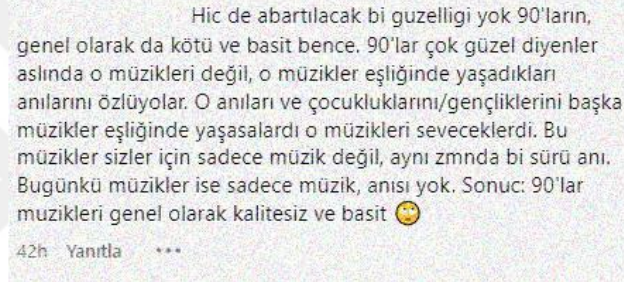
Barış Manço'nun etkileyici zekası ve şarkılarında ki toplumsal vurgular onu özel bir yere taşımıştır. Manço, aynı zamanda televizyon programlarıyla da bilinmektedir. Barış Manço'nun müziği toplum için önemli bir bellek aracı haline gelmiştir. Kuşaklar arasında sevilen ve hatırlanan şarkılar sayesinde, Manço'nun eserleri Türk müzik tarihinde önemli bir iz bırakmıştır. Sanatı ve düşüncesi, Türk pop kültürünün bir parçası olmuştur.

Barış Manço'nun gönderilerinin olduğu yorumlardan ilkin baktığımızda Barış Manço için filmi yapılması gereken bir sanatçı olduğu düşünülmektedir. Bunun sebebi ise sanatçının diğer sanatçılardan farklı olduğu ve dönemin olumsuzluklarına karşın sesini birçok kesime duyurmuş olmasıdır. Diğer yoruma bakıldığında ise Barış Manço'nun şarkılarında yaşadığı ifade edilmiştir. Bu bağlamdan yola çıkılarak bellek de yer edinen her kimliğin daima varlığını koruduğu söylenebilir.

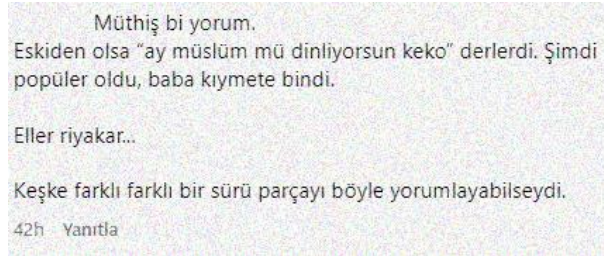
Görsel 31: Mustafa Sandal'ın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Mustafa Sandal pop müziği kariyerine 90'ların başında başlamıştır. Enerjisi ve dansıyla hafızalarda yer edinen Mustafa Sandal, bireylerin gençlik yıllarıyla şarkılarını bütünleştirdiği nadir sanatçılardan biri olmuştur. Gençlik yıllarını yitiren bireyler ise sadece o dönemde yaşadığını hissetmeye başlamışlardır.

Görsel 32: Mustafa Sandal'ın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Bu yorumda ise geçmiş dönem popuna bir eleştiri getirilmiştir. Instagram kullanıcısı, müziklerin herkes için birer anı olduğunu ifade ederek beğenmelerinin sebebini aslında o anıları özlemelerinden kaynaklı olduğunu ifade etmiştir.

Görsel 33: Müslüm Gürses'in şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Müslüm Gürses arabesk müzik denilince akla ilk gelen sanatçılardan biridir. Sanatçı geçmişte yaşamış olduğu sosyo-ekonomik, ailevi sorunlarını söylediği şarkılarla dile getirmiştir. Tolumun hafızalarında ise “ Arabesk ’in Kralı”, “Müslüm Baba” lakaplarıyla yer edinmiştir. Bu ifadeler onun kimliğinin insanlar tarafından benimsenmesi sebebiyle ortaya çıkmıştır. Şarkıları, hüznü, acıyı, sitemi içinde barındırdığı için bu duygu deneyimini yaşamış bireylere eski anılarını hatırlatma noktasında büyük öneme sahiptir.

Kendimi bildim bileli dinlemeye başladım ve herkes tarafından hor görülen arabesk ve arabesk sanatçıları şimdi hor görenler tarafından baş tacı yapıldı..

42h 1 beğenme Yanıtla

Görsel 34: Müslüm Gürses’in şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Yorumlardan da anlaşılabacağı gibi geçmiş dönemlerde arabesk dinleyen insanlara karşı olumsuz yargılar beslenmekteydi. Nitekim Türk arabesk kültürü şimdilerde eski popülerliğini tekrardan kazanmaya başlamıştır. Müslüm Gürses’in şarkılarını dinlediklerinde olumsuz eleştirilere maruz kalan bireyler şimdilerde kendi deneyimlerini birçok kişinin pratiğe dökmesiyle anımsamaya başlamışlar ve eleştiren taraf olmuşlardır.

Ah Sungun Babacan, hem sesi hem de kendisi huzur verici, çocukluğumuzun güzelliğiydi. Çok üzuldüm, nurlarda uyu, Allah gani gani rahmet eylesin.

42h 1 beğenme Yanıtla

Çok üzuldüm, çocukluğumu kaybediyorum
yavaş yavaş

42h 1 beğenme Yanıtla

Görsel 35: Sungun Babacan ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

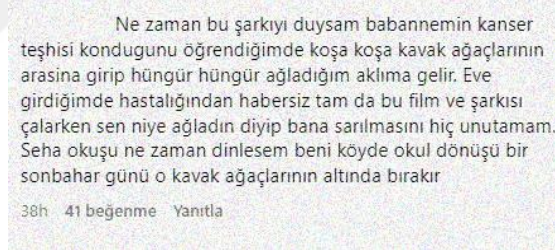
İş kariyeri boyunca birçok çizgi filmde ve filmlerde seslendirme sanatçısı olan Sungun Babacan’ının, sesi ile hafızalarda iz bıraktığını söylemek mümkündür. Koku gibi görüntü gibi eşyalar ve mekânlar gibi seslerin de hatırlatıcı etkisi bulunmaktadır.

Sungun Babacan'ın sesinin bireylere huzur vermesi bireyleri geçmişine götürmesi olduğu söylenebilir.

Görsel 36: Grup Denk 'in şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Kullanıcının yorumuna göre sıradanlığın hakim olduğu geçmiş dönemde Türk müziğine farklılığı ile katkı sunan grup denk insanların sempatisini kazanmıştır. Tekrardan grubun şarkılarına rastlayan bireyler şarkıların anıları tetikleme ile geçmişlerini zihinlerinde canlandırmışlardır.

Görsel 37: Seha Okuç “Türk Halk Müziği Sanatçısı” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Seha Okuç Türk Halk Müziğinin usta yorumcularından biridir. Varlığıyla, sesiyle birçok anının içinde yer almıştır. Yukarıdaki yorum ise bu ifadelerin birer örneğidir. Bu bağlamda düşünüldüğünde deneyimlerimizi gerçekleştirirken zihnimize kazınan ufak detaylar o deneyimin hatırlatıcısı konumuna geçmektedirler. Bazen bu hatırlatıcı etmenler, deneyimi anımsatmanın yanında o anı tekrar yaşıyormuş hissini bireylerde ortaya çıkarabilmektedir. Bu yorum da belleğin anıları geri çağırma işlevinin bir ürünü olarak ortaya konulmuştur.

Zaten bugünkü Türkiye'nin geldiği noktanın sebebi bu arabesk kültürdür . Fakir olmak yuceltılır ,acı çekmek yuceltılır . Mavi boncuk takısına ölünür. Yaşamak isteyen kim? Illa ki ölcez bu vatan için mesela .. acı cekicez sevdiğimiz insan için . Acı cekmeden asla olmaz . En yıkık biz olmalıyız . Adam eskiden fakirmis helal olsun şak şak şak . Ne zaman arabeskten ve doğu kültüründen kurtuluruz o zaman refah ve saygı içinde yaşamayı öğrendik demektir

38h 19 beğenme Yanıtla

Görsel 38: Hakkı Bulut'un şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Hakkı Bulut, Türk müziği alanında tanınmış bir sanatçıdır. Kendisi, arabesk müzikte önemli bir konuma sahiptir. Kolektif bellek bağlamında düşündüğümüzde ise sanatçı müzik severler arasında önemli bir iz bırakmıştır ve dolayısıyla ortaya koyduğu eserlerle insanların hafızalarına yer edinmiştir. Bir sanatçı kimliğinin bellekte iz bırakması sanatçının sergilediği performans ile ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda sanatçının eseri bireylerin, gündelik hayat pratiklerinde anlam bakımından bir uyum sağlıyorsa sanatçının bellekte iz bırakması muhtemel olabilmektedir.

Öte yandan, her bireyin belleği ve bellekteki yerleri kişisel deneyimlere, ilgi alanlarına ve önem verdikleri şeylere bağlı olarak farklılık gösterir. Kimi insanlar için Hakkı Bulut'un türküleri önemli bir yer tutabilirken, bazıları için farklı sanatçıların eserleri daha fazla önem taşıyabilmektedir.

Yukarıdaki yoruma bakıldığında ise geçmiş deneyimlerle bir hesaplaşma hali olduğu görülmektedir. Takipçinin yorumuna göre deneyimler, pratikler, geçmiş müzik kültürü, şimdinin sosyal yaşantısını olumsuz anlamda etkilemiştir. Nitekim Hakkı Bulut'un bellekte ki izlerine baktığımızda birçok kitlenin hafızasında olumlu çağrışımlar uyandırır da Hakkı Bulut, bazı takipçilerin hafızalarında mevcut kültürün olumsuz zeminini oluşturmaya sebep olan kimliklerden biri olarak anımsanmaktadır.

Nasıl güzel bir konuşma 😊çocukluğum geldi aklıma ne güzel şarkılarla sevgileri anlatıyordu 😊Nurlar içinde uyu yüreği güzel insan 🍷🍷Seni unutmayacak güzel kalpli insanlar ❤️kalbimizdesin....👍👍

36h 2 beğenme Yanıtla ***

kesinlikle gelecek nesillere aktarılması ve öğretilmesi gereken bir sanatçı

36h Yanıtla

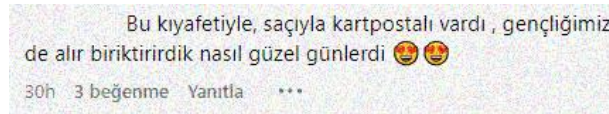
Görsel 39: Zeki Müren'i konu alan gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Zeki Müren Şarkıcı, söz yazarı oyuncu kimliğine sahip, birçok alanda önemli başarılarla imza atmış bir sanatçı kimliğine sahiptir. Replikleri ve şarkıları dillerden düşmeyen, birçok kitle tarafından büyük önem atfedilen değerli bir sanatçıdır. Nitekim yorumlardan da anlaşılacağı üzere şarkılarının içeriği, üslubu hafızalarda izler bırakmıştır. Ve bu değerın geçmişle sınırlı kalmaması ve nesilden nesile yani şimdiye ve geleceğe aktarılması gereken bir sanatçı olarak nitelendirilmiştir.

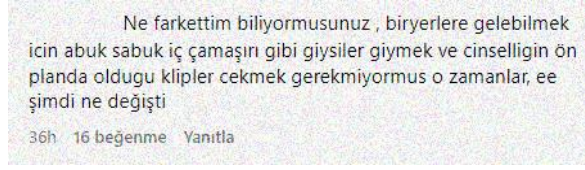
Görsel 40: Hüsamettin Subaşı ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

@trtarsiv Instagram hesabının Türk Halk Müziği sanatçılarından olan Hüsamettin Subaşı ile ilgili yapmış olduğu paylaşım en az diğer gönderiler kadar ilgi görmüştür. Gönderiye yapılan yorumlar arasında ise dikkati çeken “güvensizlik” ile ilgili yapılan değerlendirme olmuştur. Geçmişte, sosyo-ekonomik anlamda yaşanan eksikliklere karşın insanların daha içten, daha kibar aynı zamanda güven veren bir kimliğe sahip olduğunu belirten takipçi şimdiki zamanda bu nitelikleri eskiye göre daha az duyumsayabildiğini belirtmiştir. Dolayısıyla geçmişi takipçiye anımsatan bu gönderi geçmişe dair özlemi de beraberinde getirmiştir.

Görsel 41: Sibel Can ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Sibel Can imajıyla hafızalarda yer edinmiş bir sanatçıdır. Şarkılarını duyan bireyler onun yaşam tarzını, giyimini, saçını ve makyajını hafızalarında canlandırmaktadırlar ve bu bağlamda onunla ilgili olan gençlik yılları deneyimlerini paylaşmaktadırlar. Bazı sanatçılar sesiyle hafızalarda izler oluştururken bazı sanatçılar se Sibel Can gibi dış görünüşüyle bellekte kendilerine yer edinmişlerdir.

Görsel 42: Ajda Pekkan ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Ajda Pekkan da imajıyla, sesiyle hafızalarda kendine yer edinmiş önemli sanatçılardandır. Geçmiş ve şimdi karşılaştırması yapan takipçi bu yorumunda geçmiş dönemde belleğinde iz bırakan -imaj ve gösteri toplumu henüz oluşmadan önceki dönemin zamanın ilerlemesi ile birlikte neden gösteri toplumu haline geldiğini anlamadığını belirtmiştir.

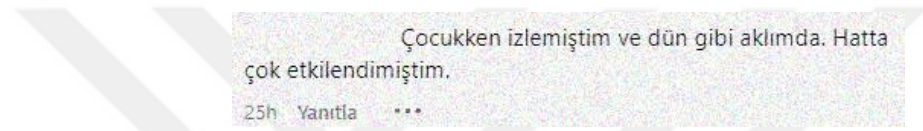

Görsel 43: Emel Taşçıoğlu ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Küçük yaştan itibaren seslendirme sanatçısı olan Emel Taşçıoğlu, o dönemden itibaren geçmiş ve geleceğin inşasında kılık kıyafetiyle anımsanan nadir sanatçılardan

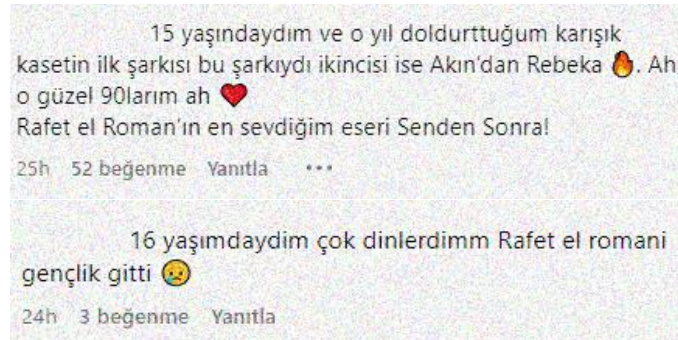
biri olmuştur. Aynı zamanda bu gönderiye yapılan yorumlardan dikkati çeken ise geçmişte saygı duygusunun var olduğunun vurgulanmasıdır.

Bir diğer yorum ise insanların bedenlerinin sağlıklı ve kilolu görünmemesi üzerine yapılmış bir değerlendirme olmuştur. Videoda görünen ve geçmişte yaşamış insanların kilolu olmaması dönemin imkânları bağlamında değerlendirilmiştir. Geçmiş hatırlamak birçok tetikleyici etmene bağlı olabilmektedir. Örneğin “kılık-kıyafet” ve “sağlıklı bir birey algısı” geçmişteki gündelik hayat pratiklerinin hafızalarda canlanmasına sebep olabilmektedir. Son yorumda bireyin videodaki kıyafete yapılan yorumları görünce eskiden ne giydiğini anımsaması da buna örnek olarak verilebilir.

Görsel 44: Feliçita Mehmet ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

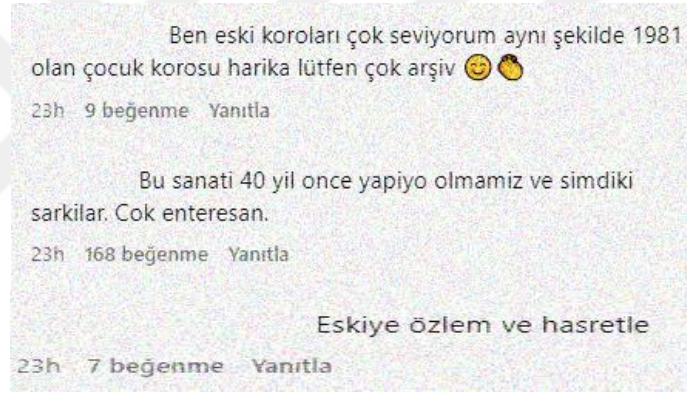
Bir sokak çocuğu olan Feliçita Mehmet, spikerlerin yaptığı bir röportajda hayatıyla ilgili yapmış olduğu anlatı ve seslendirdiği müzikle hafızalarda iz bırakmıştır. Geçmişte rastladığımız üzücü bir olay hafızalarda derin izler bırakabilmektedir. Özellikle duyduğumuz, gördüğümüz olay bizleri duygusal anlamda etkiledi ise olayla her karşılaşıldığında aynı duyguları hafızanın bizlere anımsatması ve tekrar yaşıyor olduğumuz hissini uyandırması mümkün olabilmektedir.

Görsel 45: Rafet El Roman ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Rafet El Roman pop müziğin önemli isimlerinden biridir. 1990’larda ortaya koymuş olduğu eserler ise oldukça ilgi görmektedir. Yorumlara baktığımızda ise sanatçının, takipçilerin geçmişinin önemli bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. Bellek genel olarak bizlere sürekli olarak yaptığımız şeylerden ziyade ilk defa yapılan şeyleri daha net anımsatmaktadır. İlk defa yapılan eylemler genel olarak hatırlanmaya değer şeyler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bir diğer husus ise geçmişte yapılan bir eylemin tekrar yapılabilme olanağı varken hüznle anımsaması ve tekrar yapılamayacakmış hissinin ortaya çıkmış olmasıdır. Aslında burada üzüntü veren geçmiş deneyimin geçmişte kalması ve tekrarlanmayacak olması değildir. Bu noktada bahsedilen ve dile getirilen üzüntü o eylemin yapılmış olduğu gençlik yıllarının geri gelmeyecek olmasıdır.

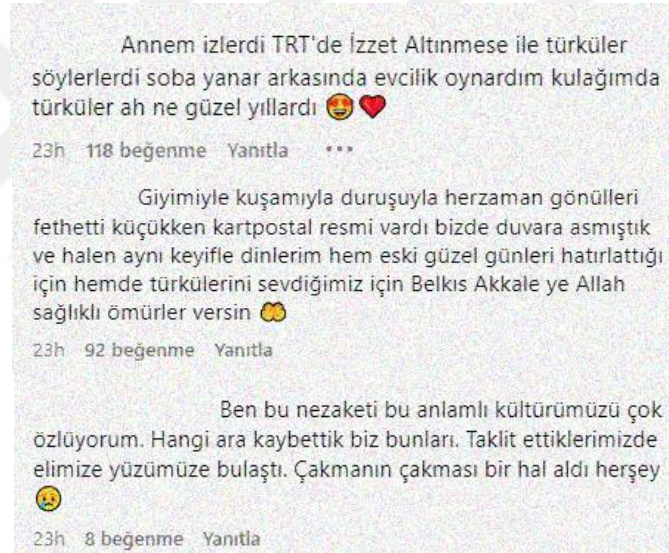
Görsel 46: TRT Ankara Gençlik Korusu ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Korolar, müziğin toplum üzerindeki etkisini ve kültürel değerlerin korunmasını sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. TRT Ankara Gençlik Korosunun, Türk kültürüne ait müziklerin geleceğe, genç nesillere aktarılması amacını bünyesinde barındırdığı söylenebilir. Ses eğitimi, müzikal performanslarıyla birçok genç yeteneğin hayatına dokunarak onları destekleyen bir yapıya sahiptir.

TRT Ankara Gençlik Korosunun eserleri, faaliyetleri, müzikseverler arasında anımsanmaktadır. Konserler, festivaller, televizyon programları ve kayıtlar gibi çeşitli platformlarda gösterdikleri başarılı performansların, izleyicilerin belleğinde iz bıraktığı söylenebilir. Yorumlardan da anlaşılacağı üzere müzikal nostaljiye ilgi duyan bireyler

bu tarz arşiv videolarıyla daha çok karşılaşmak ve geçmişini hatırlamak istediklerini dile getirmişlerdir.

Kolektif bellek oluşturulurken güçlü ve kaliteli geçmişini yeniden inşa etme çabası olduğunu dile getirmek yerinde olacaktır. Geçmişle ve şimdi arasında kurulan köprü zaman zaman şimdinin eleştirilmesine neden olsa da şimdiyi var eden geçmişin, insanların belleğinde olumlu izler oluşturması, kolektif bellek oluşumu için önemli bir faaliyettir. “Bu noktada belleğe bakmak gerekir. Bellek nasıl ki anıyı her defasında yeniden yorumluyor, yeniden hatırlıyor ve unutuyorsa fotoğrafla kurulan her ilişkide de söz konusu olan an”ın yeniden üretimidir. Sosyal medya aracılığı ile anlık olarak fotoğraflarla kurulan ilişki belleğin eylemlerine, bireysel ve kolektif arasında kalan alana etki etmektedir” (Şendeniz, 2015, s.26).

Görsel 47: Belkıs Akkale ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Anılar oluşurken onları bireye anımsatacak olan tetikleyici etmenler en az anılar kadar önemlidir. Belkıs Akkale'nin şarkıları da diğer sanatçılar da olduğu gibi bireylerin hatıralarına tanıklık etmiş ve anılarında rol almış bir sanatçıdır. Dolayısıyla yorum yapan bireylerin yorumlarda belirttiği üzere Belkıs Akkale'nin şarkılarını dinleyince çocukluk anılarını hatırlaması, o anılarına dair özlem duyması şarkıların belleği tetiklemeinden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda “toplumların kültürünü meydana getiren önemli mekânlar, gelenekler, el sanatları, ninniler, masallar, törenler,

bayramlar, şarkılar, türküler, kültürel mekânlar sosyal medyada kayıt altına alınmakta, böylece tarihe iz bırakılmakta, paylaşılmakta, hatırlanmakta ve aynı zamanda hatırlatılmaktadır” (Zelan, 2022, s.16).

2.4. Ünlülerle İlgili Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri

Tablo 4: Ünlülerle İlgili Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri

Paylaşım Yapılan Reels Videosunun İçerik Konusu	İzlenme Sayısı (Bin/Mln)	Beğeni Sayısı (Bin)	Yorum Sayısı	Paylaşımın Yapıldığı Ay
1995 Aşkın Nur Yengi	480	11,3	136	Ocak
Cenk Koray “Oyuncu”	1.4 Mln	25,5	314	Şubat
Levent Can “Oyuncu”	599	9,676	149	Mart
Ajda Pekkan Dansı	586	13,8	321	Mart
Gülseren Budayıcıoğlu “Spikerlik Dönemi”	301	8204	267	Mayıs
Uğur Yücel- İbrahim Tatlıses Taklidi	720	12,5	500	Mayıs
Ünlü İsimlerin Bayram Mesajı	417	953	134	Haziran
Cengiz Topel “ Pilot”	501	21,2	452	Ağustos
İbrahim Tatlıses	157	7303	154	Ağustos
Ferhan Şensoy	263	11,5	132	Ağustos
Tarık Akan “Oyuncu”	222	15,2	158	Eylül
Ajda Pekkan	257	16,6	363	Eylül
Perihan Savaş “Sinema Oyuncusu”	506	12,5	130	Eylül
Zuhal Olcay “Oyuncu”	468	14,7	209	Eylül
Aziz Sancar “Yükseköğretim Görevlisi”	517	25	172	Ekim
Kadir Savun “Oyuncu”	351	10,9	155	Ekim
Erol Günaydın “Sinema Oyuncusu”	-	16,4	131	Ekim
Bülent Özveren “TV Sunucusu”	361	9702	175	Ekim
Halit Kıvanç “Radyo Sunucusu”	486	17,3	473	Ekim

Hikmet Karagöz “Ressam”	491	12,3	159	Ekim
Rüştü Asyalı “Tiyatro Oyuncusu”	562	19,5	277	Ekim
Müşfik Kenter “Tiyatro Oyuncusu”	2,2mln	54,1	210	Kasım
Atilla Ercan “Oyuncu”	379	8680	109	Kasım
Yıldız Kenter “Oyuncu”	402	402	317	Kasım
Nejat Uygur “Sinema Oyuncusu”	437	13,3	168	Kasım
Güzin Çaroğan “Oyuncu”	380	12,1	222	Kasım
Erdal Tosun “Oyuncu”	409	14,1	100	Kasım
Muharrem Ertaş Neşet Ertaş’ın Babası	371	9720	112	Aralık
Bil Bakalım Arabesk Ne Der Ünlülerin Cevapları	277	2700	112	Aralık
Bir Ses Bin Karakter Sezai Aydın Seslendirme	316	5829	105	Aralık
Rüştü Asyalı	516	14	119	Aralık
Türkiye’nin İlk Kadın Avukatı	843	23,8	171	Aralık
Zeki Müren’den Yılbaşı Mesajı	3,5mln	68,4	666	Aralık

2.4.1. Ünlülerin Hafızada Bıraktığı İzlere Dair Bir Değerlendirme

Ünlü diye nitelendirdiğimiz statüdeki bireylerin, toplumun büyük çoğunluğu tarafından tanınır ve hafızalarda kendilerine yer edinmiş bireyler olduklarını söylemek mümkündür. Ünlülerin bellek üzerindeki etkisi birçok nedene dayanmaktadır. Örneğin ünlüler ile toplumun, tekrar eden etkileşime sahip olması-dizi-film-müzik vb. etkileşimler- onların popüler olmasını ve anımsanabilir bir gerçeklik halini almasının nedenleri olduğu söylenebilir. Öte yandan ünlülerin, popüler dünyanın içinde popülerizmin bir parçası olarak, insanların ilgisini çeken ve geniş kitlelere ulaşan kişiler olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

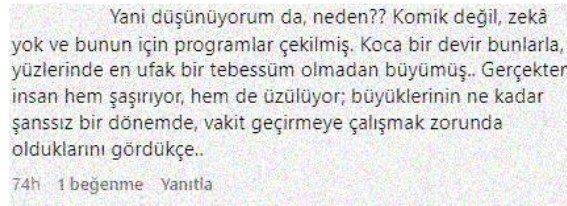
Televizyon programları, filmler, müzik videoları, röportajlar ve sosyal medya gibi kanallar, ünlülerin fanatikleriyle buluşmayı kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla bu suni etkileşimlerin, insanların ünlülerle duygusal bağlar kurmasına ve onları hatırlamalarına neden olmaktadır.

Bu kategoride ise ünlülerin hafızalarda bıraktığı izlerin değerlendirmesi yapılmak istenmiştir. Kategoride yer alan gönderilerden 200 den fazla yorum alan gönderiler değerlendirme sunulacaktır.

Kategori çerçevesinde değerlendirmeye alınan ilk gönderi oyuncu olan Cenk Koray ile ilgili paylaşım olmuştur. Cenk Koray, eğlence programlarıyla ismini hafızalara kazımıştır ve kategorinin en çok izlenmesine sahip (1,4 Mln) üçüncü gönderisi olmuştur. Bu paylaşımda Cenk Koray, bir yarışma programında yarışmacılara soru sormaktadır.

Görsel 48: Cenk Koray'ın sunuculuğunu yaptığı programın bir kesitinin paylaşıldığı gönderiden bir görsel

Görsel 49: Cenk Koray ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü

Cenk Koray ile ilgili yapılan paylaşıma eleştiri niteliğinde bir yorum yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda kadın kullanıcının geçmiş bir deneyimin hatırlatılmasıyla geçmişini yeniden inşa ederek o dönemin koşullarıyla ilgili bir değerlendirme yaptığını söylemek mümkündür.

Bir diğer gönderi ise adından sıkça söz ettiren ve popülarlığının etkisiyle hafızalarda yer edinmiş Ajda Pekkan'ın dansı ile ilgilidir.

Görsel 50: Ajda Pekkan'ın dans videosundan bir kesitin paylaşıldığı gönderiye ait görsel

Ajda Pekkan birçok yönüyle toplumun belleğinde iz bırakmış önemli sanatçılardan biridir.

Ajda Pekkan çağlar arasının en canlı tanığı.
Her devri görüp yaşamış. Sanki hep olacak gibi
69h 1 beğenme Yanıtla

Görsel 51: Ajda Pekkan ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Ajda Pekkan yorumda da görüleceği üzere bütün dönemlere şahitlik etmiş ve geçmişin geleceğe aktarıcısı olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra yıllar geçse de medyada hep var olması onu hatırlanır kılmaktadır. Bunun yanı sıra gönderide de görüldüğü üzere alışılmışın dışında göstermiş olduğu sahne performansları hit şarkıları Ajda Pekkan'ı hafızalarda canlı tutmaktadır.

Bir diğer gönderi ise Gülseren Budayıcıoğlu'nun spikerlik yaptığı dönemle ilgili anılarını anlattığı bir içeriğe sahiptir. Gülseren Budayıcıoğlu, yakın dönemde yazdığı eserlerle ve bu eserlerin dizilere konu olmasıyla hafızalara kazınmıştır.

Görsel 52: Gülseren Budayıcıoğlu ile ilgili gönderiden bir ekran görüntüsü

Gönderiye yapılan yorumların büyük çoğunluğu programın sunuculuğunu yapan Hülya Koçyiğit'e atfedilmiştir. Gülseren Budayıcıoğlu, eserlerinin dizilere konu edilmesi birçok takipçi tarafından hoş karşılanmayan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doktora gideceğim, hikayemi anlatacağım sonra bir bakıyorum hayatım roman olmuş... Etik değil... Deneyimlerinden yararlanıyoruz denebilir ama o deneyimler derste anlatılır.

61h 13 beğenme Yanıtla

Görsel 53: Gülseren Budayıcıoğlu ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Örneğin bir yorumda kullanıcı geçmiş bir deneyimi-danışanların özel hayatının paylaşılması- anımsamakla birlikte bu deneyimlerin sorumlusu olarak gördüğü Gülseren Budayıcıoğlu'na sitemde bulunmuştur.

Bir diğer gönderi ise Uğur Yücel'in İbrahim Tatlıses'i taklit etmenini konu almaktadır. Ünlülerin hafızalara kazınmasının birçok farklı etkeni olduğu söylenebilir. Bu etkenlerden bazıları ünlü kişilerin sesi, şarkıyı yorumlama biçimi, giyim tarzı, sahne performansları, makyajı, sahne performansları vs. olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra İbrahim Tatlıses, şarkı söylerken mikrofonu tutma biçimi ile hafızalara kazınmıştır.

Görsel 54: Uğur Yücel ile ilgili gönderiye ait ekran görüntüsü

Uğur Yücel yer aldığı sahnede İbrahim Tatlıses'i taklit etmektedir. Fakat yorumlar incelendiğinde Uğur Yücel'in ses olarak İbrahim Tatlıses'e benzese bile görüntü olarak Mahsun Kırmızıgül'ü anımsattığı ifade edilmiştir.

Görsel 55: Uğur Yücel ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Genel olarak bireyler hatırladıkları şeylerin bir anlam taşımasını istemektedir. Bunun dışında bir şeyin anımsanmaya değer olması için ayrıştırıcı bir niteliğe sahip olmasını istemektedirler. Yorumdan da anlaşılacağı üzere Uğur Yücel'in hatırlanmasının bir nedeni de stand-up alanında ülkemize sunmuş olduğu katkılardır.

Bir diğer gönderi ise pilot olan Cengiz Topel'i konu edinmiştir. Cengiz Topel, Eskişehir'den 1964 yılında Kıbrıs'a gönderilen ve esir düştükten sonra işkenceler sonrası şehit edilen ilk Hava Harp Şehidi olarak bilinmektedir.

Görsel 56: Cengiz Topel ile ilgili gönderiye ait bir ekran görüntüsü

Önemli isimleri hafızalara kazımanın ve isimleri kalıcı hale getirmenin en etkili yolu okul, sokak, cadde vb. yerlere, hatırlanması istenen isimlerin verilmesi olduğu söylenebilir.

Konya da cengiz topel isminde okul var ismi
neden derken rabbim şehitlik mertebesini yükseltsin
44h Yanıtla

Görsel 57: Cengiz Topel ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Gönderiye yapılan yorumlar incelendiğinde Cengiz Topel'in isminin bir okula verildiğini söyleyen kullanıcının yorumu dikkati çekmektedir. Şehitler için anma törenlerinin yapılması ve şehit isimlerinin yaşatılması adına yapılan faaliyetler şehitlik mertebesinin toplumumuz tarafından değerli bulunması ile ilgili olduğu söylenebilir. Dini değerler toplumun temelini, kültürünü de etkilediğinden dolayı bu bağlamda gerçekleşen deneyimlerle ilgili hafıza oluşturmak istendiği söylenebilir.

Halit Kıvanç radyo sunuculuğu yapmış ve bu sıfatla anılan bir bireydir. Geçmiş dönemlerde radyonun aktif şekilde kullanılması ve ilgi görmesi, Halit Kıvanç'ın da tanınır bir birey haline gelmesine olanak sağlamıştır.

Görsel 58: Halit Kıvanç ile ilgili gönderiye ait ekran görüntüsü

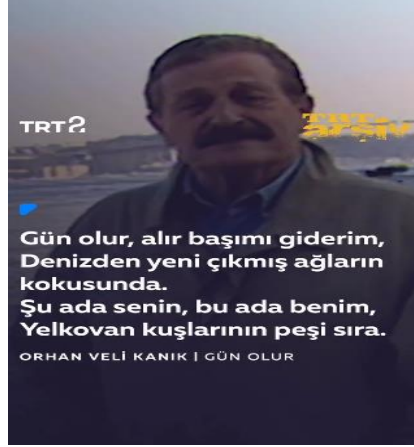
Gönderide ise Halit Kıvanç'ın bir dönem sunuculuğunu yaptığı programdan bir kesit alınmıştır. Yorumlara bakıldığında ise kullanıcıların Halit Kıvanç'ın sesini duyunca bununla birlikte başka olayları anımsadığı görülmektedir.

Allah rahmet eylesin...Halit dedenin sesini duyunca
ilk aklıma gelen 86 Meksika dünya kupası
36h Yanıtla

Görsel 59: Halit Kıvanç ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Ünlülerle bütünleştirilen deneyimler onların sesi, görüntüsü ile etkileşime geçildiğinde anımsanmaktadır. Aynı zamanda ünlülerle canlı temas halinde olunmasa da bireyler geçmiş ile ünlüler arasında bağ kurduğundan dolayı onları amca, dede, teyze vs. olarak aileden biri gibi görebilmektedirler.

Müşfik Kenter, Türk tiyatrosu ve sinema oyuncusu olarak sevilen ve uzun bir kariyere sahip olan sanatçılardan biridir. Gönderide Müşfik Kenter, Orhan Veli'nin "Gün Olur" şiirini seslendirmektedir. Aynı zamanda bu kategoride en çok izlenmeye (2,2 Mln) sahip gönderi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 60: Müşfik Kenter ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü

Müşfik Kenter benim için bir o kadar da Orhan Veli'ydi.
Kaybı iki kişilikti.. güzel ruhları şâd olsun..
22h Yanıtla

Görsel 61: Müşfik Kenter ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

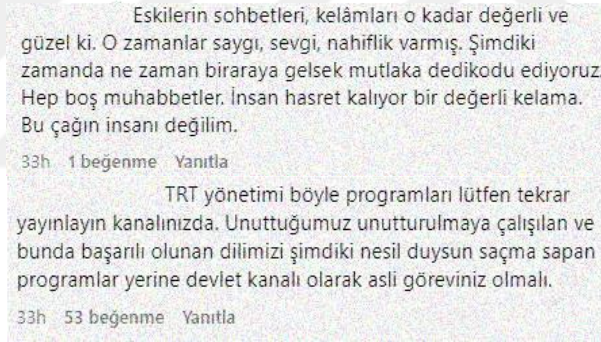
Yorumlara bakıldığında ise Müşfik Kenter denilince akıllara aynı zamanda Orhan Veli'nin de geldiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla yorum incelendiğinde bu doğrultuda iki kimliğin de aynı anda anımsandığı yorumu çıkarılabilir. Müşfik Kenter, bireysel anlamda belleklerde iz bırakmış olsa da Orhan Veli içinde bir bellek inşa etmiştir.

Yıldız Kenter de önemli sanatçılarımızdan biridir. Yıldız Kenter, tiyatro sahnesinde önemli rollerde yer almış ve birçok kalıcı karakteri canlandırmıştır. Tiyatro izleyicileri, Yıldız Kenter'in oyunculuğu, enerjisi ve tiyatrodaki oynadığı etkileyici rolleriyle onu anımsamaktadır ve Yıldız Kenter, birçok alanda takdir edilen bir sanatçı olmuştur.

Görsel 62: Yıldız Kenter ile ilgili videoya ait ekran görüntüsü

Özellikle üslubu dikkati çeken özelliklerinden biridir. Söylemlerine tanıklık eden veya geçmiş sohbetlerini bu gönderi gibi paylaşımlarda gözlemleyen kullanıcılar ona karşı bir hayranlık beslemektedirler.

Görsel 63: Yıldız Kenter ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Yorumlardan da anlaşılacağı üzere geçmiş dönemdeki sohbetleri özleyen kullanıcılar bununla birlikte şimdinin olumsuz durumlarında da yakınmaktadır. Öte yandan dil ile ilgili olarak bir yorumda bulunan kadın takipçi dilimizin unutturulmaya çalışıldığını ve bunda başarılı olduğunu fakat @trtarsiv hesabının bir görev olarak dilimizin aslının nasıl olduğunu hatırlatması gerektiğini ifade etmiştir. Dil toplumun kimliğidir ve unutulmaya başlandığında geçmişin temellerinin de zayıfladığı söylenebilir. Bu bağlamda yabancı kelimelerin zaman geçtikçe dile entegre edilmesiyle süreç daha da hız kazanabilmekte ve geçmiş unutulabilmektedir. “Ortak anılar hatırlandığında toplum daha güçlü sınırlarla oluşmuş olur; fakat hatırlama gibi unutma

da sosyal bir olgudur. Bundan dolayı toplumlar hep geçmişin unutulmasından korkarlar ve yakınrlar” (Çalış Ersöz, 2007, s.17).

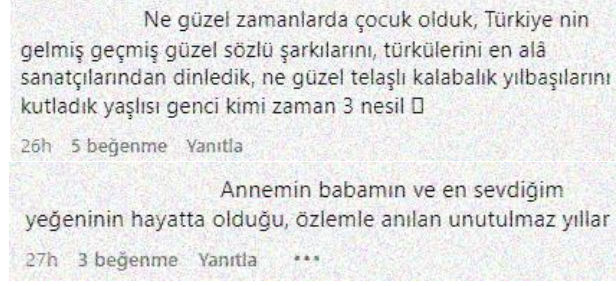
Zeki Müren, özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda Türkiye'de büyük bir popülerlik kazanmıştır. Kendine özgü tarzı, güçlü sesi, sahne de zarif duruşu ve gösterişli kıyafetleriyle dikkat çekmiştir. Şarkıları geniş bir repertuvara sahiptir ve hala birçok kişi tarafından sevilerek dinlenmektedir. Müren, ayrıca pek çok filmde rol almış ve oyunculuk sergilemiştir. Zeki Müren, sadece sanatsal başarılarıyla değil, aynı zamanda karakteriyle de iz bırakmıştır. Saygın, zarif ve nazik bir kişilik olarak bilinmektedir.

Şimdilerde Zeki Müren hala Türkiye'de bir ikon olarak anılmakta ve hayranlıkla hatırlanmaktadır. Onun müzikleri, televizyon programları ve sanat eserleri Türk toplumu tarafından değerli bulunmakta ve hala anımsanmaktadır.

Görsel 64: Zeki Müren’le ilgili videoya ait ekran görüntüsü

Gönderi Zeki Müren’in yeni yıl dileklerini ilettiği mesajları konu almaktadır ve bu gönderi kategorinin en çok izlenmesine (3,5 Mln) sahip gönderi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra en çok yorumu alan gönderi de bu gönderi olmuştur.

Görsel 65: Zeki Müren ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Yorumlardan ilkinе baktığımızda eski yılbaşı kutlamalarını anımsayan kullanıcı geçmişteki geniş aile yapısının, bugünlerde çekirdek aileye dönüşme serüvenini dile getirmiştir. Bir diğer yorum incelendiğinde yorumun yas içerikli olduğunu söylemek mümkündür. Bireyler geçmişі anımsanırken geçmişte var olan isimleri de anımsamaktadırlar. Dolayısıyla geçmişі hatırlarken bazı durumlarda özlem duygusu ön plana çıksa da yas duygusu da bireyleri etkilemektedir.

2.5. TV Programları Kategorisinde Paylaşılan Gönderilerin Sayısal Verileri

Tablo 5: TV Programları Kategorisinde Paylaşılan Gönderilerin Sayısal Verileri

Paylaşım Yapılan Reels Videosunun İçerik Konusu	İzlenme Sayısı (Bin)	Beğeni Sayısı (Bin)	Yorum Sayısı	Paylaşımın Yapıldığı Ay
1991 Skeç	651	19	131	Şubat
Yakışır Mehmet Ali Erbil	722	12,9	137	Haziran
Cenk Koray Fıkraları	389	7077	145	Haziran
Zeki Müren Karikatürü Anısı	1,1Mln	43,5	815	Temmuz
Müzik Sorusu	54,8	2946	142	Temmuz
Hangi TV	53,1	1776	146	Temmuz
Adile Naşit Alışkanlıklar Uykudan Önce	126	11	166	Ağustos
Yakışır	693	22,9	186	Ağustos
Sevimli Minikler	1,1 Mln	41,9	646	Ağustos

Cem Yılmaz İle Erol Evgin	135	7992	103	Ağustos
Camera Arkası	283	9137	192	Ağustos
Değiştir	1mln	26,5	317	Eylül
Müzik Sorusu	278	4955	151	Eylül
Bir Kelime Bir İşlem	398	4698	110	Eylül
Birlikte Söyleyelim	562	9470	212	Ekim
Barış Manço İlk Açık Oturum	1,8 Mln	54,2	1135	Ekim
Gelde Gülme (Turgay)	1,2 Mln	19,8	271	Kasım
Yakışır Mehmet Ali Erbil	3,5 Mln	123	749	Aralık
Adile Naşit İşte Hayatınız 1984	586	21,4	246	Aralık
Yakışır Mehmet Ali Erbil	1 Mln	28,2	243	Aralık

2.5.1. TV Programlarının Belleğin İnşa Sürecine Etkisi

Televizyon belleği inşa etme sürecinde önemli bir role sahiptir. Televizyon geçmişini bugüne taşıyan, geçmişte yayınlanmış programları tekrar yayınlayarak geçmişini diri tutmaya çalışan önemli araçlardan biridir. Aynı zamanda bir sosyal medya uygulaması olan Instagram'ın geçmişte yayınlanmış TV programlarını etkileşime sunması belleğin inşa sürecine katkı sunmaktadır. “Bu bağlamda yeni medya teknolojilerinin bireylerin geçmiş yaşam algısını ve nostaljik bakış açılarını değiştirdiğini vurgulamak gerekmektedir. Yeni medya teknolojileri sayesinde birey, geçmiş yaşamın dinamiklerine daha sık bir biçimde rastlayabilmektedir. Bu çerçevede geçmiş, sıklıkla bugünün alanına sirayet edebilmektedir” (Satır, 2021, s.121). Dolayısıyla bu programların tekrardan izleyicilere sunulması, izleyici kitlesinin geçmişe dair olan algılarını şekillendirmektedir. “Anımsama geçmişle olan bağlarımıza şekil verir; anımsama biçimlerimiz de şimdiki anın içinde bizi tanımlar” (Şahin Kaya, Ş. 2011, ss.108-109). Kısacası @trtarsiv Instagram hesabı geçmişini yeniden kurgulamak noktasında belleğe aracılık ederken toplumun şimdiki sosyal, politik ve kişisel ihtiyaçlarını ve algılarını şekillendirici yetkiye sahiptir.

Bu bağlamda TV programları bir kategori etrafında derlenmiştir ve gönderilerden 300 den fazla yorum sayısına sahip olan gönderiler değerlendirmeye

alınmıştır. Kategori çerçevesinde değerlendirmeye alınacak ilk gönderi Barış Manço'nun sunuculuğunu yaptığı “Adam Olacak Çocuk” programında geçen bir sahneyi konu almaktadır.

Görsel 66: Barış Manço ile ilgili videoya ait ekran görüntüsü

Evet biz çocukken çok şanslıydık eğitici programlar vardı şimdi çizgi filimlerde bile neler neler var
61h 1 beğenme Yanıtla

Görsel 67: Barış Manço ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

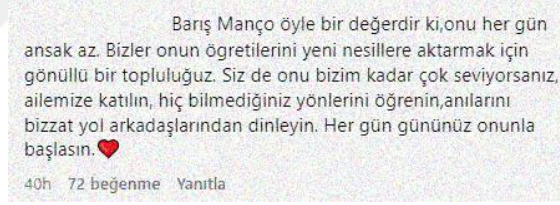
Programdan paylaşılan kesit Barış Manço'nun bir çocuğa soru sorduğu sahneyi içermektedir. Gönderiye yapılan yorum ise geçmiş ve bugünün programları arasında bir kıyaslama niteliği taşımaktadır. Geçmişini yeniden kurgulayan kadın takipçi o dönemin programlarının eğitici olduğunu ve bu bağlamda şimdiki nesle göre daha şanslı olduğunu ifade etmiştir.

Bir diğer gönderi ise yine Barış Manço'nun “ilk açık oturum” programını konu olarak ele almıştır. Barış Manço, daha öncede ifade edildiği gibi birçok alanda kendini öne çıkarmış ve sergilediği performanslarla adını hafızalara kazınmıştır. Dolayısıyla geçmişte birçok alanda kendini kanıtlamış ve yine birçok alanda adından söz ettiren bir kimliğe sahip olmuştur. Dolayısıyla kolektif bellek oluşturulurken öne çıkması yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görsel 68: Barış Manço ile ilgili videoya ait ekran görüntüsü

Barış Manço ismi, geçmişten bugüne taşınmış ve nesilden nesile aktarılmaya değer görülmüş bir kimliğe sahiptir. Öyle ki onda görülen bütün karakteristik özellikler şimdilerde özlem duyulan bir karakter haline gelmiştir.

Görsel 69: Barış Manço ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Yorumlardan da anlaşılacağı üzere Barış Manço geçmişten bugüne sevilen bir kişiliğe sahip olmuştur. Her daim hatırlanması gereken bir değer olarak hafızalarda iz bırakmıştır. Geçmişte kazandırmış olduğu öğretiler hafızalarda muhafaza edilirken “şimdiki zaman” bu öğretiler etrafında kurgulansın istenmektedir ve bu görüşte olan takipçi sayısı da oldukça fazladır. Bu yorum diğer yorumlara göre beğeni (72) sayısı ile da öne çıkmıştır.

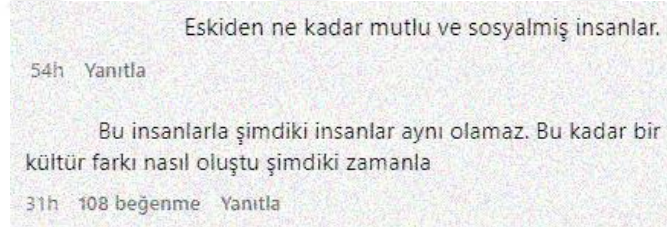
Bir diğer gönderi ise Mehmet Ali Erbil’in “Yakışır” programını konu almıştır. Mehmet Ali Erbil, geçmişte “Yakışır” programıyla anımsansa da birçok dizi ve

filmlerle adından söz ettirmiştir. Örneğin yakın dönemde sunuculuğunu yaptığı Çarkıfelek programıyla da hafızalardaki yerini korumuştur.

Görsel 70: Mehmet Ali Erbil ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü

Mehmet Ali Erbil bu programda ise bir kadın yarışmacıya f harfiyle başlayan cevaplar vermesini istediği soruları yöneltmektedir. Yarışmacı soruları cevaplandırırken diksiyonuyl Instagram kullanıcılarının dikkatini çekmiştir.

Görsel 71: Mehmet Ali Erbil ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Takipçiler bu video ile etkileşime girdiklerinde eskiden insanların daha sosyal olduğu algısını hafızasında şekillendirmeye başlamışlardır.

2.6. Dizi-Film Ve Tiyatro Kategorisinin Sayısal Verileri

Tablo 6: Dizi-Film Ve Tiyatro Kategorisinin Sayısal Verileri

Paylaşım Yapılan Reels Videosunun İçerik Konusu	İzlenme Sayısı (Bin)	Beğeni Sayısı (Bin)	Yorum Sayısı	Paylaşımın Yapıldığı Ay
Gülen Gözler Şener Şen	225	12,1	113	Ocak
Yedi Numara Dizisi	320	17,6	475	Şubat
Leyla İle Mecnun	1.3 MLN	33,1	272	Şubat
İlk Gençlik Dizisi Gençler	283	12,4	194	Şubat
Kanun Namına Teslim Olun	636	7,482	106	Şubat
Bizimkiler Dizisi	655	29,1	577	Nisan
Bizimkiler Dizisi	580	25,1	292	Nisan
Yedi Numara Dizi	1,5MLN	42,1	457	Nisan
Gülşen Abi	474	18,2	166	Nisan
Münir Özkul Leblebici Tiyatro	712	18,4	170	Nisan
Radio Tiyatrosu	98,5	4700	109	Şubat
Yedi Numara	575	14,1	182	Haziran
Kuruntu Ailesi Şımarık	298	13,3	168	Haziran
Çiçek Taksi	458	31,1	339	Haziran
Bizimkiler Dizisi Uğurtan Sayiner	179	10,9	137	Haziran
Cüneyt Arkın Filmleri	603	13,6	270	Haziran
Gençler Dizisi	244	12	164	Temmuz
İz Peşinde	491	10,4	132	Ağustos
Yedi Numara	243	18	166	Ağustos
Yazlıkçılar Dizi	601	10,1	132	Ağustos
Yeşilçam	161	10,1	186	Ağustos
Kartallar Yüksek Uçar	170	6706	133	Ağustos
Kasetçide Şarkı Listesi Yapmak	242	14,6	160	Ağustos
Çalkıuşu Gülbeşekeri Çok Sevdim	711	28,4	528	Eylül

Yedi Numara İlk Yardım	224	9794	104	Eylül
Bizimkiler dizisi çöp Bidonu	451	7485	113	Eylül
80'li Yıllarda Yayınlanan Dizi	169	1299	210	Eylül
Ferhunde Hanım ve Kızları	778	21,9	469	Ekim
Üzgünüm Leyla	660	12	112	Ekim
Başka Olur Ağaların Düğünü	352	6008	105	Ekim
Perihan Abla	482	9381	131	Ekim
Vahit Emmi Zeliha Yenge Yedi Numara	464	13,2	122	Kasım
Çalıkuşu	471	16,3	258	Kasım
Yaprak Dökümü Reşat Nuri	582	18	213	Aralık
Arkadaşım Şeytan Filminde İmç Şarkısı	703	16,8	192	Aralık
Ferhunde Hanım ve Kızları	1,1 MLN	29,9	407	Aralık
Akarı Yok Kokarı Yok Yedi Numara	483	10,5	156	Aralık
Cüneyt Arkın Malkoçoğlu	428	12	160	Aralık

2.6.1. Dizilerin Belleğin Şekillenmesi Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme

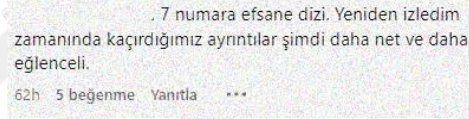
Bu kategori çerçevesinde 300 ve üzeri yorum alan gönderiler bellek çerçevesinde değerlendirilecektir. Geçmişte kayda alınmış ve kurgulanmış bu diziler dönemin sosyo-kültürel ve ekonomik durumu hakkında bizlere bugün bilgi aktarımı gerçekleştirmektedir. Bunun yanı sıra geçmiş diziler, kültürün yanında tarihi ve sosyal olaylarında aktarımını gerçekleştirerek geçmişin sosyal dinamikleri ile ilgili farkındalık kazanılmasına katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda “televizyon “dâhil etme” sürecinin işletilmesinde önemli bir rol üstlenir. Yani, geçmiş sorgulanmadan çağrılırken, aynı zamanda geçmişin muhalifi ya da aykırısı muhalifliğinden sıyrılarak içi boş bir nostalji nesnesine dönüşür” (Şahin Kaya, 2011, s.110).

Kategoride değerlendirilecek olan ilk gönderi Yedi Numara dizisini konu almaktadır. Dizi üniversite öğrencileri üzerinden kurgulanan bir komedi dizisidir. @trtarsiv Instagram hesabı dizinin ilgi görmesi sebebiyle tekrar tekrar bu diziye ait sahnelerinden içerik üretip geçmiş dizilere yönelik bir hafıza inşasına destek olmuştur.

Görsel 72: Yedi Numara isimli dizinin bir sahnesine ait ekran görüntüsü

O günlerde bu tarz dizileri ekran başında ailecek izleyebildiklerini ve bu nedenle geçmişin değerli olduğunu ve kendilerinin bu anlamda şanslı olduğunu ifade etmişlerdir.

Görsel 73: Yedi Numara dizisi ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

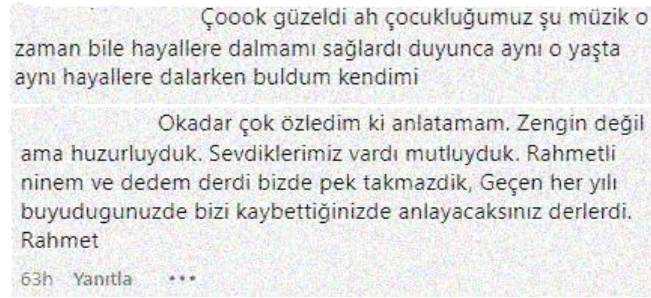
Dolayısıyla geçmişinde yaşadıklarından ötürü kendini şanslı hisseden bireyler geçmişini tüm detaylarıyla birlikte hafızalara kazımak istemektedirler. Bu nedenle geçmişte izledikleri bu diziyi tekrar izlemek istemektedirler. Aynı zamanda dizinin yayınlandığı dönemde fark edemedikleri ayrıntıları şimdi fark ettiklerini ve o döneme göre şuan onu fark etmenin daha eğlenceli olduğunu ifade etmişlerdir.

Değerlendirmeye alınacak olan bir diğer dizi ise “Bizimkiler” dizisidir. "Bizimkiler" 1989-2002 yılları arasında yayınlanmış ve büyük bir izleyici kitlesine sahip bir dizisidir. Dizi, 1980'ler ve 1990'lar arasındaki dönemde İstanbul'da bir mahallede geçmektedir. "Bizimkiler", Türkiye'nin toplumsal ve siyasi yapısının yanı sıra aile ilişkileri, komşuluk ilişkileri ve günlük hayatın içinden dinamikler etrafında kurgulanmıştır.

Görsel 74: Bizimkiler dizisi ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü

Dizi, farklı karakterdeki kimliklerin gündelik hayat pratiklerini ve bu bireylerin grup olarak birlikte yaşadıklarını konu alırken, toplumun genelini seyirciye yansıtmayı temel amaç edinmiştir. Dizide, mahallede yaşayan akrabalar, komşular, esnaf ve diğer mahalle sakinleri arasındaki sohbetler vs. anlatılmaktadır. Diziye konu olan ailelerin sosyo-ekonomik durumları, politik olaylar ve toplumsal değişimler gibi temalar da dizinin içinde yer almaktadır. Dizi, toplumun geçmişine dair izler içerirken, izleyicilere duygusal anılar deneyimlemesini sağlamaktadır.

Görsel 75: Bizimkiler dizisi ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Bireylerin geçmişi anımsadığında, geçmişteki ile benzer deneyimler yaşadıkları hissine kapıldığı söylenebilir. Bunun yanı sıra dizinin geçmiş dönemdeki ekonomi durumunu da bireylere hatırlattığı söylenebilir. Aynı zamanda insanların geçmiş algısı kullanıcıların da ifade ettikleri üzere yakın çevresinde bir kayıp yaşadıklarında oluşmaya başlamaktadır. Böylece zamanın geçtiğini idrak eden bireyler geçmişin izlerini taşıyan bellek inşa etmeye çalışmaktadırlar. Bu bağlamda insanlar genel olarak

geçmiş dizi/filmlerin tekrar yayınlanmasını istemektedirler. Dolayısıyla dizi ve filmlerin geçmişe ait bir bellek oluşturmada etkisi olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

"Çiçek Taksi", dizisi ise 1995-2004 yılları arasında yayınlanmış ve büyük bir izleyici kitlesi edinmiş olan bir televizyon dizisidir. Dizi, bir taksi durağında çalışan taksicilerin aile yaşantısını, iş hayatlarını ve yaşadıkları olumlu/olumsuz deneyimleri konu almaktadır. Dizi, izleyicilere eğlenceli ve duygusal anlar sunarken, aynı zamanda dönemin popülerliğini kazanmasının da etkisiyle bellek oluşturmaya yardımcı olmaktadır.

Görsel 76: Çiçek Taksi dizisinden bir sahnenin paylaşıldığı videoya ait ekran görüntüsü

Diziler işledikleri temalarla da geçmişe ışık tutabilmektedir. Örneğin bu dizinin temasında dürüstlük, yardımlaşma, dostluk gibi temalar öne çıkmaktadır. Ve günümüzde bu duyguların eksikliğini hisseden bireyler dizide bu temalarla karşılaşınca geçmişe dair bir özlem duygusu ortaya çıkarabilmektedirler.

Görsel 77: Çiçek Taksi dizisi ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

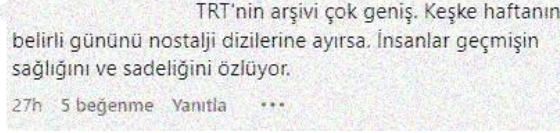
Bireyler geçmişi hatırladığında vücutumuzda istemsiz tepkiler oluşabilmektedir. Örneğın tüyleri diken diken olması, ağlamak, ürperti ve kalp çarpıntısı vs. gibi birçok durumun olması söz konusu olabilmektedir. Yukarıdaki bir kadın kullanıcının geçmişi hatırlayınca ağlamak istediğini ifade etmesi de buna örnek olarak verilebilir. Diğer yorum da aynı şekilde geçmişte yayınlanmış ve deneyimlenmiş bir dizinin şuan anımsandığında bireyleri etkilediğini söylemek mümkündür.

Çalıkuşu, Reşat Nuri Güntekin'in kaleme aldığı aşk romanıdır. Daha sonrasında dizi haline getirilerek tekrar kurgulanmıştır. Bu bağlamda düşünıldüğünde kolektif belleğın inşasında hem okuyucu hem de izleyici kitlesine hitap eden çalışmaların yapıldığı ve tüketim toplumunun ihtiyaçlarına özel bir bellek teması oluşturulmak istendiğı söylenebilir.

Görsel 78: Çalıkuşu dizisi ile ilgili bir sahnenin paylaşıldığı videoya ait ekran görüntüsü

Geçmiş tekrar hatırlandığında anlam kazanmaktadır. Anıların kaybolmaması adına onun muhafaza edilmesi gerekmektedir. Geçmiş anıları tekrar bugüne taşımaya yardımcı olan ise televizyon dizilerinin tekrar tekrar yayınlanması yoluyla da olabilmektedir. Çalıkuşu da diğer diziler gibi dönemin oldukça ilgi çeken ve popülerliğini kazanan nadir diziler arasında yer almaktadır.

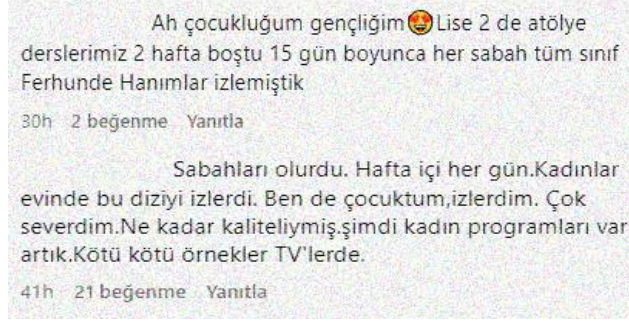
Görsel 79: Çalıkuşu dizisi ile ilgili paylaşılan gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Bunun yanı sıra takipçilerinde bu diziye oldukça ilgi gösterdiğini söylemek mümkündür. Hatta yorumdan da anlaşıldığı üzere takipçilerin bir kısmı bu dizilerin daha çok paylaşımının yapılmasını ve nostaljik diziler için ayrı bir gün belirlenmesini talep etmektedirler. “Nostaljik söylem, geçmiş zamanı idealize ederken; şimdiki zamanı da değersizleştirmektedir. Ayrıca nostaljik söylemde geçmiş zaman kutsanıp, yüceltilirken; şimdiki zaman eleştirel gözle ele alınır ve bayağılaştırılır. Bu çerçevede nostaljik söylemin işleyişinde dikkat çeken bir diğer unsurun şimdiki zamanın anlamsızlığı olduğu ifade edilebilir. Geçmişe öykünme durumunun bir sonucu olarak şimdiki zaman bireyler tarafından anlamsız ve bayağı bulunmaktadır” (Satır, 2021, s.126) .

“Ferhunde Hanım ve Kızları” dizisi de oldukça ilgi gören diziler arasındadır ve en az diğer diziler kadar etkileşim alan ve talebe göre tekrar tekrar sahnelerinin paylaşımına sunulduğu bir dizidir.

Görsel 80: “Ferhunde Hanım ve Kızları” isimli dizisi ile ilgili bir sahnenin paylaşıldığı videoya ait ekran görüntüsü

Görsel 81: “Ferhunde Hanım ve Kızları” isimli dizisi ile ilgili bir sahnenin paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların görüntüsü

Dizinin sahneleriyle geçmişe geri dönüp eski anılarını anımsayan bireylerin yorumlarına bakıldığında zamanın ve mekânın net bir şekilde hatırlanması dikkati çekmektedir. Geçmişin net bir şekilde anımsanması geçmişe ait kolektif bir hafızanın mevcut olmasıyla ilintilidir. Ortak bir anıya sahip ne kadar çok birey varsa o anıların unutulması da o kadar zor olabilmektedir. İlk yorumdan da anlaşılacağı üzere lise arkadaşlarıyla yapmış olduğu ortak bir etkinliği anımsadığını söylemek mümkündür.

2.7. Röportaj İçerikli Paylaşımların Sayısal Verileri

Tablo 7: Röportaj İçerikli Paylaşımların Sayısal Verileri

Paylaşım yapılan reels videosunun içerik konusu	İzlenme sayısı (bin)	Beğeni sayısı (bin)	Yorum sayısı	Paylaşımın yapıldığı ay
Bize Bir Nutuk Atar Mısın?	1,1MLN	40,2BİN	552	Nisan
3 Nisan Sizin İçin Ne İfade Ediyor	562	194	265	Nisan
Bir Kilo İsoT Yemezsem Rahat Edemem	579	8331	138	Mayıs
1983 Sokak Gençleri	215	7,364	142	Şubat
Yıl 1978 Taksici	368	6,732	131	Mart
1978 Yılında Berberlik	495	5787	120	Temmuz
Kaş Yaparken Göz Çıkarmak	702	21,3	469	Ağustos
Sokak Röportajı	779	11,8	402	Ağustos
Yılan ve Aslan Besleyen Kadın	172	5983	272	Ağustos

Çiçek Size Ne İfade Ediyor	375	5465	106	Eylül
Hangi TV Programı	180	1371	114	Eylül
İmkan Verilseydi Ne Yaptınız	642	12,3	414	Eylül
Çılgın Keçi	615	13,1	146	Ekim
M.K.A Yaşasaydı	383	12,2	160	Kasım
Karadeniz Kadını	442	11	193	Aralık
Kırmızı Işıktaki Geçmek	423	5348	148	Aralık
Kanlı Noel	270	3755	114	Aralık

2.7.1. Röportajların Hafıza Oluşturmadaki Etkisi Ve Geçmişin Röportaj Yoluyla Belleğe Aktarımı

Röportajlar, belirlenen bir konu üzerinden bir veya birden çok kişiye soru sorulması ve cevabının alınması ile oluşturulan bir etkinliktir. Etkileyici bir röportaj konusu duygu ve deneyimlerimizi tetikleyerek geçmişini unutulmaz ve anımsanmaya değer kılabilir. Zihnimiz, röportajdaki konuşmaları, konuları geçmişe dair bir bellek oluşturmada bir araç olarak kullanabilmektedir. Röportajların akılda kalıcılığı, merak ve ilginin derinliğine bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Röportajların içeriğine göre geçmişini tetikleyen etkileri oldukça fazladır.

Örneğin kategorinin ilk gönderisi sokak röportajıdır ve oldukça etkileşim (1,1 MLN izlenme) almıştır. Video sokaktaki insanlara “Bize Bir Nutuk Atar Mısın?” sorusunun yönlendirilmesi ve cevapların alınması ile ilgilidir.

Görsel 82: “Bize Bir Nutuk Atar Mısınız?” isimli videoya ait ekran görüntüsü

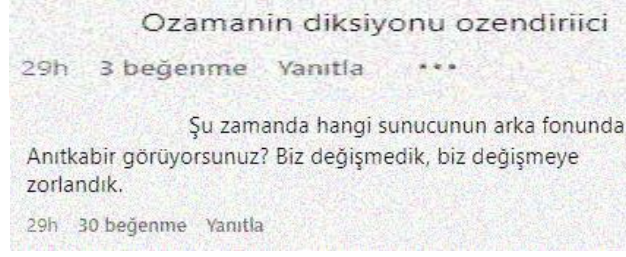
Gönderideki yorumlar incelendiğinde takipçilerin o dönemin röportajıyla günümüz röportajlarının karşılaştırmasını yaptığını söylemek mümkündür.

Görsel 83: “Bize Bir Nutuk Atar Mısınız?” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Örneğin değerlendirmeye alınan ilk yorumda takipçi 1992 yılında yapılmış olan bu röportajı izlediğinde şimdiki röportajların eskiye nazaran kavga ve şiddet içerikli olduğunu ifade etmiştir. Diğer yorumda buna benzer şekilde eski neşeli günlerden öfke dolu günlerin içinde bulunduğumuzu dile getirmiştir.

Bir diğer gönderi “Kaş Yaparken Göz Çıkarmak” deyiminin sokaktaki çocuklara sorulmasını konu almaktadır. Video içeriğinde spikerin arka planına Anıtkabir’i alması kullanıcılar tarafından oldukça dikkat çekmiştir.

Görsel 84: “Kaş Yaparken Göz Çıkarmak” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü

Değerlendirmeye aldığımız ilk yorumda kullanıcı o dönemin diksiyonunun özendirici olduğunu dile getirmiştir. Geçmişte gerçekleşmiş bir olayın, bir davranışın özendirici olması belleğin geçmiş olayları bugüne taşıyarak şimdiki zamanı şekillendirmesi ile ilintilidir. Bir diğer yorumda ise kullanıcı şimdilerde hiçbir sunucunun Anıtkabir’i arka plana almadığını ve bu durumun insanların zorla değiştirilmek istendiği için gerçekleştiğini ifade etmektedir. Kısacası bireyler geçmişle bugün arasında değişen her şeyin kasti olarak yapıldığını ve toplumun bu nedenle değişmeye zorlandığı düşüncesinde olduğunu söylemek mümkündür.

Bir diğer gönderi de yine sokak röportajıdır ve sunucu karşılaştıkları bireylere “İmkân Verilseydi Ne Yapardınız?” diye bir soru yöneltmektedir.

Görsel 85: “İmkân Verilseydi Ne Yapardınız?” isimli videoya ait ekran görüntüsü

Bu tarz eski videolarda insanların dili bu kadar güzel kullandıklarına şahit olmak beni gururlandırıyor ve bir o kadar üzüyor. Hedefleri gerçekten çok güzel.

42h Yanıtla

Görsel 86: “İmkan Verilseydi Ne Yapardınız?” isimli gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Bu gönderide takipçiler tarafından dikkati en çok çeken şey katılımcıların diksiyonu olmuştur. O dönemde yaşayan bireylerin diksiyonun iyi olması şuan ki bireyler için gurur verici ve özendirici olmaktadır. Geçmişe ait belleğin bu şekilde inşa edilmesi de geçmişe duyulan özlemin de ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

2.8. Şairler İle İlgili Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri

Tablo 8: Şairler İle İlgili Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri

Paylaşım yapılan reels videosunun içerik konusu	İzlenme sayısı (bin)	Beğeni sayısı (bin)	Yorum sayısı	Paylaşımın yapıldığı ay
Cemal Süreya	681.2	34.300	174	Ocak
Zühal Aytüre Yazar	243	7587	180	Ocak
Necip Fazıl Kısakürek	100	7502	196	Mayıs
Acımak	177	10,5	188	Haziran
Az Gittik Uz Gittik- Evliya Çelebi	418	13,1	273	Ekim
Ümit Yaşar Oğuzcan Şair	423	10,4	147	Kasım
Melih Cevdet Anday	1MLN	32	397	Kasım

2.8.1. Şiirlerin Bellek İle Olan İlişkisi

Şairler şiirlerini farklı kategoriler etrafında derleyebilmektedir. Örneğin pastoral, lirik, epik şiir vs. gibi kategoriler bunlardan bazılarıdır. Şairler genel olarak şiirlerinde ölüm, kayıp, yas, aşk, özlem vb. konuları işlemektedirler. Şiir bu bağlamda toplumun duygusal deneyimlerini ifade eden ve aynı zamanda imgelere yer veren

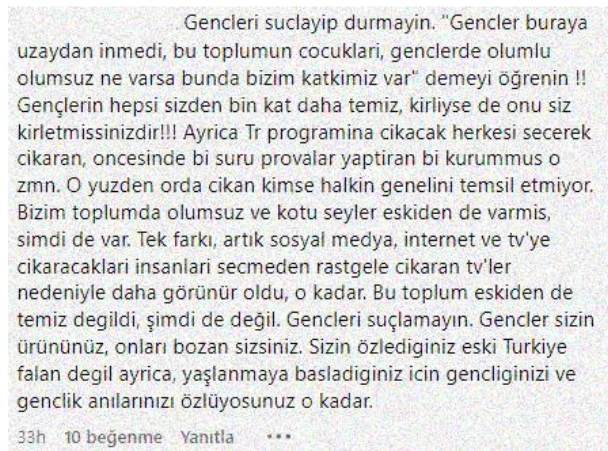
güçlü bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla şiir dinlendiğinde bireyleri geçmişe götürebilme yetisine sahiptir.

Kategoride en çok ilgi gören ve etkileşim alan (1 Mln) gönderi Melih Cevdet Anday'ın şiiri olmuştur.

Görsel 87: Melih Cevdet Anday'ın şiirinin okunduğu videoya ait bir ekran görüntüsü

Şiiri okuyan genç öğrenci diksiyonuyla ses tonuyla ve okul kıyafetiyle oldukça dikkat çekmiştir. Gönderiye yapılan yorumlar o dönemin öğrencileriyle günümüz lise öğrencilerinin diksiyonu ve kılık kıyafeti üzerine kıyaslama yapılması yönüne yoğunluk göstermektedir.

Görsel 88: Melih Cevdet Anday'ın şiiri ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Değerlendirmeye alınacak yorumlardan ilkinin ise kıyaslama yapanlara tepki niteliğinde olduğu söylenebilir. Yorumda dikkati çeken şey ise kullanıcının, olumsuz şeylerin toplumumuzda eskiden var olduğu gibi şimdi de var olduğunu ve bunun şimdiki zamanda medya aracılığıyla daha görünür olduğunu ifade etmesidir. Ve bunun yanında toplumun özlediği şeyin geçmiş değil gençliği olduğunu dile getirmesi dikkate değer bir ifade olmuştur.

2.9. Spor Kategorisinde Yer Alan Gönderilerin Sayısal Verileri

Tablo 9: Spor Kategorisinde Yer Alan Gönderilerin Sayısal Verileri

Paylaşım yapılan reels videosunun içerik konusu	İzlenme sayısı (bin)	Beğeni sayısı (bin)	Yorum sayısı	Paylaşımın yapıldığı ay
Naim Süleymanoğlu	796	39,9	548	Eylül
Fenerbahçe Manchester City	463	11,6	198	Ekim
Naim Süleymanoğlu	502	20	155	Kasım
1986 Dünya Kupası Finali	390	8121	111	Kasım
Arjantin İngiltere Çeyrek Final Maçı	463	10,3	137	Aralık
Dünya Kupası Şampiyon Arjantin	483	8381	104	Aralık

2.9.1. Sporla İlgilenen İsimlerin Hafızadaki İzleri

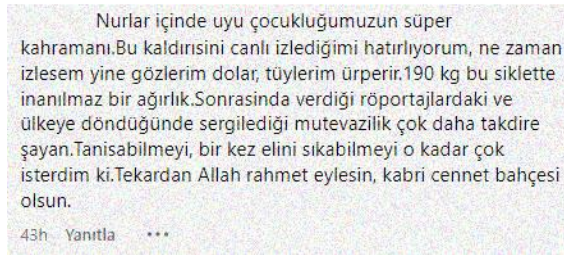
Sporun, toplumların kolektif belleğini oluşturmada önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde kolektif bellek, toplumun ortak geçmişi, deneyimleri, değerleri ve kimliği üzerine oluşturulan bir hafıza biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Spor, bu ortak hafızanın oluşmasına ve şekillenmesine katkı sağlayarak bireyler arasında güçlü bir bağ kurabilmektedir. Spor aynı zamanda birleştirici güce de sahiptir ve toplumsal birlik, dayanışmayı da güçlendirmektedir. Özellikle sporun millileştirilmesi ve tarihi rekorların yaşanması insanların belleğinde kalıcı izler inşa edebilmektedir.

Bu kategoride değerlendirmeye alınacak gönderi Naim Süleymanoğlu’nu konu almaktadır.

Görsel 89: Naim Süleymanoğlu ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü

Naim Süleymanoğlu, Bulgaristan doğumlu ve Türk milli halterci olarak tanınan efsanevi bir sporcudur. 23 Ocak 1967’de Bulgaristan’ın Burgas kentinde doğmuştur ve 18 Kasım 2017’de İstanbul’da vefat etmiştir. Ağır sıklet kategorisindeki başarıları ve olağanüstü gücüyle tanınan Süleymanoğlu, “Cep Herkl” veya “Cep Herkl Naim” olarak da bilinmektedir.

Görsel 90: Naim Süleymanoğlu ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Gönderiye yapılan yorumlardan dikkati çeken şey ise Naim Süleymanoğlu’nun birçok insan tarafından çocukluk kahramanı olarak nitelendirildiğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra takipçi bu içeriği izlediği zaman –yani geçmişi anımsadığı zaman- gözlerinin dolduğunu ifade etmiştir. Belleğin geçmişi bireylere

anımsattığında duyguların ortaya çıkarmasının yanı sıra fiziksel tepkilerinde ortaya çıkmasına aracılık ettiğini söylemek mümkündür.

2.10. Oyunlar İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri

Tablo 10: Oyunlar İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri

Paylaşım yapılan reels videosunun içerik konusu	İzlenme sayısı (bin)	Beğeni sayısı (bin)	Yorum sayısı	Paylaşımın yapıldığı ay
Misket Oyunu	119	3379	106	Ocak
Atari Oyunu	51,3	1057	126	Mart
Kim Vurdu?	653	14,8	701	Temmuz
Playstation 2 Satışa Çıktı	257	9848	288	Eylül
Bezirgânbaşı Oyunu	150	8339	142	Eylül
Tersten Konuşma	479	8445	191	Eylül

2.10.1. Geleneksel Oyunların Hafızalara Aktarımı Ve Değerlendirilmesi

Geçmiş döneme ait en çok özlenilen şeyin çocukluk ve gençlik yılları olduğunu söylemek mümkündür. Televizyonun, telefonun, internetin olmadığı dönemlerde çocukluk ve gençlik döneminin sözlü ve yüzyüze oynanan geleneksel oyunlarla geçmiştir ve fazla alternatif oyunların olmadığı dönemde geleneksel oyunların tekrar tekrar ve grup olarak oynanmasının belleğin inşasında önemli bir role sahip olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Kategorideki gönderi sayısının az olmasının nedeninin bu tarz geleneksel oyunların zamanın gerisinde kalmış olması ve unutulmaya başlanmasından dolayı olduğunu söylemek mümkündür.

Kategoride en çok etkileşim alan gönderi ise “Kim Vurdu?” isimli oyun olmuştur. Video içeriği bir grup insanın gözleri bağlı olan arkadaşının etrafında toplanıp na vuran kişiyi bilmesi üzerine kurgulanmış bir oyunu konu almaktadır.

Görsel 91: “Kim Vurdu?” oyunu ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü

Geçmişin bütün oyunları hep şiddet içerikli.
Toplumsal bu kadar kavgacı olmasına şaşmamalıyız
51h Vanıtla

Görsel 92: “Kim Vurdu?” oyunu ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Geleneksel oyunlar yorumda da görüldüğü üzere içeriği bakımından oldukça eleştiri almıştır. Geçmişte oynanan oyunların şiddet içerikli olmasından yakınen takipçi toplumun da bu oyunlardan etkilenecek kavgacı olduğunu dile getirmiştir. Bu bağlamda bireyin geçmişten yola çıkarak ve bugününü anlamlandırmaya çalıştığını söylemek mümkündür. Kısacası bellek topluma geçmişi sunarken bugünü de anlamlandırmasına olanak sağlamaktadır.

2.11. Çizgi Film İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri

Tablo 11: Çizgi Film İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri

Paylaşım yapılan reels videosunun içerik konusu	İzlenme sayısı (bin)	Beğeni sayısı (bin)	Yorum sayısı	Paylaşımın yapıldığı ay
Kırmızı Başlıklı Kız	223	12,9	132	Haziran
Ton Ton Ailesi	432	19,4	590	Haziran
Atom Karınca	667	22,2	339	Ağustos

Kurbağa Kermit	298	8382	111	Ekim
----------------	-----	------	-----	------

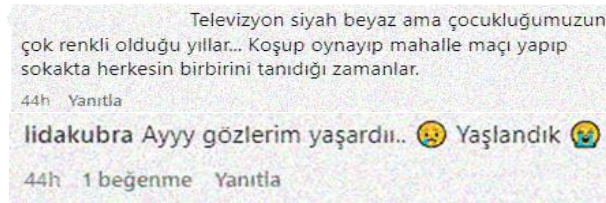
2.11.1. Geçmişten Günümüze Çizgi Filmlerin Anımsanma Biçimleri

Çizgi filmler genel olarak görsel hafızaya hitap eden bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla görsel hafızaya sahip olan bireyler geçmişini bu bağlam etrafında depolayabilmektedirler.

Örneğin Atom Karınca isimli çizgi film görsel efektleriyle oldukça dikkat çeken bir görüntüye sahiptir. Çizgi filmler bireylerin gündelik yaşamında kimlik oluşturma sürecinde de etkili olmaktadır. Çizgi filmlerde geçen sosyal olaylar, yardımlaşma ve dayanışmalar izleyen kişilerin karakterine de şekil vermektedir.

Görsel 93: Atom Karınca isimli videoya ait bir ekran görüntüsü

Görsel 94: Atom Karınca çizgi filmi ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Geçmişe ait ne varsa genel olarak özlem duyulduğu için geçmişin eksiklikleri, dezavantajları görmezden gelinebilmektedir. Örneğin yukarıda ki yorumda da görüldüğü üzere televizyonun siyah beyaz olmasının geçmişi deneyimleyen birey için bir önem taşımamaktadır fakat o anın vermiş olduğu mutluluk, keyif, deneyimleyen kişinin hayatına ifade edildiği üzere renk katmıştır.

2.12. Şehirler İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri

Tablo 12: Şehirler İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri

Paylaşım yapılan reels videosunun içerik konusu	İzlenme sayısı (bin)	Beğeni sayısı (bin)	Yorum sayısı	Paylaşımın yapıldığı ay
Boğaziçinden Görüntüler	335	5041	106	Ocak
Toygucular Yar "Van"	543	8558	168	Ocak
Yüksel Üzel Ve Tuğrul Şen Rize Yöresi	470	8.704	145	Haziran
Tüm Yurtta Sıcak Hava	139	4.843	106	Ağustos
Gezelim Görelim Denizli	148	9934	165	Ağustos
Anadoludan Görünüm	272	5507	149	Eylül
Osmaniye Gezelim Görelim	417	10,6	154	Eylül
15 Temmuz Şehitler Köprüsü	485	13,2	303	Ekim

2.12.1. Şehirlerde Öne Çıkan Mekanların Anımsanması Üzerine Bir Değerlendirme

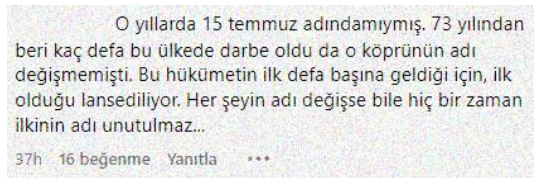
Mekanların bellek oluşturmadaki rolü yadsınamaz bir gerçekliktir. Fakat mekan hafıza oluşturmak için tek başına yeterli bir öge değildir. Bireyin mekanla ilgili bellek oluşturabilmesi için onunla ilişkilendirebileceği öğelere ihtiyacı vardır. “Mekânsal bir ögenin bellekte saklanması bireyin duymasal ve algısal süreçte mekânı algımlarken mekânla kurduğu ilişkinin boyutlarına göre değişken bir yapı sergiler. Mekân birey için ne kadar çok bağlam içeriyorsa mekân o kadar kalıcıdır. Anılarla, deneyimlerle, algılarla, duymalarla desteklenmiş bir mekân bellekte ilişkilendirilir, eşleştirilir, yönlendirilir karşılaştırılır ve kodlanır. Bu kodlama uzun süreli belleğe alınma

anlamına gelir. Uzun süreli bellekte kodlanan bu öge, bireyin yaşam döngüsü içerisinde tekrar hatırlanmak üzere geri çağrılır”(Özak & Gökmen, 2009, s.150). Bu bağlamda düşünüldüğünde şehirler de birer mekandır ve Şehirlerin kolektif bellek inşa etmede önemi büyüktür. Şehirlere verilen isimler de geçmişin izlerini taşımaktadır. O bölgede yaşanan tarihi bir anı, olayı yaşatmak ve olaylarla ilgili hafıza oluşturmak için olayı anımsatacak isimler verilmektedir. Bu bağlamda ilçe isimleri mahalle isimleri, hatta tarihi mekanlara, yol ve köprülere verilen isimlerde geçmiş deneyimlerin unutulmaması adına biçimlendirilmektedir.

Örneğin bu kategoride yer almış olan “15 Temmuz Şehitler Köprüsü” konulu gönderi, köprünün yapılış tarihinden bahsetmektedir. 2016 yılında gerçekleştirilen darbe girişiminin ardından köprünün ismi değiştirilerek 15 Temmuz Şehitler Köprüsü olarak hafızalarda yerini almıştır.

Görsel 95: “15 Temmuz Şehitler Köprüsü” isimli videoya ait bir ekran görüntüsü

Görsel 96: “15 Temmuz Şehitler Köprüsü” ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

İsim değişikliğinin yapılması toplumun bazı kitleleri tarafından eleştirilmiştir. Yorum incelemeye alındığında hafızanın yeniden inşasına karşı çıkan bu takipçi,

yaşanan birçok darbeye rağmen isminin değişmediğini ve var olan hükümetin ilk defa yaşadığı bir olayı aktarmaya çalıştığını ifade etmiştir. “Bu durumda, 15 Temmuz darbe girişimine dair toplumsal belleğin kalıcılığını sağlayan hatırlatıcıların toplum içindeki işlevliği araştırılması gereken önemli bir nokta. 15 Temmuz darbe girişimi ardından değiştirilen mekan isimleri, anıtlar, yıl dönümü etkinlikleri ve basılan paralar 15 Temmuz için üretilen toplumsal hatırlatıcılar olarak sayılabilir” (Herdem, 2019, s.128). Kısacası geçmişi var etmenin ve hatırlanır kılmanın yolu şehirlere ve şehirlerde yer alan önemli mekanlara olayla ilintili isim vererek mümkün kılınmaktadır. “Geçmiş bellekte aynı kalmaz. Şimdi olansa gelecekte yeniden kurgulanmış olarak belleğimizde yer alır. Kısaca bellek, yeniden ve yeniden inşa edilir. Bireysel bellek sürekli iletişim halinde ve veri alış-verişi içindedir. Bu sonlandığı takdirde unutma başlar. Anılar, birey ve toplumsal gruplar için birbirinden bağımsızdır. Ancak bireysel ve toplumsal grupların ortak mekânı toplumsal bellektir” (Yıldırım, 2018, s.7).

2.13. Özel Günler İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri

Tablo 13: Özel Günler İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri

Paylaşım yapılan reels videosunun içerik konusu	İzlenme sayısı (bin)	Beğeni sayısı (bin)	Yorum sayısı	Paylaşımın yapıldığı ay
Anneler Günü 1978	650	19,7	326	Mayıs
Babalar Günü	84,9	5.031	111	Haziran
Türk Dil Bayramı	219	4299	120	Eylül
Nasıl Söylerim	643	21,6	142	Kasım
10 Kasım Atatürkü Anma	502	18,3	173	Kasım
Türk Sanat Müziği Günü	308	8569	101	Aralık
Prof. Dr. Şaban Teoman Duralı Ölüm Yıl Dönümü	367	9130	134	Aralık

2.13.1. Özel Günlerin Toplumsal Hafızanın İnşasındaki Rolü

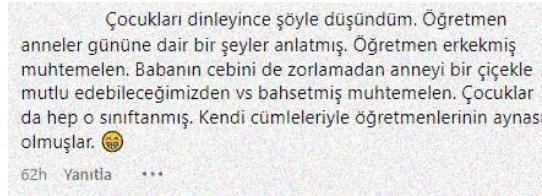
Özel günler, özellikle kutlamalar ve anma törenleri, bellek üzerinde çeşitli etkilere sahip olabilmektedir. Bunun yanı sıra insanların o gün kendini özel ve değerli

hissetmesine neden olabilmektedir. Aynı zamanda özel günler insanların sevdikleriyle bir araya geldiği, sosyal etkileşimlerin yaygınlaştığı zamanlardır. Bu tür sosyal etkinlikler, bellek üzerinde olumlu etkileri olan sosyal bağları güçlendirebilmekte ve bunun yanı sıra hatırlana bilirliliğini gösterebilmektedir.

Gönderi çocukların anneler günü mesajı iletmelerini konu almaktadır. Gönderi kategorinin en çok etkileşim alan gönderisi olmuştur.

Görsel 97: “Anneler Günü Mesajı” isimli videoya ait ekran görüntüsü

Görsel 98: “Anneler Günü” ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü

Bireyler geçmişle ilgili bir şeyle karşılaştıklarında konu hakkında bilgi birikimine veya deneyime sahip olmasa da onu zihninde kurgulayıp hafızasını yeniden inşa edebilmektedirler. Kısacası geçmiş asıl anımsanmak istenirse ona göre şekillendirilip kolektif hafıza oluşturulmaktadır. “Kısacası bellek yeniden kurma işlemine dayanır. Geçmiş bellekte olduğu gibi kalmaz. İlerleyen şimdiki zamanın

değişken ilişkileri çerçevesinde sürekli olarak yeniden örgütlenir. Yeni olan da, sadece yeniden kurulan geçmiş biçiminde ortaya çıkabilir” (Asmann, 2022).

SONUÇ

Geçmişten günümüze toplumun sürekli olarak değişim içinde olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla değişime uyum sağlamakta olan fakat geçmişten de bağlarını koparamayan gruplar son dönemlerde dikkati çekmeye başlamıştır.

Bazı bireyler için geçmiş her zaman özlem duyulan bir nostaljide dönüşse de bazı gruplar için geçmişin aslında bugünle arasında fark olmadığı görüşü öne çıkmıştır. Bu araştırmanın sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmeye alındığında, geçmişin bireyler için sosyo-ekonomik anlamda yoksullukla mücadele ile geçtiği ve buna rağmen bireylerin o dönemde modern zamanlara nazaran daha mutlu olduğunu ifade ettiklerini söylemek mümkündür. Geçmiş siyasi isimlerin, politik söylemlerin genel olarak iyi anımsanmadığı ve politikaların günümüz koşullarınca değerlendirildiği ve geçmişin bu bağlamda yeniden inşa edildiğini de söylemek mümkündür.

Aynı zamanda araştırmanın sonucunda bireyleri geçmişi anımsama iten bazı etkenlerin de var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin; TV programlarının, dizilerin röportajların, şarkıların, yarışmaların, toplumun belleğine sunularak geçmişe ait bir toplumsal hafıza oluşturulduğu söylenebilir. @trtarsiv Instagram hesabı bu anlamda insanların geçmişe dair özlemlerini giderme noktasında da insanlara önemli bir araç olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Bunun dışında yapılan araştırma sonucunda geçmişe duyulan özlemin toplumun günümüz modern dönemin olanaklarından, sosyo-ekonomik düzeyinden, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinden, ortaya konulan eserlerden -şiir, müzik, programlar, vb.- eğitim sisteminin insanları getirmiş olduğu noktadan memnun olmamasından kaynaklı olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla bu dinamiklerin insanların geçmişi anımsamaya ve geçmişine bakarak hem geçmişi hem de bugününü yeniden inşa etmeye çalıştığını söylemek mümkündür.

Bu bağlamda geçmişe geri dönmek isteyen ve geçmişine dair özlem ve hasret duyguları besleyen bireylerin geçmişle bugün arasında kıyaslama yaparak kendi kimliğini değiştirme ve yeniden oluşturma gayesi içinde olduğunu da söylemek mümkündür. Geçmiş kıyaslamasından dikkati en çok çeken şey ise insanların birbiriyle olan ilişkilerinin eskiden daha samimi ve daha içten görmesi olmuştur.

İletişimle birlikte bir diğer özlenen şeyin ise insanların bir şeyleri ifade ederken ki diksiyonu olmuştur.

Sonuç olarak araştırmadan edinilen bilgilere göre @trtarsiv Instagram uygulaması geçmişini özleyen bireylere geçmişini sunarak bir toplumsal bellek inşa etme çabasında olmuştur. Aynı gönderilerin tekrar tekrar paylaşımına sunulması ise geçmişin izlerinin kalıcı hale getirilmek istenmesinden kaynaklanmaktadır.

Son olarak insanların geçmişi özlemesinin nedeninin bireylerin birlik beraberlik duygusunu yitirmiş olması, teknolojinin ve zamanın insanları birbirinden uzaklaştırmış, gelenek/göreneklerin yitirmeye başlanması olmuştur.

KAYNAKÇA

- Akın, B. (2018). Kültürel Bellek Ve Müzik. *Eurasian Journal Of Music And Dance*, 13, Article 13. <https://doi.org/10.31722/Konservatuvardergisi.496835>
- Akkanat, S. (2022). Bellek, Tarih Ve Siyaset: Walter Benjamin'in Tarih Metodolojisi. *Journal Of History And Future*, 8(4), 1099-1111. <https://doi.org/10.21551/Jhf.1199431>
- Asmann, J. (2022). *Kültürel Bellek* (4.Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- AtıK, A., & B. Erdoğan, Ş. (2014). Toplumsal Bellek Ve Medya. *Atatürk İletişim Dergisi*, 6.
- Bal, İ. (2022). *2000 Sonrası Türkiye Sineması'nda Türk Tarihi Konulu Filmlerin Toplumsal Bellek İnşası Üzerine Etkisi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Benjamin, W. (2019). *Fotoğraf Yazıları* (B. Halaç & T. Turan, Çev.; 1. Bs). Kolektif.
- Bozkurt, C. (2020). *Medya Ve Toplumsal Bellek: Toplumsal Olayların Hatırlanması Çerçevesinde Sosyal Medya Ve Geleneksel Medyanın Karşılaştırılması*. İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi.
- Connerton, P. (2019). *Toplumlar Nasıl Anımsar?* (A. Şenel, Çev.; 3. Bs). Ayrıntı.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma Ve Araştırma Deseni* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.; 3. Bs). Siyasal Kitabevi.
- Çalış Ersöz, F. (2007). *Sarıkamış Harekâtı'nın Toplumsal Bellekteki İzdüşümleri*. Gazi Üniversitesi.
- Erdoğan, Ş. B. (T.Y.). *Toplumsal Bellek Ve Medya*:
- Giddens, A. (2019). *Modernite Ve Bireysel Kimlik* (Ü. Tatlıcan, Çev.; 3. Bs). Say.
- Göze, O. (2015). Medya Ve Bellek Çalışmaları: Paralellikler, Gerilimler. *İletişim: Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 9-32. https://doi.org/10.1501/Iltaras_0000000162
- Halbwachs, M. (2019). *Kolektif Bellek* (Z. Karagöz, Çev.; 2.Basım). Pinhan.
- Herdem, G. (2019). *Medya Ve Toplumsal Bellek: 15 Temmuz Darbe Girişimi Üzerine Bir İnceleme*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- KandemiR, S. (2022). Kültürel Bellek Aktarıcısı Olarak Instagram: Trt Arşiv Örneği. *Trt Akademi*, 7(14), 82-103. <https://doi.org/10.37679/Trta.1010508>
- Karaarslan, F. (2021). *Toplumsal Hafıza: Hatırlamanın Ve Unutmanın Sosyolojisi* (2. Bs). Ketebe.
- Kozinets, R. V. (1998). *Netnografi Üzerine: Tüketici Üzerine İlk Yansımalar Siber Kültür Araştırmaları*. 25, 366-371.
- Köse, S. (2021). Ritüel Bellek. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, 14(33), 57-70. <https://doi.org/10.12981/Mahder.844986>
- NakiP, M. & Gökmen, A. (2022). Netnografinin Muhakemesi Ve Pazarlama Araştırmalarında Kullanılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 2158-2179. <https://doi.org/10.30798/Makuiibf.1097390>
- Nora, P. & Özcan, M. E. (2022). *Hafıza Mekanları* (2. Bs). Doğu Batı.
- Özak, N. Ö. & Gökmen, G. P. (T.Y.). Bellek Ve Mekan İlişkisi Üzerine Bir Model Önerisi. *İtüdergisi*, 2(8), 145-155.
- Satır, M. E. (2021). Yeni Medya Ve Nostalji: Trt Arşiv Üzerine Bir Değerlendirme. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(24), 116-129. <https://doi.org/10.38155/Ksbd.821277>
- Schacter, D., & Özgül, E. (2022). *Belleğin İzinde Beyin, Zihin Ve Geçmiş* (3. Bs). Yapı Kredi.
- Şahin Kaya, Ş. (2011). Televizyon, Tarih Ve Toplumsal Bellek. *Sosyoloji Dergisi*, 25, 103-123.
- ŞendeniZ, Ö. (2015). Bakmak, Biriktirmek, Paylaşmak: Fotoğraf, Bellek Ve Sosyal Medya İlişkisi. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), Article 2.
- Yıldırım, A. (2018). *Kültür Varlıklarının Korunması Bağlamında Toplumsal Bellek: Meydanlar (Taksim Meydanı Örneği)*. Kadir Has Üniversitesi.
- Zelan, Z. (2022). Yeni Medyanın Kültürel Bellek Aktarım Aracı Olarak Kullanımı: Kültür Portalı Örneği. *Eren Dergisi*, 15-30.
- Zygmunt, B. (2022). *Kimlik* (M. Hazır, Çev. 6.). Heretik Yayınları.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Siyasi kimlikler ile ilgili yapılan paylaşımların sayısal verileri	26
Tablo 2: Tarihi Olaylarla İlgili Paylaşımların Sayısal Verileri.....	32
Tablo 3: Şarkı İçerikli Paylaşımların Sayısal Verileri	36
Tablo 4: Ünlülerle İlgili Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri.....	60
Tablo 5: TV Programları Kategorisinde Paylaşılan Gönderilerin Sayısal Verileri	71
Tablo 6: Dizi-Film Ve Tiyatro Kategorisinin Sayısal Verileri	76
Tablo 7: Röportaj İçerikli Paylaşımların Sayısal Verileri.....	83
Tablo 8: Şairler İle İlgili Yapılan Paylaşımların Sayısal Verileri.....	87
Tablo 9: Spor Kategorisinde Yer Alan Gönderilerin Sayısal Verileri	89
Tablo 10: Oyunlar İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri.....	91
Tablo 11: Çizgi Film İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri.....	92
Tablo 12: Şehirler İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri	94
Tablo 13: Özel Günler İle İlgili Kategoriye Ait Gönderilerin Sayısal Verileri	96

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1: Alparslan Türkeş ile ilgili paylaşılan reel videosundan alınan bir görsel	28
Görsel 2: Alparslan Türkeş'i konu alan reels videosuna yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	28
Görsel 3: İngiliz Kraliçesi II. Elizabeth'i anlatan gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	30
Görsel 4: İngiliz Kraliçesi II. Elizabeth'i anlatan gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	31
Görsel 5: Tarkan'ın ilk albümünün paylaşıldığı gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	38
Görsel 6: Tarkan'ın ilk albümünün paylaşıldığı gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	39
Görsel 7: Grup Vitamin "İsmail" isimli müzik paylaşımına yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	39
Görsel 8: Kayahan'ın eserleri ile ilgili paylaşımın altına yapılan yorumların ekran görüntüsü	39
Görsel 9: Kayahan'ın eserleri ile ilgili paylaşımın altına yapılan yorumların ekran görüntüsü	40
Görsel 10: Kayahan'ın eserleri ile ilgili paylaşımın altına yapılan yorumların ekran görüntüsü	40
Görsel 11: Kayahan'ın eserleri ile ilgili paylaşımın altına yapılan yorumların ekran görüntüsü	41
Görsel 12: Barış Manço ve Cem Karaca düetini konu alan gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	41
Görsel 13: İlhan İrem'in "Ben Değilim" isimli şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	42
Görsel 14: İlhan İrem'in "Ben Değilim" isimli şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	42
Görsel 15: Tayfun Duygulu'nun "Hadi Yine İyisin" isimli şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	42

Görsel 16: Yonca Evcimik’in “Aboneyim Abone” isimli şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü.....	43
Görsel 17: Cem Karaca’nın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	43
Görsel 18: Czordaş isimli grubun şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	44
Görsel 19: Köylü Kızı Çayda Gezer 1982 isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	44
Görsel 20: Köylü Kızı Çayda Gezer 1982 isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	45
Görsel 21: Sezen Aksu’nun şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	45
Görsel 22: Ünlü Türkücülerden Deniz & Mehtap isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	46
Görsel 23: Sercan Direk “Samsak Döveci” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	47
Görsel 24: “Şebnem Peker 1997 Eurovizyon Şarkısı” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü.....	47
Görsel 25: Zehra Bilir “Manda Yuva Yapmış Söğüt Dalına” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü.....	48
Görsel 26: Ebru Gündeş “Ben Hala Büyümedim” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	48
Görsel 27: Harun Kolçak’ın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	48
Görsel 28: Neşet Ertaş’ın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	49
Görsel 29: Barış Manço şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	49
Görsel 30: Barış Manço şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	50
Görsel 31: Mustafa Sandal’ın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	51

Görsel 32: Mustafa Sandal’ın şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	51
Görsel 33: Müslüm Gürses’in şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	51
Görsel 34: Müslüm Gürses’in şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	52
Görsel 35: Sungun Babacan ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü ..	52
Görsel 36: Grup Denk ’in şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	53
Görsel 37: Seha Okuç “Türk Halk Müziği Sanatçısı” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü.....	53
Görsel 38: Hakkı Bulut’un şarkısının paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	54
Görsel 39: Zeki Müren’i konu alan gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü ..	54
Görsel 40: Hüsamettin Subaşı ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü ..	55
Görsel 41: Sibel Can ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	55
Görsel 42: Ajda Pekkan ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü.....	56
Görsel 43: Emel Taşçıoğlu ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü..	56
Görsel 44: Feliçita Mehmet ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü....	57
Görsel 45: Rafet El Roman ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	57
Görsel 46: TRT Ankara Gençlik Korosu ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	58
Görsel 47: Belkıs Akkale ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü	59
Görsel 48: Cenk Koray’ın sunuculuğunu yaptığı programın bir kesitinin paylaşıldığı gönderiden bir görsel	62
Görsel 49: Cenk Koray ile ilgili gönderiye yapılan yorumun ekran görüntüsü.....	62
Görsel 50: Ajda Pekkan’ın dans videosundan bir kesitinin paylaşıldığı gönderiye ait görsel	63
Görsel 51: Ajda Pekkan ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	63
Görsel 52: Gülseren Budayıcıoğlu ile ilgili gönderiden bir ekran görüntüsü	64

Görsel 53: Gülseren Budayıcıoğlu ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	64
Görsel 54: Uğur Yücel ile ilgili gönderiye ait ekran görüntüsü.....	65
Görsel 55: Uğur Yücel ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü.....	65
Görsel 56: Cengiz Topel ile ilgili gönderiye ait bir ekran görüntüsü	66
Görsel 57: Cengiz Topel ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü ...	66
Görsel 58: Halit Kıvanç ile ilgili gönderiye ait ekran görüntüsü	67
Görsel 59: Halit Kıvanç ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	67
Görsel 60: Müşfik Kenter ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü	68
Görsel 61: Müşfik Kenter ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü .	68
Görsel 62: Yıldız Kenter ile ilgili videoya ait ekran görüntüsü	69
Görsel 63: Yıldız Kenter ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	69
Görsel 64: Zeki Müren'le ilgili videoya ait ekran görüntüsü	70
Görsel 65: Zeki Müren ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü.....	71
Görsel 66: Barış Manço ile ilgili videoya ait ekran görüntüsü	73
Görsel 67: Barış Manço ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	73
Görsel 68: Barış Manço ile ilgili videoya ait ekran görüntüsü	74
Görsel 69: Barış Manço ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	74
Görsel 70: Mehmet Ali Erbil ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü.....	75
Görsel 71: Mehmet Ali Erbil ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	75
Görsel 72: Yedi Numara isimli dizinin bir sahnesine ait ekran görüntüsü	78
Görsel 73: Yedi Numara dizisi ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	78
Görsel 74: Bizimkiler dizisi ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü	79
Görsel 75: Bizimkiler dizisi ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	79
Görsel 76: Çiçek Taksi dizisinden bir sahnenin paylaşıldığı videoya ait ekran görüntüsü	80

Görsel 77: Çiçek Taksi dizisi ile ilgili gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	80
Görsel 78: Çalığışu dizisi ile ilgili bir sahnenin paylaşıldığı videoya ait ekran görüntüsü	81
Görsel 79: Çalığışu dizisi ile ilgili paylaşılan gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	82
Görsel 80: “Ferhunde Hanım ve Kızları” isimli dizisi ile ilgili bir sahnenin paylaşıldığı videoya ait ekran görüntüsü.....	82
Görsel 81: “Ferhunde Hanım ve Kızları” isimli dizisi ile ilgili bir sahnenin paylaşıldığı gönderiye yapılan yorumların görüntüsü.....	83
Görsel 82: “Bize Bir Nutuk Atar Mısın?” isimli videoya ait ekran görüntüsü.....	85
Görsel 83: “Bize Bir Nutuk Atar Mısın?” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	85
Görsel 84: “Kaş Yaparken Göz Çıkarmak” isimli gönderiye yapılan yorumların ekran görüntüsü	86
Görsel 85: “İmkan Verilseydi Ne Yapardınız?” isimli videoya ait ekran görüntüsü ..	86
Görsel 86: “İmkan Verilseydi Ne Yapardınız?” isimli gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	87
Görsel 87: Melih Cevdet Anday’ın şiirinin okunduğu videoya ait bir ekran görüntüsü	88
Görsel 88: Melih Cevdet Anday’ın şiiri ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	88
Görsel 89: Naim Süleymanoğlu ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü	90
Görsel 90: Naim Süleymanoğlu ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	90
Görsel 91: “Kim Vurdu?” oyunu ile ilgili videoya ait bir ekran görüntüsü.....	92
Görsel 92: “Kim Vurdu?” oyunu ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	92
Görsel 93: Atom Karınca isimli videoya ait bir ekran görüntüsü.....	93
Görsel 94: Atom Karınca çizgi filmi ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	93
Görsel 95: “15 Temmuz Şehitler Köprüsü” isimli videoya ait bir ekran görüntüsü....	95

Görsel 96: “15 Temmuz Şehitler Köprüsü” ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	95
Görsel 97: “Anneler Günü Mesajı” isimli videoya ait ekran görüntüsü	97
Görsel 98: “Anneler Günü” ile ilgili gönderiye yapılan bir yorumun ekran görüntüsü	97

ÖZGEÇMİŞ

Nurgül TOMBUL, 2015 yılında liseden mezun oldu. Eğitimine 1 yıl ara verdikten sonra 2016 yılında Karabük üniversitesi Sosyoloji bölümü kazandı. Lisans eğitimin ardından Sosyoloji Anabilim dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı. Lisans Mezuniyetinin ardından yaşadığı şehirde özel bir eğitim kurumunda çalışmaya başladı.

